नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफ्स्कून) का सदस्य
संघसंस्थाहरूलाई स्व-नियमनका लागि जारी गरिएको

एकीकृत स्वनियमन मार्गनिर्देशन, २०७८

(हालसम्मका मार्गनिर्देशनहरू समावेश तथा परिमार्जन गरिएको)

नेफ्स्कून

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संस्था लि.

२०७८ श्रावण

एकीकृत स्वनियमन
मार्गनिर्देशन, २०७८

संस्करण : दोस्रो २०७८
सर्वाधिकार : नेफस्कून
प्रकाशक : नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
फोन नं.: ०१-४७८१९६३, ४७८०२०१
मुद्रक : एक्सिस प्रिन्टर्स प्रा. लि., न्यूप्लाजा, काठमाडौं, ०१-४५३६८६१

सञ्जालको संकल्प

बचत तथा ऋण सहकारी नेपालीहरूको जीवनपद्धतिको अभिन्न अंग बनिसकेको छ । नेपालमा सहकारी अभियान अझ बचत तथा ऋण सहकारी अभियान स्वःस्फूर्त विकास भएको अभियान हो । विश्व मानचित्रमा सहकारिता सिद्धान्तमा आधारित व्यवसाय हो । सहकार्यको द्योतक पनि हो । जीवनपद्धतिमा सहकार्यको नमुना देख्न सकिने यो क्षेत्रमा पनि समुदायको विकासको असर कम परेको छैन । प्रविधि, रूपान्तरण, समृद्धि तथा निरन्तर परिवर्तनको यात्रामा सहकार्यका स्वरूपहरूमा पनि फरकपनको अनुभव नभएको होइन । सहकारिताको सामाजिक धार र व्यावसायिक धारको सन्तुलन तथा बजारको वित्तीय संस्थाहरूसँगको प्रतिस्पर्धामा बचत ऋण सहकारीहरूको भविष्य अडेको देखिन्छ ।

सदस्यहरूको वित्तीय समस्याहरू समाधानको स्वस्वामित्वको उद्यम बचत ऋण सहकारी सुरु गर्न सजिलो तर दिगो व्यवस्थापनका लागि कठिन विषय भएको सर्वविदितै छ । सङ्ख्यात्मक रूपमा बलियो बचत ऋण सहकारीहरूको गुणात्मक विकास आजको आवश्यकता हो । बचत ऋण सहकारी संस्थाहरू कुनैलाई पनि असहज परिस्थिति नआउन सामूहिक स्तरीय सहकार्यका लागि संघले मार्गदर्शन जारी गरी सदस्यहरूमार्फत कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरी रहेको छ । यसवाट सदस्य संघ-संस्थाहरूको लागि बचत ऋण सहकारी सञ्चालनमा साझा धारणा विकास गर्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा संघले गरेको छ ।

बचत तथा ऋण सहकारीको मुख्य पेसा भनेको नै सदस्यहरूको बचत ऋणको रूपमा सदस्यहरूमा नै परिचान गर्ने भन्ने हो । क्षमता विकासका कार्यक्रमहरूमार्फत सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा सांकृतिक उत्थानका लागि सहकार्यका योजनाहरूको विकास गर्नु हो । बचत ऋण सहकारी सञ्जालको यस वर्ष सामना शक्ति विकासका लागि सद्भावपूर्ण सहकार्य भन्ने भावको आह्वान रहेको छ । विश्वभरि व्याप्त महामारीबाट उन्मुक्तिका लागि सामना शक्ति विकास आजको आवश्यकता हो तर बचत ऋण सहकारीको समान संस्थागत विकास पनि कम चुनौतीको क्षेत्र होइन । त्यसैले बचत ऋण सहकारीमार्फत समृद्धिको चाह राख्ने सबैलाई अबको बचत ऋण सहकारीहरूको स्वरूपका बारेमा चासो र चिन्ता रहेको छ ।

नेपालको सहकारी अभियानको विद्यमान कानुनका दुविधा तथा छरिएर रहेको समस्या त छँदै छ, स्थानीय परिवेश तथा अभियानकर्मीहरूको फरक बुझाइबाट सृजना हुने समस्याका समाधानको रूपमा ३३ औँ स्थापना दिवसका दिन नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून) ले एकीकृत मार्गनिर्देशनको रूपमा प्रकाशन गर्न लागेको यस मार्ग निर्देशिकाले बचत ऋण सहकारी अभियन्ताहरूको बुझाइ तथा कार्यान्वयनमा एकरूपताका लागि सहयोग पुग्ने अपेक्षा लिइएको छ । बचत ऋण सहकारीका सिद्धान्त तथा असल अभ्यासहरूसमेतको आधारमा विकास गर्न लागिएको यस निर्देशिकाले अभियानको उद्देश्यमा थप योगदान गर्न सक्ने अपेक्षा लिएको छु ।

राज्यले लिएको समृद्ध नेपालः सुखी नेपालीको आशा, महामारीको प्रभावबाट कठिन यात्रामा एकताबद्ध भएका हामी अभियानकर्मीको भावना मात्र होइन, काममा समेत स्तरीयता र एकरूपता कायम गर्न र सामूहिक स्वामित्व विकास गर्न यस मार्ग निर्देशनले सहयोग पुग्ने अपेक्षा लिएको छु । प्रविधिमैत्री बनौँ, परिस्कृत बनौँ, परिवर्तनशील बनौँ, समुदायको हित तथा सामूहिक सक्षमता विकासद्वारा दिगो बचत ऋण सहकारी निर्माणका लागि साझा मापदण्ड विकास गरौँ र कार्यान्वयनमार्फत बचत ऋण सहकारी अभियानको छवि उच्च बनाऔँ ।

परितोष पौड्याल
अध्यक्ष, नेफ्स्कून

विषयसूची

एकीकृत स्वनियमन मार्गनिर्देशन २०७७

१. बचत ऋण सहकारीका सिद्धान्त तथा मूल्य-मान्यताहरू १

२. सहकारीको क्षेत्रको वित्तीय प्रतिवेदन ढाँचा २
(लेखा नीति, लेखा सूची र लेखा मापदण्ड) २०७६ सम्बन्धमा

३. वार्षिक वित्तीय प्रतिवेदन तपसिलको ढाँचा २७

४. Nepal Financial Reporting Standards कार्यान्वयन ३१

५. सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धमा ३१

६. बाह्य लेखा परीक्षण तथा कर भुक्तानी सम्बन्धमा ३३

७. वित्तीय प्रतिवेदन प्रकाशित (खुलासा) सम्बन्धमा ३३

८. बाह्य लेखापरीक्षण तथा कर भुक्तानी सम्बन्धमा ३४

९. पारिश्रमिक तथा श्रम अडिट ३६

१०. सामाजिक सुरक्षा कोषमा आबद्धता ३७

११. सामाजिक परीक्षण सम्बन्धमा ३७

१२. स्थिरीकरण कोषमा सहभागिता ३७

१३. बचत तथा ऋण व्यवस्थापन ३९

१४. ऋण व्यवस्थापन ४०

१५. वार्षिक साधारणसभा सञ्चालन सम्बन्धमा ४३

१६. वित्तीय व्यवस्थापन तथा प्रतिवेदन प्रकाशन (खुलासा) सम्बन्धमा ४६

१७. सन्दर्भ ब्याजदर तथा मूल्य निर्धारण सम्बन्धमा ४६

१८. संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष वितरण सम्बन्धमा ४७

१९. एकीकरण तथा विभाजन सम्बन्धमा ४८

२०. सेवा केन्द्र सञ्चालन तथा कार्यक्षेत्र विस्तार सम्बन्धमा ४९

२१. नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लब सम्बन्धमा ५०

२२. साकोस एकरूपता प्रणाली सम्बन्धमा ५०

२३. तरलता व्यवस्थापन सम्बन्धमा ५१
२४. सदस्य सूचना प्रणाली तथा कोपोमिसमा आबद्धता सम्बन्धमा ५१
२५. जोखिम सुपरीवेक्षण तथा गुणस्तर सुनिश्चितता सम्बन्धमा ५२
२६. सुशासन तथा सिद्धान्त परीक्षण सम्बन्धमा ५३
२७. प्रतिवेदन सम्प्रेषण सम्बन्धमा ५४
२८. विद्युतीय भुक्तानी तथा फर्स्योट व्यवस्थापन ५४
२९. विपद् व्यवस्थापन ५५
३०. विशिष्टीकृत संघ तथा गैरवित्तीय लगानी ३०
३१. सहकारी लघुवित्त (बचत समूह) परिचालन ५६
३२. तथ्यांक भण्डारण तथा सुरक्षा व्यवस्था ५७
३३. सदस्य संरक्षण तथा वित्तीय साक्षरता ५७
३४. उद्यमशीलता विकास सेवा सञ्चालन ५८
३५. स्वयंसेवी परिचालन ५९
३६. सञ्जाल व्यवस्थापन ६०
३७. विविध ६०

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफ्स्कून) द्वारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूका लागि जारी (२०६९) सुशासन मार्गदर्शन (Good Governance Guidelines) ६१

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून) द्वारा मिति २०७६ चैत २९ गते सदस्य संघ-संस्थाहरूका लागि महामारी (COVID-19) मा सहकारी सेवा व्यवस्थापनसम्बन्धी जारी गरिएको मार्गदर्शन, २०७६ ..... ६४

नेफ्स्कूनद्वारा मिति २०७७ वैशाख ११ गते महामारी (COVID-19) को अवस्थामा सहकारी संघ-संस्थाहरूमा जनशक्ति तथा सुशासन व्यवस्थापनको लागि जारी गरिएको मार्गदर्शन, २०७७ ..... ६६

नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय सहकारी विभागले मिति २०७७/०४/०९ गते जारी सहकारी संस्थाका लागि मार्गदर्शन एवं निर्देशनहरू ६८

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि. (नेफ्स्कून) का सदस्य
संघसंस्थाहरूलाई स्वनियमनका लागि जारी गरिएको

एकीकृत स्वनियमन मार्गनिर्देशन, २०७८

नेपालको बचत तथा ऋण सहकारी अभियानलाई व्यवस्थित र स्व-नियमनमा आधारित बनाउन सहकारीका मूल्य-मान्यता, अन्तर्राष्ट्रिय सिद्धान्त, असल अभ्यास, नियमनकारी निकायहरूले समय-समयमा जारी गरेका ऐन, नियम, निर्देशन, बचत तथा ऋण सहकारी सञ्जालले स्वीकारेको साकोस एकरूपता प्रणालीका आधारभूत मापदण्डलाई एकीकृत गरी साकोस सञ्चालनका लागि दैनिक आवश्यक पर्ने नीतिगत वातावरणलाई सहजीकरण गर्दै साकोस अभियानको रणनीतिक कार्यदिशा कायम गरी बचत तथा ऋण सहकारी अभियानको सुरक्षित, मर्यादित तथा विशिष्ट पहिचान कायम गर्न सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ९९ को व्यवस्था तथा संघको विनियमको परिच्छेद २ को दफा ४ बमोजिम सदस्य संघ-संस्थाहरूलाई एकीकृत स्व-नियमन मार्गनिर्देशन, २०७८ जारी गरिएको छ ।

१. बचत ऋण सहकारीका सिद्धान्त तथा मूल्य-मान्यताहरू :

(१) संघका सदस्यहरूले अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी महासंघले सन् १९९५ को साधारणसभाबाट स्वीकृत गरेको सहकारीका मूल्य-मान्यता र सिद्धान्तहरूको भाव आत्मसात् गरी सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(२) संघका सदस्यहरूले विश्व ऋण परिषद्ले सन् १९१९ को सिँगापुरमा भएको साधारणसभाबाट स्वीकृत बचत ऋण सहकारीका सिद्धान्तहरू पूर्ण रूपमा पालन गर्नुपर्नेछ ।

(३) राष्ट्रिय सहकारी महासंघले सहकारी संघ-संस्थाहरूका लागि समय-समयमा जारी गरिएको मार्गनिर्देशन तथा सञ्चालकहरूको आचारसंहिता पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्नेछ ।

(४) बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघले सदस्य संघ-संस्थाका लागि समय-समयमा जारी गरिएको मार्गनिर्देशनहरूको पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्नेछ ।

(५) अन्तर्राष्ट्रिय महासंघ, विश्वऋण परिषद्, राष्ट्रिय सहकारी महासंघ र बचत ऋण विषयगत केन्द्रीय संघहरूले समय-समयमा जारी गरेका मार्गनिर्देशन संघ-संस्थाको आन्तरिक प्रकाशनमा समावेश गरी सहकारिता प्रवर्द्धन गर्नुपर्नेछ ।

(६) संघ-संस्थाको कार्यालय परिसरमा सहकारीका अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता, सहकारी सिद्धान्त र बचत ऋण सहकारी सिद्धान्तहरू देखिने गरी प्रदर्शन गर्नुपर्नेछ ।

(७) संघ-संस्थाले आफ्ना समिति, उपसमिति, कर्मचारी र सदस्यहरूलाई सहकारीका अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता, सहकारी सिद्धान्त र बचत ऋण सहकारी सिद्धान्तहरू र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी सञ्जालबाट जारी मार्गनिर्देशनका बारेमा वर्षमा कम्तीमा पनि एकपटक प्रशिक्षित गर्नुपर्नेछ ।

(८) संघ-संस्था आफैंले सहकारीका अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता, सहकारी सिद्धान्त र बचत ऋण सहकारी सिद्धान्तहरू र राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी सञ्जालबाट जारी मार्गनिर्देशनको परिपालना भए/नभएको वार्षिक स्वपरीक्षण गरी सुधारको योजना निर्माण गर्नुपर्नेछ ।

(९) सहकारीका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता, सहकारी सिद्धान्त र बचत ऋण सहकारी सिद्धान्तहरू अनुसूची १ मा रहेको छ ।

२. सहकारीको क्षेत्रको वित्तीय प्रतिवेदन ढाँचा (लेखा नीति, लेखा सूची र लेखा मापदण्ड) २०७६ सम्बन्धमा

(१) नेपाल सरकार भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले जारी गरेको सहकारी क्षेत्रको वित्तीय प्रतिवेदन ढाँचा (लेखा नीति, लेखा सूची र लेखा मापदण्ड) २०७६ अनुसार लेखा नीति निर्माण गरी लेखा अभिलेख अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

(२) संघ-संस्थाको लेखा अभिलेख राख्दा नेपाल सरकार भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालयले जारी गरेको तपसिलअनुसारको लेखा संकेत नं. र लेखा शीर्षकहरू रहने गरी आ-आफ्नो सफ्टवयेर प्रणालीमा समेत समायोजन गर्ने ।

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१०	सेयर	सहकारी संस्थाले सदस्यहरूबाट सेयरवापत संकलन गरेको रकमलाई सेयर पुँजी भनिन्छ । सेयरले संस्थाको पुँजीको स-सानो हिस्सा वा अंशलाई बुझाउँछ । यसले संस्थाको सदस्यता प्रमाणित गर्दछ । सेयर पुँजी सहकारी संस्थाका लागि दायित्व हो किनभने सदस्यले सदस्यता त्यागेको बखत सेयर पुँजीको रकम फिर्ता दिनुपर्दछ ।	संस्थाले सेयर बिक्री गर्दा नगद प्राप्त भए संकेत नं ८० मा (नगद हिसाब) लाई डेबिट गरी संकेत नं १० (सेयर पुँजी) लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ । सेयर बिक्री गर्दा रकम बैंकमा आउँदा ९० (बैंक खाता) लाई डेबिट गरिन्छ । त्यस्तै, कुनै सम्पत्ति सामान प्राप्त भएमा संकेत नं. १३० लाई डेबिट गरिन्छ । फिर्ताको हकमा संकेत नं. १० लाई डेबिट गरिन्छ र संकेत नं. ८० (नगद हिसाब) वा ९० (बैंक खाता) वा संकेत नं. १३० (सम्पत्ति) लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
२०	कोष	सहकारी संस्थाले आर्जन गरेको मुनाफा र अन्य बचतबाट छुट्याएर राखेको रकमलाई कोष भनिन्छ । सहकारी संस्थाले सहकारी ऐन, नियमावली, तथा संस्थाको विनियममा उल्लेख गरेअनुसारका कोषहरू खडा गर्न सक्नेछन् ।	संस्थाले कोषसम्बन्धी हिसाब यस शीर्षकको सम्बन्धित लेखा शीर्षकमा राख्नुपर्दछ । यसअन्तर्गत मुख्यतः तीन प्रकारका कोषहरूको लेखा राखिन्छ ।	क्रेडिट
२०.१	जगेडा कोष	संस्थाको आर्थिक स्थिति सुदृढ गर्न खडा गरिएको कोषलाई जगेडा कोष भनिन्छ । यो कोषको रकम मुख्यतः संस्थाको सम्पत्ति वृद्धि गर्ने, चालू पुँजीको रूपमा प्रयोग गर्ने आदि कार्यमा उपयोग गर्न सकिन्छ । जगेडा कोषमा प्रायः निम्न रकमहरू पर्दछन् । क) कुनै वर्षको खुद बचत (नाफा) को घटीमा एक चौथाइ रकम,	(क), (ख), (ग) र (घ) मा उल्लिखित रकम प्राप्त भएमा संकेत नं. (२०.१) जगेडा कोषलाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
		ख) सम्पत्ति सामानको लिलामी वा बिक्री गर्दा मूल्यभन्दा बढी रकम प्राप्त भइआएको मुनाफा, ग) कुनै संस्था, संघ वा निकायबाट प्राप्त भएको पुँजीगत अनुदान । घ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त रकम ।		
२०.२	संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष	खुद मुनाफाको कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम जगेडा कोषमा छुट्याएर बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषमा छुट्याइन्छ ।	त्यस्तो रकम संकेत नं. २०.२ (संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष) मा क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।यस कोषमा बाँकी रहेको रकम जगेडा कोषमा फिर्ता गर्दा संकेत नं. २०.२ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
२०.३	सहकारी प्रवर्द्धन कोष	खुद मुनाफाको कम्तीमा २५ प्रतिशत रकम जगेडा कोषमा छुट्याएर बाँकी रहेको रकमको कम्तीमा ०.५ प्रतिशत रकम सहकारी प्रवर्द्धन कोषमा छुट्याइन्छ ।	त्यस्तो रकम संकेत नं. २०.३ (सहकारी विकास कोष) मा क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
२०.४	अन्य कोष	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले २०.१, २०.२ तथा २०.३ बाहेक सहकारी ऐन, नियमावली, तथा संस्थाको विनियममा उल्लेख गरेअनुसारका अन्य कोषहरू खडा गर्न सक्नेछ ।	त्यस्तो रकम संकेत नं. २०.४ मा क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
३०	बचतर निक्षेप	सहकारी संस्थाका सदस्यहरूले नियमित वा ऐच्छिक रूपमा संस्थामा जम्मा गरेको रकमलाई बचत वा निक्षेप भनिन्छ ।	सहकारी संस्थाका लागि सदस्यले गरेको बचत रकम दायित्व भएकाले निक्षेप/बचतमा वृद्धि हुँदा यस शीर्षकको सम्बन्धित संकेत नं. लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र बचत फिर्ता गर्दा सोही संकेत नं लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
३०.१	नियमित बचत वा निक्षेप	नियमित बचत वा निक्षेप भन्नाले सदस्यहरूले नियमित रूपमा (रकम वा समयका हिसाबले अनिवार्य रूपमा) बचत गर्ने रकमलाई बुझाउँछ ।	नियमित निक्षेप/बचतमा वृद्धि हुँदा संकेत नं. ३०.१ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र बचत फिर्ता गर्दा सोही संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
३०.२	ऐच्छिक बचत	नियमित बचतबाहेकका अन्य सबै बचत ऐच्छिक बचत हुन् । यसअन्तर्गत निम्न सहायक खाता राख्न सकिन्छ । ३०.२.१ समय नतोकिएको बचत ३०.२.२ समय तोकिएको बचत ऐच्छिक	निक्षेप/बचतमा वृद्धि हुँदा संकेत नं. ३०.२ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र बचत फिर्ता गर्दा सोही संकेत नं लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
४०	तिर्नुपर्ने ऋण	सहकारी संस्थाले कुनै बैंक, वित्तीय संस्था, सँगठन वा अन्य निकायबाट प्राप्त गरेको रकमलाई ऋण भनिन्छ। संस्थाले हिसाब नं. ४० अन्तर्गत ऋण प्राप्त गरेको व्यक्ति वा संस्थाहरूको देहाय अनुसार छुट्टाछुट्टै खाता राख्नुपर्दछ । ४०.१ सहकारी क्षेत्रबाट प्राप्त ऋण ४०.२ अन्य क्षेत्रबाट प्राप्त ऋण ऋण प्राप्त गर्दा	दायित्व सिर्जना हुने भएकाले ऋण प्राप्त गरेको सम्बन्धित व्यक्ति वा निकायलाई लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र ऋण चुक्ता गर्दा पहिले क्रेडिट गरेको शीर्षकलाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
५०	पुँजीगत अनुदान	संस्थाले पुँजीगत सम्पत्ति खरिदका लागि कुनै दाताबाट प्राप्त गरेको अनुदान रकम वा अनुदानको रूपमा प्राप्त गरेको सम्पत्तिहरूको लेखा यस शीर्षकअन्तर्गत राखिन्छ ।	पुँजीगत अनुदान प्राप्त गर्दा दायित्व सिर्जना हुने भएकाले त्यस्ता अनुदान प्राप्त गर्दा संकेत नं. ५० लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	
६०	चालू दायित्व	सामान्य सञ्चालन चक्र (normal operating cycle) भित्र फर्स्योट हुने दायित्व चालू दायित्व हो, जुन	सहकारी संस्थाको चालू दायित्व वृद्धि हुँदा यस शीर्षकको सम्बन्धित संकेत नं. लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
		(क) वासलात मितिबाट १२ महिनाको अवधिमा भुक्तानी गर्न (मगभ) योग्य हुन्छ । (ख) मुख्यतः व्यापारिक प्रयोजनका लागि राखिन्छ । (ग) दायित्व फर्स्योट गर्न वासलात मितिबाट १२ महिनाभन्दा बढी		
६०.१	चालू व्यावसायिक दायित्व	सहकारी संस्थाको विभिन्न पक्षप्रतीको दायित्वलाई व्यापारिक दायित्व भनिन्छ ।	सहकारी संस्थाका लागि यो शीर्षक दायित्व भएकाले, यस्तो रकममा वृद्धि हुँदा संकेत नं ६०.१ लाई क्रेडिट गरिन्छ र सोको भुक्तानी गर्दा उक्त संकेत नं लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.१	व्यावसायिक दायित्व	उधारोमा व्यावसायिक प्रयोजनका वस्तु तथा सेवाको उपभोग गरेवापतको तिर्नुपर्ने दायित्व वा ऋणलाई व्यावसायिक दायित्व भनिन्छ ।	सहकारी संस्थाले उधारोमा त्यस्ता वस्तु वा सेवा खरिद गर्दा संकेत नं ६०.१.१ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा उक्त संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.२	गैरव्यवसायिक दायित्व	उधारोमा व्यावसायिक प्रयोजनबाहेकका सामान वा सेवाको उपभोग गरेवापत तिर्नुपर्ने दायित्व वा ऋणलाई गैरव्यावसायिक दायित्व भनिन्छ ।	सहकारी संस्थाले उधारोमा त्यस्ता वस्तु वा सेवा खरिद गर्दा संकेत नं ६०.१.२ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं ६०.१.२ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.३	अल्पकालीन ऋण	एक आर्थिक वर्षभित्र तिनुपर्ने गरी सहकारी संस्थाले कुनै बैंक तथा वित्तीय संस्था, सँगठन वा व्यक्तिबाट प्राप्त गरेको ऋणलाई वा दीर्घकालीन ऋणको अशंलाई अल्पकालीन ऋण भनिन्छ ।	चालू ऋणको वृद्धि हुँदा संकेत नं ६०.१.३ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र उक्त ऋण चुक्ता गर्दा सोही संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
६०.१.४	तिर्नुपर्ने वित्तीय पट्टा (चालू)	वित्तीय पट्टा अन्तर्गत प्राप्त सम्पत्तिको चालू अशंलाई वित्तीय पट्टा-चालू भनिन्छ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं ६०.१.४ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा उक्त संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.५	तिर्नुपर्ने तलब तथा ज्याला	तिर्नुपर्ने तलब तथा ज्याला भन्नाले सहकारी सस्ंथाले कर्मचारीलाई तलब/ज्याल को रूपमा तिर्नुपर्ने रकम बुझिन्छ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं ६०.१.५ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं ६०.१.५ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.६	तिर्नुपर्ने कर्मचारीसुविधा	तिर्नुपर्ने कर्मचारी सुविधा भन्नाले कर्मचारीलाई कुनै सुविधा वापत तिर्नुपर्ने रकम बुझिन्छ । जस्तैः (क) सञ्चय कोष (ख) उपचार खर्च (ग) उपदान (घ) अन्य कर्मचारी सुविधा	त्यस्तो दायित्वमा वृद्धि हुँदा संकेत नं ६०.१.६ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछर सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं ६०.१.६ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.७	नियमनकारी निकायलाई तिर्नुपर्ने	नियमनकारी निकायलाई तिर्नुपर्ने रकम भन्नाले विभिन्न नियमनकारी निकाय, प्राधिकरण एजेन्सीलाई दर्ता, अनुमति सुपरीवेक्षण आदि वापत तिर्नुपर्ने रकम बुझिन्छ ।	त्यस्तो दायित्वमा वृद्धि हुँदा संकेत नं. ६०.१.७ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ६०.१.७ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.८	स्रोतमा कर कट्टी (त्म्क)	तिर्नुपर्ने स्रोतमा कर कट्टी (त्म्क) भन्नाले सहकारी संस्थाले विभिन्न निकायलाई भुक्तानी दिँदा काटेको अग्रिम कर बुझिन्छ । यस अन्तर्गत आय कर ऐन, २०५८ मा उल्लेख गरिए अनुसारका सहायक खाता राख्न सकिन्छ ।	त्यस्तो कर कट्टी गर्दा संकेत नं. ६०.१.८ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सो रकम सम्बन्धित निकायमा जम्मा गर्दा संकेत नं. ६०.१.८ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
६०.१.९	तिर्नुपर्ने आय कर	सहकारी संस्थाको कर योग्य आयमा तिनुपर्ने करलाई तिर्नुपर्ने आय कर भनिन्छ ।	त्यस्तो दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नंम्बर ६०.१.९ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सो रकम सम्बन्धित निकायमा जम्मा गर्दा संकेत नं. ६०.१.९ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.१०	मूल्य अभिवृद्धि कर	मूल्य अभिवृद्धि कर भन्नाले सरसंथाले सामान बिक्री गर्दा वा सेवा प्रदान गर्दा मूल्य अभिवृद्धि करका रूपमा उठाएको रकम बुझिन्छ ।	त्यस्तो दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नंम्बर ६०.१.१० लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सो रकम सम्बधित निकायमा जम्मा गर्दा संकेत नं. ६०.१.१० लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.११	स्थगन कर दायित्वर सम्पत्ति	स्थगन कर दायित्व भन्नाले अस्थायी करयोग्य भिन्नता रकमलाई करको दरले गुणन गरी आउने रकमलाई जनाउँछ । स्थगन कर सम्पत्ति भन्नाले अस्थायी कट्टीयोग्य रकमलाई करको दरले गुणन गरी आउने रकमलाई जनाउँछ ।	स्थगन कर दायित्व सिर्जना हुने अवस्थामा संकेत नं ६०.१.११ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ भने १५०.३.४ (स्थगन कर खर्च) लाई डेबिट गर्नुपर्दछ । स्थगन कर सम्पत्ति सिर्जना हुने अवस्थामा संकेत नं ६०.१.११ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ भने १५०.३.४ (स्थगन कर आय) लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.१२	व्यवस्थाहरू	संस्थाले सहकारी ऐन वा नियमावली उल्लेख गरेअनुसार अथवा आफ्नो आवश्यकता अनुसार निम्न व्यवस्थाहरू गर्न सक्छन् । ६०.१.१२.१ ऋण जोखिम व्यवस्था ६०.१.१२.२ लगानी नेक्सानी व्यवस्था ६०.१.१२.३ समस्याग्रस्त सम्पत्तिका लागि व्यवस्था ६०.१.१२.४ सञ्चित ह्रासकट्टी ६०.१.१२.५ अन्य व्यवस्थाहरू	त्यस्ता व्यवस्थाहरूको लेखा राख्दा सम्बन्धित व्यवस्था खर्चलाई डेबिट गरी संकेत ६०.१.१२ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
६०.१.१३	तिर्नुपर्ने लेखा परीक्षण शुल्क	संस्थाले वित्तीय विवरणको लेखापरीक्षण गराएवापत तिर्नुपर्ने शुल्कलाई लेखापरीक्षण शुल्क भनिन्छ ।	त्यस्तो दायित्व वृद्धि हुँदा सकेत नं. ६०.१.१३ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र १५०.३.१.७ (लेखापरीक्षण शुल्क) लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.१.१४	अन्य तिर्नुपर्ने	हिसाब नम्बर ६०.१.१ देखि ६०.१.१३ सम्म नपरेका कुनै आर्थिक वर्षमा तिर्नुपर्ने/ बुझाउनुपर्ने खर्चलाई यस शीर्षकअन्तर्गत लेखा राख्नुपर्दछ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं. ६०.१.१४ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ६०.१.१४ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.२	अन्य चालू दायित्व	यसअन्तर्गत निम्न प्रकारका दायित्व पर्दछन् ।	त्यस्ता दायित्वको वृद्धि हुँदा यस शीर्षकअन्तर्गतको सम्बन्धित संकेत नं. लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.२.१	क्रेताबाट पेस्की	क्रेताबाट पेस्की भन्नाले वस्तु तथा सेवा वापत क्रेतालाई दिएको अग्रिम भुक्तानी बुझिन्छ ।	क्रेताबाट पेस्की पाउँदा संकेत नं. ६०.२.१ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको फर्स्योट गर्दा संकेत नं. ६०.२.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.२.२	तिर्न बाँकी ब्याज	संस्थाले बचतमा वा ऋणमा तिर्नुपर्ने ब्याजलाई यसअन्तर्गत लेखा राखिन्छ । ६०.२.२.१ बचतमा तिर्न बाँकी ब्याज ६०.२.२.२ ऋणमा तिर्न बाँकी ब्याज	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं. ६०.२.२ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ६०.२.२ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.२.३	ब्याज मुल्तबी	यसअन्तर्गत पाकेको तर प्राप्त नभएको ब्याज आम्दानीको लेखा राखिन्छ ।	त्यस्तो ब्याज आम्दानीको लेखा राख्दा सकेत नं. १२०.४.४ लाई डेबिट गरी सकेत नं ६०.२.३ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
६०.२.४	अग्रिम आय	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले प्राप्त गरेको अग्रिम आयलाई लेखा राखिन्छ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं. ६०.२.४ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ६०.२.४ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
६०.२.५	अन्य चालू दायित्व	माथि उल्लिखित शीर्षकमा नपरेका अन्य दायित्वलाई यस शीर्षकमा देखाइन्छ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं. ६०.२.५ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ६०.२.५ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
७०	दीर्घकालीन दायित्व	दीर्घकालीन दायित्व भन्नाले एक आर्थिक वर्षभित्रै भुक्तानी गर्नु नपर्ने दायित्व बुझिन्छ ।	त्यस्ता दायित्वको वृद्धि हुँदा यस शीर्षकअन्तर्गतको सम्बन्धित संकेत नं लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
७०.१	तिर्नुपर्ने वित्तीय पट्टा दीर्घकालीन	वित्तीय पट्टाअन्तर्गत प्राप्त सम्पत्तिमा चालू आवको रकम घटाई बाँकी भविष्यमा तिर्नुपर्ने पट्टा रकमलाई तिर्नुपर्ने दिर्घकालीन वित्तीय पट्टा बुझिन्छ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं. ७०.१ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ७०.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
७०.२	अन्य दीर्घकालीन दायित्व	संकेत नं. ७०.२ मा नपरेका अन्य दायित्वलाई यस शीर्षकमा देखाइन्छ ।	त्यस्ता दायित्व वृद्धि हुँदा संकेत नं. ७०.२ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ७०.२ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
८०	नगद वा नगद सरह	नगद वा नगदसरह भन्नाले लगानि वा अन्य प्रयोजनबाहेक अल्पकालीन नगद प्रतिबद्धता पूरा गर्न राखिएको नगद वा अल्पकालीन अत्यधिक तरल लगानी बुझिन्छ ।	नगद वा नगदसरह प्राप्त हुँदा यस शीर्षकअन्तर्गतको सम्बन्धित संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ भने सोको भुक्तानी हुँदा उक्त संकेत नं. लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
८०.१	सेफमा रहेको नगद	सहकारी संस्थाको स्वामित्वमा रहेको नगदलाई नगद मौज्दात भनिन्छ ।	नगद प्राप्त हुँदा संकेत नं. ८०.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र नगद भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ८०.१ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
८०.२	सानो नगदी कोष	सानो नगदी कोष भन्नाले सहकारी संस्थाले दैनिक कारोबारमा हुने सामान्य खर्चका लागि छुट्याइएको निश्चित रकम बुझिन्छ ।	त्यस्तो कोषमा रकम जम्मा गर्दा संकेत नं. ८०.२ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र नगद भुक्तानी गर्दा संकेत नं. ८०.२ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
८०.३	चेक वा अन्य नगद	चेक र अन्य नगद भन्नाले दिनांकित चेक (dated cheque), हुलाकी मुद्रा आदेश (postal money order) र डिमान्ड ड्राफ्ट बुझिन्छ ।	त्यस्तो सम्पत्तिमा वृद्धि हुँदा संकेत नं. ८०.३ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र सम्पत्ति घट्दा संकेत नं. ८०.३ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
९०	बैंक	सहकारी संस्थाको नाममा बैंक खातामा (चालू, बचत वा मुद्दती खाता) जम्मा गरेको रकमलाई बैंक नगद भनिन्छ । यसअन्तर्गत निम्नअनुसारका सहायक खाता खोल्नुपदर्छ । ९०.१ चालू खाता ९०.२ बचत खाता ९०.३ सहकारी संघमा रहेको खाता ९०.४ अल्पकालीन मुद्दती खाता	बैंक मौज्दात वृद्धि हुँदा यस शीर्षकअन्तर्गतको सम्बन्धित संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१००	लगानी	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले वित्तीय तथा गैरवित्तीय क्षेत्रमा गरेको लगानीहरू पर्दछन् ।	लगानी वृद्धि हुँदा यस शीर्षकअन्तर्गतको सम्बन्धित संकेत नं. लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	१००
१००.१	वित्तीय लगानी	वित्तीय लगानी भन्नाले सहकारी सस्ंथाले वित्तीय क्षेत्रमा गरेको लगानी भन्ने बुझिन्छ । यसअन्तर्गत निम्नअनुसारका लगानी पर्दछन् १००.१.१ सेयर लगानी १००.१.२ बचतमा लगानी १००.१.३ मुद्दती निक्षेप १००.१.४ सेक्युरिटीमा लगानी १००.१.५ अन्य क्षेत्रमा लगानी	वित्तीय लगानी वृद्धि हुँदा संकेत नं. १००.१ डेबिट गर्नुपर्दछ र उक्त लगानी हटाउँदा (Derecognized) संकेत नं. १००.१ क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१००.२	गैरवित्तीय लगानी	गैरवित्तीय लगानी भन्नाले सहकारी संस्थाले वित्तीय क्षेत्रबाहेक अन्य क्षेत्रमा गरेको लगानी भन्ने बुझिन्छ । यसअन्तर्गत निम्नअनुसारका लगानी पर्दछन् । १००.२.१ घरजग्गामा लगानी १००.२.२ हायरपर्चेज लगानी	गैरवित्तीय लगानी वृद्धि हुँदा संकेत नं. १००.२ डेबिट गर्नुपर्दछ र सो लगानी हटाउँदा (Derecognized) संकेत नं. १००.२ क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
११०	ऋण लगानी	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले निम्न क्षेत्रमा गरेको ऋण लगानीहरू पर्दछन्: ११०.१ कृषि क्षेत्रमा लगानी ११०.२ उद्योगमा लगानी ११०.३ अन्य क्षेत्रमा लगानी	ऋण लगानी गर्दा यस शीर्षकअन्तर्गत सम्बन्धित शीर्षकलाई डेबिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी पाउँदा उक्त शीर्षकलाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०	अन्य चालू सम्पत्ति	यसअन्तर्गत निम्नानुसार खाताहरूको लेखा राखिन्छ ।		डेबिट
१२०.१	भुक्तानी पाउँनुपर्ने	भुक्तानी पाउनुपर्ने भन्नाले सक्रिय बजरमा नतोकिएको निश्चित वा निर्धारित मूल्य भएको वित्तीय सम्पत्ति भन्ने बुझिन्छ ।	यो संस्थाका लागि सम्पत्ति भएकाले यसको वृद्धि हुँदा यस अन्तर्गतको सम्बन्धित संकेत नं.लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र यो घट्दा सोही संकेत नंम्बरलाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.१.१	प्राप्य खाता-व्यापार	सदस्य तथा गैर-सदस्यलाई सेवा प्रधान र सामान बिक्रीबाट हुन आएको पाउनुपर्ने रकम भन्ने बुझिन्छ ।	रकम प्राप्य हुँदा संकेत नं. १२०.१.१ डेबिट गर्नुपर्दछ र उक्त रकम प्राप्त हुँदा संकेत नं. १२०.१.१ क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.१.२	प्राप्य खाता-गैरव्यापारिक	प्राप्य खाता-गैरव्यापारिक भन्नाले व्यापारिक प्राप्यबाहेका अन्य प्राप्य रकम भन्ने बुझिन्छ ।	रकम प्राप्य हुँदा संकेत नं. १२०.१.२ डेबिट गर्नुपर्दछ र उक्त रकम प्राप्त हुँदा संकेत नं. १२०.१.२ क्रेडिट गर्नुपर्दछ।	डेबिट
१२०.१.३	पेस्की	पेस्की भन्नाले कार्यालय प्रयोजन तथा अन्य कुनै प्रयोजनका लागि दिएको नगद पेस्की भन्ने बुझिन्छ । १२०.१.३.१ कर्मचारीलाई पेस्की १२०.१.३.२ सदस्यलाई पेस्की १२०.१.३.३ अन्य पेस्की	पेस्की निकासा हुँदा संकेत नं. १२०.१.३ डेबिट गर्नुपर्दछ र उक्त पेस्की फर्स्योट हुँदा संकेत नं. १२०.१.३ क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.१.४	प्राप्य वित्तीय पट्टा	प्राप्य वित्तीय पट्टा भन्नाले वित्तीय पट्टा सम्झौताअन्तर्गत सामान तथा सम्पत्ति बिक्रीबाट पाउनुपर्ने रकम भन्ने बुझिन्छ ।	पाउनुपर्ने अधिकार स्थापना हुँदा संकेत नं. १२०.१.४ डेबिट गर्नुपर्दछ र फर्स्योट हुँदा उक्त संकेत नं. क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१२०.१.५	अन्य चालू प्राप्य	यसअन्तर्गत माथिको सूचीमा पर्नेबाहेकका अन्य सबै प्राप्य पर्दछन् ।	त्यस्ता सम्पत्ति वृद्धि हुँदा संकेत नं. १२०.१.५ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र सोको भुक्तानी पाउँदा संकेत नं. १२०.१.५ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.२	मालशेष (Inventory)	मालशेष भनेको त्यस्तो सम्पत्ति हो जुनः क) साधारण व्यवसाय कारोबारको क्रममा बिक्रीका लागि राखिएको हुन्छ । ख) उक्त बिक्रीका लागि उत्पादन प्रक्रियामा रहेको हुन्छ । ग) सामग्रीको रूपमा राखिएको अथवा उत्पादन प्रक्रिया वा सेवा प्रदान गर्न उपयोगका लागि आपूर्ति गरिएको हुन्छ ।	मालशेष खरिद हुँदा संकेत नं. १५०.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र बिक्री हुँदा संकेत नं. १६०.५ क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.२.१	व्यापारिक मालशेष	व्यापारिक मालशेष भन्नाले लेखा वा रिपोर्ट अवधिको अन्त्यमा बिक्रीका लागि कन्साइनमेन्ट (consignment) र ट्रान्जिटमा रहेको मौज्दात रहेको वस्तुको लागत भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१२०.२.२	पाटपुर्जा/सामग्री तथा अन्य मालशेष	पाटपुर्जा/सामग्री तथा अन्य मालशेष भन्नाले पाटपुर्जा/सामग्री तथा अन्य हातमा र ट्रान्जिटमा रहेको वस्तु भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१२०.२.३	कच्चा पदार्थ मालशेष	कच्चा पदार्थ मालशेष भन्नाले लेखा वा रिपोर्ट अवधिको अन्त्यमा मौज्दात तथा ट्रान्जिटमा रहेको कच्चा पदार्थको लागत भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१२०.२.४	प्रगतिमा रहेको मालशेष (WIP)	प्रगतिमा रहेको मालशेष भन्नाले लेखा वा रिपोर्ट अवधिको अन्त्यमा रहेको प्रगतिमा रहेको मालशेष वा कार्यको लागत भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१२०.२.५	अन्तिम वस्तु मालशेष	अन्तिम वस्तु मालशेष भन्नाले लेखा वा रिपोर्ट अवधिको अन्त्यमा मौज्दात तथा बिक्रीका लागि तयार रहेको उत्पादित तथा प्रशोधित वस्तु र पूर्ण कार्यको लागत भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१२०.२.६	मालशेष-कृषि उत्पादन	मालशेष-कृषि उत्पादन भन्नाले लागतमा मापन गरिएको उत्पादित फसल, जैविक सम्पत्ति भन्ने बुझिन्छ ।		
१२०.२.७	मालशेष-पट्टाका लागि उपकरण	मालशेष-पट्टाका लागि उपकरण भन्नाले पट्टा खरिद सम्झौताका लागि मौज्दातमा रहेको उपकरण भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१२०.३	जैविक सम्पत्ति	जैविक सम्पत्ति भन्नाले बिक्रीका लागि राखिएको जीवित पशु तथा वनस्पति भन्ने बुझिन्छ ।	जैविक सम्पत्ति खरिद हुँदा संकेत नं.१५०.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र बिक्री हुँदा संकेत नं. १६०.५ क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.४	अन्य चालू सम्पत्ति	अन्य चालू सम्पत्ति भन्नाले माथि उल्लिखित शीर्षकमा नपरेका चालू सम्पत्ति बुझिन्छ ।	अन्य चालू सम्पत्ति वृद्धि हुँदा यस शीर्षकअन्तर्गत सम्बन्धित शीर्षकलाई डेबिट गर्नुपर्दछ र सो सम्पत्ति घट्दा उक्त शीर्षकलाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.४.१	वितरकलाई धरौटी	वितरकलाई धरौटी भन्नाले वितरकलाई दिइएको पेस्की भन्ने बुझिन्छ ।	वितरकलाई पेस्की भुक्तानी हुँदा संकेत नं. १२०.४.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ र फर्स्योट हुँदा उक्त संकेत नं. क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१२०.४.२	अग्रिम भुक्तानी गरिएको खर्च	अग्रिम भुक्तानी गरिएको खर्च भन्नाले एक वर्षभित्रमा अपलेखन (Amortised) हुने गरी भुक्तानी दिइएको पेस्की भन्ने बुझिन्छ ।	पेस्की भुक्तानी हुँदा संकेत नं. १२०.४.२ डेबिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.४.३	अग्रिम कर भुक्तानी	अग्रिम कर भुक्तानी भन्नाले क्रेता वा अन्य कुनै व्यक्तिले स्रोतमा कट्टी गरेको कर (TDS) वा संस्थाले बुझाएको अग्रिम आयकर भन्ने बुझिन्छ । १२०.४.३.१ स्रोतमा कर कट्टी १२०.४.३.२ अग्रिम आयकर	रकम कट्टी हुँदा संकेत नं. १२०.४.३ डेबिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.४.४	पाउनुपर्ने ब्याज	संस्थाले ऋण लगानी, बचत तथा अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त गर्नुपर्ने ब्याजलाई पाउनुपर्ने ब्याज भनिन्छ ।	पाउनुपर्ने ब्याजमा वृद्धि हुँदा संकेत नं. १२०.४.४ लाई डेबिट गरी संकेत नं. ६०.२.३ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१२०.४.५	अन्य चालू सम्पत्ति	माथि उल्लिखित शीर्षकमा नपरेका अन्य चालू सम्पत्तिलाई यस शीर्षकमा देखाइन्छ ।	उक्त सम्पत्ति रेकर्ड गर्दा संकेत नं. १२०.४.५ डेबिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१३०	स्थिर सम्पत्ति	स्थिर सम्पत्ति यस्ता भैतिक सम्पत्ति हुन जुनः क) उत्पादन वा वस्तु तथा सेवा प्रदान गर्न, भाडामा दिन वा प्रशासनिक उद्देश्यका लागि राखिएको हुन्छ । ख) एक वर्षभन्दा बढी प्रयोग गर्ने अपेक्षा गरिएको हुन्छ ।	स्थिर सम्पत्ति खरिद/प्राप्ति/निर्माण हुँदा स्थिर सम्पत्तिको सम्बन्धित संकेत नं. डेबिट गर्नुपर्दछ र स्थिर सम्पत्ति बिक्री हुँदा वा घट्दा वा अवमूल्यन हुँदा उक्त संकेत नं. क्रेडिट गर्नुपर्दछ । त्यस्तै त्यस्ता सम्पत्तिसँग सम्बन्धित खर्चहरू डेबिट गर्नुपर्छ भने सम्पत्तिमा ह्रासकट्टी हुँदा क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१३०.१	भौतिक सम्पत्ति	यसअन्तर्गत निम्न सम्पत्ति पर्दछन् :		
१३०.१.१	जमिन	जमिन भन्नाले मुख्य उद्देश्यका लागि जमिन प्राप्ति गर्दा लाग्ने लगत र त्यससँग सम्बन्धित अन्य खर्चहरू भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१३०.१.२	जमिन सुधार (Land Improve-ment)	जमिन सुधार भन्नाले जमिन प्राप्तिपछि गरिएको सुधार खर्च जस्तै- तारबार, सडक निर्माण, पहिरो नियन्त्रण इत्यादि भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.१.३	भवन र सुधार	भवन र सुधार भन्नाले भवनको प्राप्ति/ निर्माण लागत र स्वामित्वमा रहेको जमिन र मुख्य सञ्चालनका लागि हुने सुधार खर्च भन्ने बुझिन्छ । भवनको आयु वृद्धि गर्ने मर्मत तथा सुधार खर्चलाई पुँजीगत लागत मानिनेछ । लेखा/रिपोर्ट अवधिको अन्त्यमा सम्पत्तिलाई उचित मूल्यमा (Fair value) देखाइन्छ ।		डेबिट
१३०.१.४	पट्टामा भवन	पट्टामा भवन भन्नाले पट्टामा निर्माण गरिएको नयाँ भवन भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.१.५	वित्तीय पट्टामा स्थिर सम्पत्ति	वित्तीय पट्टामा स्थिर सम्पत्ति भन्नाले पट्टामा लिएको सम्पत्तिको उचित तथा वर्तमान मूल्यमा मापन गरिएको मूल्य भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.१.६	फर्निचर, फिक्चर र उपकरण	फर्निचर, फिक्चर र उपकरण भन्नाले चल (फर्निचर), अचल (फिक्चर) सम्पत्ति र सामान्य व्यापारिक कारोबारमा प्रयोग हुने कार्यालय/ उत्पादन/स्टोर उपकरण जस्तै- कुर्ची, टेबल, क्याबिन, कम्प्युटर, र यिनीहरू प्राप्ति गर्दादेखि प्रयोगका लागि तयार हुँदासम्म हुने अन्य सम्बन्धित खर्च भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१३०.१.७	मेसिनरी, औजार र उपकरण	मेसिनरी, औजार र उपकरण भन्नाले स्वामित्वमा रहेको र वस्तु उत्पादन, सेवा प्रधान र मर्मत कार्यमा प्रयोग हुने मेसिनरी, औजार र उपकरणको लागत भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.१.८	कार्यालय उपकरण	कार्यालय उपकरण भन्नाले सहकारी कार्यालयमा प्रयोग हुने औजार, उपकरण भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.१.९	अन्य स्थिर सम्पत्ति	अन्य स्थिर सम्पत्ति भन्नाले माथिको सूचीमा नपरेका स्थिर सम्पत्ति भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.२	अदृश्य सम्पत्ति	यसअन्तर्गत पहिचान गर्न सकिने तर भौतिक अस्तित्व नभएका भविष्यमा आर्थिक फाइदाको आशा गर्न सकिने गैरमौद्रिक सम्पत्ति पर्दछन् ।		डेबिट
१३०.२.१	व्यापारिक चिन्ह (Trade mark)	यस अन्तर्गत कुनै पहिचान योग्य चिन्ह, डिजाइन वा अभिव्यक्तिलाई बुझाउँछ जसले विशेष स्रोतका वस्तु तथा सेवालाई एक अलग पहिचान दिन्छ ।		डेबिट
१३०.२.२	प्रतिलिपि अधिकार	यसले वस्तुको विशेष प्रयोग वा वितरण गर्ने अधिकार तथा लेखक वा कलाकारबाट प्राप्त सेवालाई बुझाउँछ ।		डेबिट
१३०.२.३	पेटेन्ट	पेटेन्ट भन्नाले सरकारी अधिकारीले कुनै हक वा शीर्षकलाई संशोधन गरी कुनै अवधिका लागि विशेष अधिकार प्रयोग, कुनै आविष्कार वा निर्माणका लागि प्रयोग गर्न नसकिने गरी प्रदान गर्ने एक हद बुझिन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१३०.२.४	सफ्टवेयर	सफ्टवेयर भन्नाले कम्प्युटरमा तथा अन्य विद्युतीय उपकरणमा प्रयोग हुने सफ्टवेयर बुझिन्छ ।		डेबिट
१३०.२.५	अन्य अदृश्य सम्पत्ति	यसअन्तर्गत संकेत नं १३०.२.१ देखि १३०.२.४ सम्ममा नपरेका अदृश्य सम्पत्तिहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१३०.३	जैविक सम्पत्ति	जैविक सम्पत्ति भन्नाले सहकारीले संस्थाको स्वामित्वमा रहेको जीवित पशु तथा वनस्पतिको लागतलाई बुझाउँछ ।	कुनै जैविक सम्पत्तिमा वृद्धि हुँदा संकेत नं १३०.३ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ भने उक्त सम्पत्ति घट्दा सोही संकेत नं लाई क्रेडिट गरिन्छ ।	डेबिट
१४०	अन्य दीर्घकालीन सम्पत्ति	यसअन्तर्गत निम्न दीर्घकालीन सम्पत्ति पर्दछन् ।	त्यस्ता सम्पत्तिको वृद्धि हुँदा यस शीर्षकको सम्बन्धित लेखा शीर्षक डेबिट गर्नुपर्दछ र सम्पत्ति घट्दा सोही लेखा शीर्षकलाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१४०.१	धरौटी	धरौटी भन्नाले सस्थाले एक वर्षभन्दा बढी समयको लागि धरौटीमा राखेको रकम भन्ने बुझिन्छ ।	धरौटी दिंदा संकेत नं. १४०.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ भने उक्त धरौटी फिर्ता आउँदा सोही संकेत नं. लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट
१४०.२	लिलाममा सकारेको सम्पत्ति	लिलाममा सकारेको सम्पत्ति भन्नाले संस्थाका ऋणीले समयमा ऋण चुक्ता नगरेको र संस्थाले लिलामी प्रक्रियामा बिक्री नभएको सम्पत्ति बुझाउँछ ।	त्यस्ता सम्पत्ति सकार्दा संकेत नं. १४०.२ लाई डेबिट गरिन्छ ।	डेबिट
१४०.३	विविध सम्पत्ति	यस अन्तर्गत माथिको सुचीमा नपरेका सम्पत्तिहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०	खर्च	यस अन्तर्गत खरिद खर्च, प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष खर्चहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.१	खरिद	खरिद भन्नाले सहकारी संस्थाले व्यवसाय गर्नका लागि खरिद गरेको सामान भन्ने बुझिन्छ ।	कुनै पनि सहकारी संस्थाले व्यावसायिक उद्देश्यका लागि सामान खरिद गर्दा संकेत नं. १५०.१ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१५०.२	प्रत्यक्ष खर्च	प्रत्यक्ष खर्च भन्नाले सहकारी संस्थाको प्रत्यक्ष रूपमा वस्तु उत्पादन तथा सेवा प्रदानसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण खर्चहरू बुझिन्छ ।	यस किसिमका खर्चलाई सम्बन्धित संकेत नं अन्तर्गत डेबिट गर्नुपर्दछ । चालू आवका खर्चलाई मात्र यसअन्तर्गत लेखा राखिन्छ भने बाँकी भागको खर्चलाई चालू सम्पत्तिको रूपमा संकेत नं १२०.४.२ अन्तर्गत देखाइन्छ ।	डेबिट
१५०.२.१	ढुवानी	यस अन्तर्गत वस्तु तथा सामानको खरिद गरेको ठाउँदेखि भण्डारणको ठाउँसम्म ढुवानी गर्दाको खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.२.२	प्रत्यक्ष ज्याला	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले गरेको प्रत्यक्ष रूपमा वस्तु उत्पादन तथा सेवा प्रदानसँग सम्बन्धित हुने सम्पूर्ण ज्याला खर्चहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.२.३	कारखाना सिरोभार	यसअन्तर्गत वस्तु उत्पादनमा लागेका ढुवानी तथा प्रत्यक्ष ज्यालाबाहेकका अन्य सम्पूर्ण खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.२.४	मालशेष नोक्सान	मालशेष नोक्सान भन्नाले चुहावट, विच्छेद तथा लेखा हिसाब खाता र गणनामा आएको भिन्नताको कारणले मालशेषमा भएको गिरावट भन्ने बुझिन्छ ।		डेबिट
१५०.२.५	अन्य प्रत्यक्ष खर्च	यसअन्तर्गत माथि नसमेटिएका अन्य सबै प्रत्यक्ष खर्चहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.३	अप्रत्यक्ष खर्च	अप्रत्यक्ष खर्च भन्नाले प्रत्यक्ष खर्चबाहेकका सबै खर्च भन्ने बुझिन्छ । यसअन्तर्गत निम्न खर्चहरू पर्दछन् : १५०.३.१ प्रशासनिक खर्च १५०.३.२ वित्तीय लागत खर्च १५०.३.३ जोखिम व्यवस्था खर्च	यस किसिमका खर्चलाई सम्बन्धित संकेत नं अन्तर्गत डेबिट गर्नुपर्दछ । चालू आ.व वर्षका खर्चलाई मात्र यसअन्तर्गत लेखा राखिन्छ भने बाँकी भागको खर्चलाई चालू सम्पत्तिको रूपमा संकेत नं. १२०.४.२ अन्तर्गत देखाइन्छ ।	डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१५०.३.१	प्रशासनिक खर्च	यसअन्तर्गत निम्न खर्चहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.३.१.१	कर्मचारी खर्च	यसअन्तर्गत कर्मचारीको लागि गरीने निम्न खर्चहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.३.१.१.१	तलब र ज्याला	यस अन्तर्गत सहकारी संस्थाले नियमीत कर्मचारी तथा करार कर्मचारीलाई तलब, ज्याला तथा अन्य भत्ताका रूपमा भुक्तानी गरिएको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.२	कर्मचारी भत्ता	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीलाई प्रदान गर्ने भत्ता पर्दछ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.३	कर्मचारी बिमा	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीको बिमा गरेवापत प्रदान गर्ने बिमा खर्च पर्दछ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.४	कर्मचारी हितकोष	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीलाई कर्मचारी हितको लागि भुक्तानी गरेको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.५	पोसाक खर्च	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीलाई पोसाक खर्चवापत उपलब्ध गराएको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.६	औषधोपचार खर्च	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीलाई औषधोपचार खर्चवापत उपलब्ध गराएको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.७	पेन्सन तथा उपदान व्यवस्था खर्च	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीलाई भविष्यमा प्रदान गर्नुपर्ने पेन्सन तथा उपदान रकमको व्यवस्थालाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१.८	कर्मचारीलाई अन्य सुविधा तथा व्यवस्था	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कर्मचारीलाई प्रदान गर्नुपर्ने अन्य सुविधा तथा व्यवस्थालाई देखाइन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१५०.३.१.२	पानी, बिजुली तथा सरसफाइ	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले व्यवसाय सञ्चालनको अवधिमा पानी, बिजुली तथा सरसफाइमा खर्च गरेको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.३	बैंक शुल्क	यसअन्तर्गत बैंक शुल्क तथा अन्य अरू किसिमका शुल्कहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.३.१.४	मसलन्द तथा छपाइ	यस अन्तर्गत सहकारी संस्थाले व्यवसाय सञ्चालनको अवधिमा मसलन्द तथा छपाइमा खर्च गरेको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.५	सूचना तथा सञ्चार खर्च	यसअन्तर्गत कुरियर, टेलिफोन, मोबाइल फोन, इन्टरनेट तथा अन्य सञ्चारका माध्यममा गरिएको खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.६	भाडा खर्च	यसअन्तर्गत सम्झौताका आधारमा तिरेको भाडालाई (कार्यालय भाडा, गोदाम भाडा तथा अन्य भाडा) देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.७	लेखापरीक्षण शुल्क	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले लेखा परीक्षण वापत लेखापरीक्षकलाई बुझाएको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.८	लेखापरीक्षण खर्च	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले लेखा परीक्षण गराउँदा लागेको खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.९	व्यावसायिक परामर्श शुल्क	यसअन्तर्गत कुनै विशेष उद्देश्यका लागि संस्थाद्वारा नियुक्त गरिएको विशेषज्ञ तथा परामर्शदातालाई तिरेको शुल्कलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१०	मर्मत तथा संभार	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले स्थिर सम्पत्तिको मर्मत तथा संभारका लागि गरेको खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१५०.३.१.११	इन्धन खर्च	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले आफ्ना वाहन (vehicle) तथा दैनिक आय सञ्चालनका लागि पेट्रोल तथा इन्धनका रूपमा गरेको खर्चलाई देखाइन्छ ।		
१५०.३.१.१२	बिमा प्रिमियम खर्च	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले बिमा प्रिमियमको रूपमा गरेको खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१३	बैठक भत्ता	यसअन्तर्गत बैठकमा उपस्थित बोर्डको निर्देशक, लेखा समितिको सदस्य तथा विधानमा उल्लिखित सदस्यलाई तिरेको भत्तालाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१४	जरिवाना	यसअन्तर्गत सहकारी संस्थाले कुनै विभाग, प्राधिकरण वा अन्य कुनै पक्षलाई जरिवाना तथा दण्डको रूपमा तिरेको रकमलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१५	दर्ता, नवीकरण तथा अन्य कर	यसअन्तर्गत सरकारी कार्यालय तथा विभागलाई बुझाइने कर, शुल्क र अन्य चार्जलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१६	प्रशिक्षण र गोष्ठी खर्च	यसअन्तर्गत पदाधिकारी, सञ्चालक, कर्मचारी र सदस्यले भाग लिने प्रशिक्षण र गोष्ठीसँग सम्बन्धित खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१७	अनुसन्धान तथा विकास खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले गर्ने अनुसन्धान तथा विकास सम्बन्धी खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.१८	सम्मान तथा पुरस्कार खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले गर्ने सम्मान तथा पुरस्कार सम्बन्धी खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१५०.३.१.१९	साधारण सभा तथा विस्तारित मञ्च खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले साधारण सभा तथा विस्तारित मञ्चसम्बन्धी गरेका खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२०	विपद् व्यवस्थापन खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाको विपद् व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित खर्चलाई देखाइन्छ ।		
१५०.३.१.२१	उत्सव तथा प्रोत्साहन खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले उत्सवको समयमा गर्ने खर्चहरू तथा प्रोत्साहन खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२२	अध्ययन तथा अवलोकन खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले गर्ने अध्ययन अवलोकन सम्बन्धी खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२३	सुरक्षा खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले गर्ने सुरक्षा सम्बन्धी खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२४	अतिथि सत्कार खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले अतिथिको स्वागत-सत्कार गर्ने क्रममा गरेका सम्पूर्ण खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		
१५०.३.१.२५	अपलेखन खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले गरेको अपलेखन सम्बन्धी खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२६	बजारीकरण तथा प्रवर्द्धन खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले आफ्नो वस्तु तथा सेवाको बजारीकरण तथा अन्य प्रवर्द्धन सम्बन्धी गरेको खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२७	यातायात तथा दैनिक भ्रमण भत्ता	यसअन्तर्गत संस्थाको यातायात तथा दैनिक भ्रमण भत्ता सम्बन्धी खर्चहरूलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.२८	ऋण प्रक्रियागत खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले ऋण लिँदा लाग्ने प्रक्रियागत खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१५०.३.१.२९	ह्रास खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले स्थिर सम्पत्तिमा चार्ज गर्ने ह्रास खर्चलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.३०	अवमूल्यन खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले सम्पत्तिमा गरेको अवमूल्यनलाई देखाइन्छ ।		डेबिट
१५०.३.१.३१	अन्य खर्च	यसअन्तर्गत माथिको सूचीमा समावेश नगरिएका प्रशासनिक खर्चहरू पर्दछन् ।		डेबिट
१५०.३.२	वित्तीय लागत खर्च	यसअन्तर्गत संस्थाले बचत र ऋणमा तिरेको ब्याज खर्च पर्दछ । १५०.३.२.१ बचतमा तिरेको ब्याज १५०.३.२.२ ऋणमा तिरेको ब्याज		डेबिट
१५०.३.३	जोखिम व्यवस्था खर्च	यसअन्तर्गत निम्न अनुसारका व्यवस्था खर्च पर्दछन् । १५०.३.३.१ ऋण जोखिम व्यवस्था खर्च १५०.३.२.२ लगानी नोक्सानी व्यवस्था खर्च १५०.३.२.३ समस्याग्रस्त सम्पत्तिका लागि व्यवस्था खर्च १५०.३.२.४ अन्य व्यवस्था खर्च		डेबिट
१५०.३.४	स्थगन कर खर्च/आय	स्थगन कर खर्च भन्नाले स्थगन कर सम्पत्तिमा कमि वा स्थगन कर दायित्वमा वृद्धिलाई जनाउँछ । स्थगन कर आय भन्नाले स्थगन कर सम्पत्तिमा वृद्धि वा स्थगन कर दायित्वमा कमिलाई जनाउँछ ।	स्थगन कर खर्च सिर्जना हुने अवस्थामा संकेत नं १५०.३.४ लाई डेबिट गर्नुपर्दछ भने ६०.१.११ (स्थगन कर दायित्व) लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ ।स्थगन कर आय सिर्जना हुने अवस्थामा संकेत नं १५०.३.४ लाई क्रेडिट गर्नुपर्दछ भने ६०.१.११ (स्थगन कर सम्पत्ति) लाई डेबिट गर्नुपर्दछ ।	डेबिट क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१६०	आम्दानी	आम्दानी भन्नाले सहकारी संस्थाले साधारण गतिविधिको क्रममा बिक्री, सेवा, आय, कमिसन, ब्याज, लाभांश, रोयल्टी र भाडा लगायतका अन्य स्रोतबाट उठाएको आय बुझिन्छ ।	यस शीर्षक अन्तर्गतका आयलाई सम्बन्धित संकेत नं. अन्तर्गत क्रेडिट गर्नुपर्दछ । चालू आ.व. वर्षका आयलाई मात्र यस संकेत नं. अन्तर्गत लेखा राखिन्छ भने बाँकी भागको आयलाई चालू दायित्वको रूपमा संकेत नं ६०.२.४ अन्तर्गत देखाइन्छ । तर ब्याज आम्दानीलाई नगद आधारमा लेखा राख्नुपर्दछ ।	क्रेडिट
१६०.१	वित्तीय लगानीबाट आम्दानी	यसअन्तर्गत संस्थाले वित्तीय क्षेत्रमा गरेको लगानीबाट प्राप्त गरेको आम्दानी पर्दछ । १६०.१.१ सेयर लगानीबाट आम्दानी १६०.१.२ बचतमा लगानी आम्दानी १६०.१.३ मुद्दती हिसाब खाता आम्दानी १६०.१.४ सेक्युरिटीमा लगानी आम्दानी १६०.१.५ अन्य क्षेत्रमा लगानी आम्दानी		क्रेडिट
१६०.२	गैरवित्तीय लगानीबाट आम्दानी	यसअन्तर्गत संस्थाले वित्तीय क्षेत्र बाहेकका अन्य क्षेत्रमा गरेको लगानीबाट प्राप्त गरेको आम्दानी पर्दछ । १६०.२.१ घर/जग्गामा लगानीबाट आम्दानी १६०.२.२ हायरपर्चेज लगानीबाट आम्दानी १६०.२.३ अन्य आम्दानी		क्रेडिट

लेखा संकेत नं.	शीर्षक		विवरण	लेखा विधि
१६०.३	ऋण लगानीबाट आम्दानी	यस अन्तर्गत संस्थाले निम्न क्षेत्रमा गरेको ऋण लगानीबाट प्राप्त आम्दानी पर्दछ । १६०.३.१ कृषि क्षेत्रमा लगानीबाट आम्दानी १६०.३.२ उद्योगमा लगानीबाट आम्दानी १६०.३.३ अन्य क्षेत्रमा लगानीबाट आम्दानी		क्रेडिट
१६०.४	सेवा सञ्चालन बाट आम्दानी	सेवा सञ्चालनबाट आम्दानी भन्नाले सेवा परिचालनबाट प्राप्त सबै आय बुझिन्छ ।		क्रेडिट
१६०.५	बिक्रीबाट आम्दानी	यसअन्तर्गत संस्थाले सामान बिक्री गरेवापत वा सेवा प्रदान गरेवापत प्राप्त भएको वा प्राप्त हुन बाँकी रकम पर्दछ ।		क्रेडिट
१६०.६	अन्य आम्दानी	यसअन्तर्गत निम्न आम्दानी पर्दछ । १६०.६.१ प्रवेश शुल्क १६०.६.२ छुट तथा कमिसन १६०.६.३ आर्जित कुल नाफा		क्रेडिट
१६०.७	ऋण जोखिम व्यवस्थाबाट आम्दानी			क्रेडिट

नोट : *सहकारी संघ/संस्थाले क्रमभंगता नगरीकन माथि उल्लिखित एकीकृत आर्थिक संकेत तथा वर्गीकरणमा थप गर्न सक्नेछन तर यसरी थपिने संकेत र वर्गीकरण सामान्वय लेखाको आभारभूत सिद्धान्तअनुरूप हुनुपर्नेछ ।*

३. वार्षिक वित्तीय प्रतिवेदन तपसिलको ढाँचामा तयार गर्ने ।

.... सहकारी संस्था लिमिटेड

.... ठेगाना

वित्तीय स्थितिको विवरण

.... सम्मको

पुँजी तथा दायित्व	लेखा टिप्पणी	यस आ.व.को	गत आ.व.को
सेयर पुँजी	१		
कोष हिसाब	२		
बचत तथा निक्षेप	३		
बाह्य ऋण तथा सापटी	४		
पुँजीगत अनुदान	५		
चालू दायित्व तथा व्यवस्था	६		
कर दायित्व	७		
दीर्घकालीन दायित्व	८		
स्थगन कर दायित्व	९		
जम्मा			
सम्पत्ति तथा जायजेथा			
नगद मौज्दात	१०		
लगानी हिसाब	११		
कर्जा तथा सापट लगानी	१२		
चालू सम्पत्ति	१३		
स्थिर सम्पत्ति	१४		
अन्य दीर्घकालीन सम्पत्ति	१५		
स्थगन कर सम्पत्ति	९		
जम्मा			

.... सहकारी संस्था लिमिटेड

.... ठेगाना

नाफा/नोक्सान हिसाबको विवरण

.... देखि .... सम्मको

विवरण	लेखा टिप्पणी	यस आ.व.को	गत आ.व.को
ब्याज आम्दानी	१७		
ब्याज खर्च	१८		
खुद ब्याज आम्दानी/(खर्च)			
अन्य सञ्चालन आम्दानी	१९		
कुल सञ्चालन आम्दानी			
प्रशासनिक खर्च	२१		
ह्रास कट्टी खर्च	१५		
सम्भावित नोक्सानीअघिको सञ्चालन मुनाफा			
सम्भावित नोक्सानी व्यवस्था			
सञ्चालन मुनाफा/(नोक्सान)			
गैरसञ्चालन आम्दानी			
सम्भावित नोक्सानी व्यवस्थाबाट फिर्ता			
नियमित कारोबारबाट भएको मुनाफा/(नोक्सान)			
असामान्वय कारोबारबाट भएको आम्दानी/(खर्च)			
सम्पूर्ण कारोबार समावेशपछिको खुद मुनाफा			
कर्मचारी बोनस			
करअघिको नाफा/(नोक्सान)			
आयकर खर्च			
यस वर्षको कर व्यवस्था	९		
विगत वर्षसम्मको कर व्यवस्था			
यस वर्षको स्थगन कर आम्दानी/खर्च			
खुद नाफा/(नोक्सान)			

.... सहकारी संस्था लिमिटेड

.... ठेगाना

नगद प्रवाह विवरण

.... सम्मको

विवरण		यस आ.व.को	गत आ.व.को
सञ्चालन गतिविधिबाट नगद प्रवाह			
करपछिको नाफा/ (नोक्सान)			
समायोजन :	(+)		
१. ह्रास कट्टी	(+)		
२. क्षयीकरण खर्च	(+/-)		
३. विभिन्न कोषको समायोजन	(-)		
४. कर भुक्तानी रकम			
५.			
सञ्चालन गतिविधिबाट नगद प्रवाह			
चालू सम्पत्ति तथा दायित्वमा भएको परिवर्तन			
१. निक्षेप हिसाबमा वृद्धि/(कमी)			
२. अन्य दायित्व तथा व्यवस्थामा वृद्धि/(कमी)			
३. भुक्तानी दायित्वमा वृद्धि/(कमी)			
४. लगानीमा वृद्धि/(कमी)			
५. चालू सम्पत्तिमा वृद्धि/(कमी)			
६.			
कुल कार्यशील पुँजीबाट नगद प्रवाह			
कुल सञ्चालन गतिविधिबाट नगद प्रवाह (क)			
ख) लगानी गतिविधिबाटको नगद प्रवाह			
१. स्थिर सम्पत्तिको खरिद			
२. स्थिर सम्पत्तिको बिक्री			
३.			
कुल लगानी गतिविधिबाटको नगद प्रवाह (ख)			
वित्तीय गतिविधिबाट नगद प्रवाह			
१. सेयर बिक्रीबाट प्राप्त रकम			
२. बाह्य ऋणमा वृद्धि/(कमी)			
कुल वित्तीय गतिविधिबाट नगद प्रवाह (ग)			
कुल गतिविधिबाट नगद प्रवाह (क+ख+ग)			
सुरू नगद तथा बैंक मौज्दात			
चालू आ.व. अन्तको नगद तथा बैंक मौज्दात			

.... सहकारी संस्था लिमिटेड

.... ठेगाना

इक्वीटीमा भएको परिवर्तनको विवरण

श्रावण १, २०....... देखि .... आषाढ, २०....... सम्मको

विवरण	पुँजी कोष	जगेडा कोष	संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष	सहकारी प्रवर्द्धन कोष	सेयर लाभांश कोष	कर्मचारी बोनस कोष	घाटापूर्ति कोष	सहकारी शिक्षा कोष	संस्था विकास कोष	अन्य कोषहरू	जम्मा
सुरू मौज्दात											
लेखा नीतिमा भएको परिवर्तनको असर											
परिवर्तित मौज्दात											
चुक्ता पुँजी थप/(फिर्ता)											
सम्पत्तिमा भएको पुनर्मूल्यांकन											
कोषबाट भएको भुक्तानी तथा खर्च ()											
विभिन्न कोषको समायोजन											
यस आ.व. को खुद नाफा बाँडफाँट											
अन्तिम मौज्दात											

४. Nepal Financial Reporting Standards **कार्यान्वयन** :

(१) नेपाल चार्टर्ड एकाउन्टेन्ट्स संस्थाको मिति २०७८/०४/१० को सूचनाअनुसार Nepal Financial Reporting Standards for small and medium- Sized entities (NFRS for SMEs), र Nepal Accounting Standards for Micro Entities (NAS for MEs) लेखा प्रतिवेदन ढाँचा कार्यान्वयन गर्नुपर्नेमा कोभिड १९ का कारण २०८० आषाढ मसान्तसम्म स्वैच्छिक र २०८० श्रावण १ गतेदेखि अनिवार्य कार्यान्वयन गर्नुपर्ने भएकोले सोहीबमोजिम हुने गरी व्यवस्थापन गर्ने ।

(२) लगातार २ वर्षदेखि रू. ५० करोडभन्दा माथि बचत संकलन तथा ऋण परिचालन गर्ने सदस्य संघ-संस्थाहरूले नेपाल वित्तीय प्रतिवेदनमान कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(३) नेपाल वित्तीय प्रतिवेदनमान प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि कार्यरत मानव संसाधनलाई आवश्यक तालिम, लेखा सुपरीवेक्षण समिति र सञ्चालक समितिलाई अभिमुखीकरण गर्नुपर्नेछ ।

५. **सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धमा** :

नेपाल सरकार, सहकारी विभागले जारी गरेको सहकारी सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी सहकारी संघ-संस्थालाई जारी गरेको निर्देशन, २०७४ (संशोधन समेत) का आधारमा तपसिलका क्रियाकलापहरू नियमित रूपमा सम्पादन गर्ने :

(१) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण कार्यान्वयनका लागि आन्तरिक कार्यविधि विकास र वार्षिकरूपमा अद्यावधिक गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

(२) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी कार्य गर्नका लागि व्यवस्थापनबाट एक जनालाई कार्यान्वयन अधिकारी तोकी उक्त कार्यको जिम्मेवारी लिखित रूपमा प्रदान गर्ने र सोको जानकारी सहकारी विभाग र वित्तीय जानकारी इकाइमा पठाउने ।

(३) उच्च जोखिम सदस्यहरूको वार्षिक, मध्यम जोखिम सदस्यहरूको दुई वर्षमा एक पटक र न्यून जोखिम भएका सदस्यहरूको तीन वर्षमा एकपटक तोकिएको सदस्य पहिचान फाराममार्फत पहिचान गर्ने, सोको सम्पुष्टि हुने कागजातसमेत अद्यावधिक गर्ने ।

(४) सदस्य पहिचान फारम तथा अन्य सूचनाको माध्यमबाट सदस्यहरूको जोखिम वर्गीकरण गरी विवरण अद्यावधिक गराई राख्ने ।

(५) नेपाल राष्ट्र बैंकले तोकेको सीमा कारोबारभन्दा माथिका कारोबारको प्रतिवेदन कारोबार सम्पन्न भएको १५ दिनभित्र तोकिएको ढाँचामा सम्बन्धित निकाय (वित्तीय जानकारी इकाइ) मा दाखिला गर्ने ।

(६) शंकास्पद कारोबारको प्रतिवेदन कारोबार सम्पन्न भएको ३ दिनभित्र तोकिएको ढाँचामा सम्बन्धित निकाय (वित्तीय जानकारी इकाइ) मा दाखिला गर्ने ।

(७) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी सहकारी संघ-संस्थालाई जारी गरेको निर्देशन, २०७४ (संशोधन समेत) मा तोकिएबमोजिम चौमासिक प्रतिवेदन महिना समाप्त भएको ७ दिनभित्र नियामक निकाय र नेफ्स्कूनमा दाखिला गर्ने ।

(८) ५ करोडभन्दा माथिको कुल सम्पत्ति भएका संघ-संस्थाहरूले सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी कागजातहरू अग्नि कवच (फायर प्रुफ) दराजमा कम्तीमा ५ वर्षसम्म सुरक्षित रूपमा राख्ने ।

(९) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी व्यवस्था कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्नका लागि सदस्य, सञ्चालक समिति र कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिमको व्यवस्था गर्ने ।

(१०) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी भए गरेका काम-कारबाही सञ्चालक समितिमा कम्तीमा अर्धवार्षिक रूपमा समीक्षा गर्ने ।

(११) सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ३० अनुसार संस्थागत सदस्यहरूको सदस्य पहिचान फारम अद्यावधिक गर्दा खाता सञ्चालनकर्ताहरूको समेत अलग-अलग व्यक्तिगत पहिचान फारम अद्याावधिक गर्ने ।

(१२) १० करोडभन्दा धेरै बचत तथा पुँजी भएका सदस्य संघ-संस्थाले नेपाल सरकार, सहकारी विभागको मिति २०७७/९/२२ को सूचनाअनुसार सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसम्बन्धी TTR/STR प्रतिवेदन goAML Software System मार्फत नेपाल राष्ट्र बैंक, वित्तीय जानकारी इकाइ (FIU) मा पठाउनका लागि लिंक तथा पासवर्डका लागि सहकारी विभागमा सम्पर्क तथा समन्वय गर्ने ।

(१३) रू. १० करोडभन्दा बढी बचत तथा पुँजी परिचालन गर्ने, सदस्य संघ-संस्थाहरूले संस्थाको नाम, ठेगाना, दर्ता नं. र कारोबार रकमको विवरणसहितको सूची सहकारी विभाग र वित्तीय जानकारी इकाइ (FIU) मा पठाउने ।

(१४) नेपाल सरकार, गृह मन्त्रालयद्वारा जारी सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तीय लगानी निवारणसम्बन्धी रणनीति तथा कार्ययोजनामा

प्रतिबन्धित व्यक्ति वा समूह सम्बन्धित व्यक्तिलाई सदस्य नबनाउने, कारोबार नगर्ने यदि सदस्य भएमा तुरून्त सदस्यता खारेज गरी सम्पत्ति शुद्धीकरण ऐनअनुसार कार्यान्वयन गर्ने ।

६. **बाह्य लेखा परीक्षण तथा कर भुक्तानी सम्बन्धमा** :

(१) बाह्य लेखा परीक्षक नियुक्ति गर्दा सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित बाहेकको व्यक्तिबाट छनोट गर्नुपर्नेछ । यसरी छनोट गर्दा संघ-संस्थासँग स्वार्थ बाझिएको व्यक्ति वा फर्म हुनुहुँदैन ।

(२) संस्थाको आर्थिक प्रशासनीक आन्तरिक कार्यविधिबमोजिम साधारणसभाबाट १ जना लेखा परीक्षकको नियुक्ति गरी बाँकी २ जना लेखा परीक्षकको नाम प्राथमिकताको आधारमा वैकल्पिक सूचीसमेत निर्णय गराउने र लेखा परीक्षकको पारिश्रमिक निर्धारणसमेत सोही साधारणसभाबाट स्वीकृत गराई लेखा परीक्षण गर्नुपर्नेछ ।

(३) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र बाह्य लेखापरीक्षण अघिल्लो साधारणसभाले तोकिदिएको बाह्य लेखापरीक्षकबाट सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

(४) बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदनमा पर्ल्स प्रतिवेदन, लामो (लङ) फर्म र सदस्यको सहभागिताको स्तर (संस्थापकीय सरोकार, सञ्चालकीय सक्रियता र संरक्षकीय सम्बन्धन) सूचकहरूको गणना गरी समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(५) बाह्य लेखा परीक्षकको प्रारम्भिक प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा अनिवार्य छलफल गराउनुपर्नेछ ।

(६) एउटै लेखा परीक्षकबाट बाह्य लेखा परीक्षण लगातार तीन पटकभन्दा बढी नगराउने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(७) सञ्चालक समिति, लेखा सुपरीवेक्षण समिति, उपसमिति सदस्यहरू एवं सम्पूर्ण कर्मचारीहरूले अनिवार्य पान नम्बर लिनुपर्दछ ।

(८) कुनै पनि व्यक्तिलाई ज्याला भुक्तानी गर्दा रू. ३,०००।– भन्दा बढी भए अनिवार्य पान नम्बरको प्रतिलिपि लिनुपर्दछ ।

७. **वित्तीय प्रतिवेदन प्रकाशित (खुलासा) सम्बन्धमा** :

(१) संघसंस्थाहरूले व्यवस्थापनबाट एकजनालाई सूचना अधिकारी तोकी लिखित कार्य विवरण उपलब्ध गराउने साथै सूचना अधिकारीको विवरण साकोसको वेबसाइट र कार्यालय परिसरमा देखिने गरी अद्यावधिक गर्ने ।

(२) संघसंस्थाहरूले मासिक रूपमा सदस्यहरूले देख्ने ठाउँमा साकोसको वित्तीय अवस्था सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

(३) १ अर्बभन्दा बढी कुल सम्पत्ति भएका साकोसहरूले अर्धवार्षिक रूपमा अपरिस्कृत वित्तीय विवरण राष्ट्रिय स्तर वा स्थानीय स्तरको पत्रिकामा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

(४) आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदन र बाह्य लेखापरीक्षणको प्रारम्भिक प्रतिवेदन कार्य सम्पन भएको मितिले १५ दिनभित्र नेफ्स्कूनमा उपलब्ध गराउने ।

(५) साधारणसभामा प्रस्तुत हुने वार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभा हुनुभन्दा कम्तीमा पनि १५ दिनअगाडि सदस्यहरूलाई उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने ।

८. बाह्य लेखापरीक्षण तथा कर भुक्तानी सम्बन्धमा :

(१) बाह्य लेखा परीक्षक नियुक्ति गर्दा सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित बाहेकको व्यक्तिबाट छनोट गर्नुपर्नेछ । यसरी छनोट गर्दा संघसंस्थासँग स्वार्थ बाझिएको व्यक्ति वा फर्म हुनु हुँदैन ।

(२) संस्थाको आर्थिक, प्रशासनिक आन्तरिक कार्यविधि बमोजिम कम्तीमा २ जना लेखा परीक्षकको नाम साधारणसभाबाट स्वीकृत गराई प्राथमिकताको आधारमा लेखापरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।

(३) आर्थिक वर्ष समाप्त भएको तीन महिनाभित्र बाह्य लेखापरीक्षण अघिल्लो साधारणसभाले तोकिदिएको बाह्य परीक्षकबाट सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

(४) बाह्य लेखापरीक्षण प्रतिवेदनमा पर्ल्स प्रतिवेदन, लामो (लङ) फर्म र सदस्यको सहभागिताको स्तर (संस्थापकीय सरोकार, सञ्चालकीय सक्रियता र संरक्षकीय सम्बन्धन) सूचकहरूको गणना गरी समावेश गर्नुपर्नेछ ।

(५) बाह्य लेखा परीक्षकको प्रारम्भिक प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा अनिवार्य छलफल गराउनुपर्नेछ ।

(६) एउटै लेखा परीक्षकबाट बाह्य लेखापरीक्षण लगातार तीन पटकभन्दा बढी नगराउने नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(७) सञ्चालक समिति, लेखा सुपरिवेक्षण समिति, उपसमिति सदस्यहरू एवं सम्पूर्ण कर्मचारीहरूले अनिवार्य पान नम्बर लिनुपर्दछ ।

(८) कुनै पनि व्यक्तिलाई ज्याला भुक्तानी गर्दा रू.३,०००।– भन्दा बढी भएमा अनिवार्य पान नम्बरको प्रतिलिपि लिनुपर्दछ ।

(९) स्रोतमा कर कट्टी गर्नुपर्ने भुक्तनीहरू :

शीर्षकहरू	करको दर (प्रतिशत)
सदस्य (प्राकृतिक व्याक्ति) लाई ब्याज भुक्तानीमा (ग्रामीण क्षेत्रमा प्रतिसदस्य वार्षिक रू.२५,०००।– भन्दा बढी ब्याज भुक्तानी गर्दा)	५
संस्थागत सदस्यलाई ब्याज भुक्तानीमा	१५
सेयर लाभांश वितरणमा	५
संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष वितरणमा	५
बहाल कर	स्थानीय तहले तोकेबमोजिम
स्थानीय तहमा दर्ता भएमा वार्षिक नवीकरण	स्थानीय तहले तोकेबमोजिम
नगद पुरस्कारमा	२५
सम्पत्ति कर (घरजग्गा, सवारी साधनलगायत स्थिर सम्पत्ति)	स्थानीय तहले तोकेबमोजिम (वार्षिक)
बैठक भत्ता नगद भुक्तानीमा	१५
अग्रीम आयकर (गाँउपालिकाबाहेकका स्थानीय तहमा रहेका संस्थाहरूले) (आयकरको दर महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका र नगरपालिकामा क्रमश : १०, ७ र ५ प्रतिशतको दरले गणना गर्नुपर्नेछ ।)	पहिलो किस्ता पुस मसान्तसम्म अनुमानित करको ४० प्रतिशत रकममध्ये तिर्न बाँकी रकम, दोस्रो किस्ता चैत मसान्तसम्म अनुमानित करको ७० प्रतिशत रकम मध्ये तिर्न बाँकी रकम र तेश्रो वा अन्तिम किस्ता असार मसान्तसम्म अनुमानित करको शतप्रतिशत रकममध्ये तिर्न बाँकी रकम सम्बन्धित कर कार्यालयमा दाखिला गर्नुपर्छ ।

(१०) स्रोतमा कट्टी गरिएको कर रकम अर्को महिनाको २५ गतेभित्र कर कार्यालयमा दाखिला गरिसक्नुपर्छ र कर बुझाएको सबै विवरण कर कार्यालयमा ई–फाइलिङ गर्नुपर्दछ ।

(११) सामाजिक सुरक्षा कोषमा योगदान गर्ने सदस्य संघ–संस्थाका कर्मचारीहरूले छुट्टै सामाजिक सुरक्षा कर भुक्तान गर्नुपर्दैन ।

(१२) सामाजिक सुरक्षा कोषमा योगदान गर्ने कर्मचारीहरूले पाँच लाख रूपैयाँ वा निजको आयको एक तिहाइमध्ये जुन घटी हुन्छ, सो रकमसम्म करयोग्य आयबाट घटाउन सकिनेछ ।

(१३) आयकर ऐन, २०५८ बमोजिम स्थिर सम्पत्तिको किताबी मूल्यको ७ प्रतिशतसम्म मर्मत खर्चको रूपमा लेखा राख्न सकिनेछ । सो सीमाभन्दा धेरै भएमा सम्पत्तिको किताबी मूल्यमा समायोजन गर्नुपर्नेछ ।

(१४) आयकर ऐन, २०५८ बमोजिम ह्रास खर्च गर्दा स्थिर सम्पत्तिलाई पाँच समूहमा वर्गीकरण गरी तपसिलबमोजिम गणना गर्नुपर्नेछ ।

क्र. सं.	वर्गीकरण	सम्पत्तिको विवरण	ह्रासकट्टी दर
१.	क	भवन, स्ट्रक्चर र स्थायी प्रकृतिका यस्तै प्रकारका अन्य बनोटहरू	५ प्रतिशत
२.	ख	कम्प्युटर, तथ्यांक केलाउने उपकरण, फर्निचर, फिक्स्चर र कार्यालय उपकरणहरू ।	२५ प्रतिशत
३.	ग	अटोमोबाइल्स, बस तथा मिनीबसहरू ।	२० प्रतिशत
४.	घ	निर्माण तथा उत्खनन्सम्बन्धी उपकरण ।	१५ प्रतिशत
५.	ङ	अभौतिक (अदृश्य) सम्पत्ति सामानहरू	खरिद लागतलाई प्रयोग अवधिले भाग गरी निकटतम आधा वर्षमा मिलान गरी हुन आउने दर प्रतिशतमा

(१५) आयकर ऐन, २०५८ बमोजिम कुल ऋण लगानीको ५ प्रतिशतसम्म हुन आउने रकम बराबर भाखा नाघेको ऋणलाई जोखिम खर्च लेख्दा सो रकममा आयकर लाग्ने छैन ।

९. पारिश्रमिक तथा श्रम अडिट:

(१) श्रम ऐन, २०७४ बमोजिम तोकिएको न्यूनतम पारिश्रमिक तोकिएकै मितिबाट स्वचालित रूपमा कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(२) बजार प्रतिनिधि/समूह परिचालक/कामको आकारको आधारमा प्रोत्साहनमूलक तलब प्राप्त गर्ने कर्मचारीहरूको हकमा त्यस्तो प्रोत्साहनमूलक तलब उसले पाउने कुल तलबको एक तिहाइ भन्दा कम हुनुपर्नेछ । तर कर्मचारीले पाउने कुल तलबमान भने न्यूनतम पारिश्रमिकभन्दा माथि हुनुपर्दछ ।

(३) सामाजिक सुरक्षा कोषमा योगदान पठाउँदा बुँदा नं. २ मा उल्लेख गरिएको नियमित प्रोत्साहन रकमसमेत तलबको रूपमा गणना गरी पठाउनुपर्नेछ ।

(४) श्रम ऐन, २०७४ को दफा १०० ले व्यवस्था गरेबमोजिम संघ-संस्थाहरूले वार्षिक रूपमा नियमावली, २०७५ ले तोकेको ढाँचामा श्रम अडिट गरी गराई पौष मसान्तभित्र प्रतिवेदन सम्बन्धित श्रम कार्यालयका निरीक्षक र नियामक निकायसमक्ष पेस गर्नुपर्नेछ ।

१०. सामाजिक सुरक्षा कोषमा आबद्धता :

(१) सामाजिक सुरक्षा ऐन, नियमावली तथा कार्यविधि बमोजिम संघ-संस्थामा कार्यरत कर्मचारीहरूको सामाजिक सुरक्षाका लागि सामाजिक सुरक्षा कोषमार्फत सञ्चालित कार्यक्रममा योजना निर्माण तथा बजेट व्यवस्था गरी सहभागिता जनाउने ।

(२) सामाजिक सुरक्षाकोषमा आबद्धता पूर्व सदस्य संघ-संस्थाहरूको आन्तरिक कार्यविधिबमोजिम गरेको योगदान कर्मचारी हितलाई प्राथमिकतामा राखी फिर्ताको कार्यविधि तयार गर्नुपर्नेछ ।

११. सामाजिक परीक्षण सम्बन्धमा :

(१) संस्थाले सदस्य तथा समुदायको हितमा सञ्चालन गरेका क्रियाकलापहरू, वस्तु तथा सेवाहरू, सदस्य सन्तुष्टिको स्तर, सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक तथा पर्यावरणीय क्षेत्रमा पारेको प्रभाव सम्बन्धमा सदस्य तथा सरोकारवालाको सहभागितामा तोकिएको कार्यविधिबमोजिम सामाजिक परीक्षण गराउन सक्नेछ ।

(२) संस्थाको सदस्य संख्या, कार्यक्षेत्र तथा आवश्यकताको आधारमा वार्षिक सामाजिक परीक्षणको संख्या तोकी कार्यान्वयन गर्न सक्नेछ ।

(३) सामाजिक परीक्षणमा प्राप्त सुझावहरू प्रतिवेदनमार्फत साधारणसभालाई जानकारी गराउनुपर्नेछ । साथै, सामाजिक परीक्षणमा प्राप्त सुझाव योजना तथा नीतिहरूमा समावेश गर्नुपर्नेछ ।

१२. स्थिरीकरण कोषमा सहभागिता :

(१) सदस्य संघ-संस्थाहरूले बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषमा आबद्ध भई बचत तथा ऋण परिचालनमा हुने जोखिम व्यवस्थापन गरी संघ-संस्थालाई सुरक्षित गर्नुपर्नेछ ।

(२) बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोष सञ्चालन कार्यविधि, २०७६ बमोजिम कोषमा आबद्ध हुन देहायबमोजिमको योग्यता आवश्यक हुने हुनाले संघ-संस्थाहरूले आवश्यक योग्यता विकास गरी आबद्ध हुनुपर्नेछ :-

(क) कम्तीमा पाँच आर्थिक वर्ष कार्य सञ्चालन गरी वार्षिक लेखापरीक्षण सम्पन्न गराएको,

(ख) तोकिएको समयभित्रै अघिल्ला दुई वर्षको वार्षिक साधारणसभाको बैठक सम्पन्न गरेको,

(ग) कर्जा वर्गीकरण गरी आवश्यक कर्जा नोक्सानी व्यवस्था गरेको,

(घ) कुल सम्पत्तिको अनुपातमा न्यूनतम पाँच प्रतिशत संस्थागत पुँजी रहेको,

(ङ) अघिल्लो दुई वर्षहरूमा घाटामा नगएको वा संञ्चीत घाटा नभएको,

(च) मन्त्रालयबाट स्वीकृत एकिकृत मापदण्डअनुसार उच्च जोखिममा नरहेको,

(छ) निवेदन दिँदाका बखत नियामक निकायको निगरानी सूचीमा नपरेको वा शीघ्र सुधार कारबाहीमा सूचीकृत नभएको,

(ज) विभागले स्वीकृत गरेको एकीकृत सूचना प्रणालीमा आबद्ध भएको र

(झ) खण्ड (घ) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कोष सञ्चालन समितिले दुई दशमलव पाँच प्रतिशतभन्दा माथि संस्थागत पुँजी भएका संस्थालाई समेत तीन वर्षभित्र पाँच प्रतिशत संस्थागत पूँजी पुऱ्याउने सर्तमा सदस्यता दिन सक्नेछ ।

(३) बचत तथा ऋण सहकारी संस्थासम्बन्धी स्थिरीकरण कोषमा आबद्ध हुनका लागि वार्षिक साधारणसभाबाट निर्णय गराई कोषले तोकेको कार्यविधिअनुसार आवेदन गर्नुपर्नेछ ।

(४) कोषमा सुरूमा आबद्ध हुँदा प्रारम्भिक योगदान गर्न सकिने हुनाले सोसमेत सञ्चालक समितिबाट निर्णय गरी योगदान गर्न सकिनेछ ।

(५) सहकारी ऐन, नियमावली तथा कोष सञ्चालन कार्यविधिले तोकेबमोजिमको वार्षिक योगदान वापत रकम लेखा परीक्षण प्रतिवेदन अनुसार प्रत्येक वर्ष साधारणसभा सम्पन्न भएको ६० दिनभित्र कोषको बैंक खातामा दाखिला गरिसक्नुपर्नेछ ।

(६) कोषमा आबद्ध संघ-संस्थाले कोषको वार्षिक परामर्श बैठकमा सहभागी भई कोष नीति, योजना तथा बजेट स्वीकृतीमा सहभागिता जनाउनुपर्नेछ ।

(७) कोषबाट सुविधा प्राप्त गर्नका लागि तोकिएबमोजिमको प्रतिवेदन र योगदान रकम नियमिति रूपमा कोषमा दाखिला गर्नुपर्नेछ ।

(८) स्थिरीकरण कोषमा आबद्ध भएको एक वर्षभित्र तोकिएको प्रमाणीकरण कार्यक्रममा आबद्ध हुनुपर्नेछ ।

(९) स्थिरीकरण कोषमा आबद्ध संघ-संस्थाहरूबाट कोषको वार्षिक परामर्श बैठकमा अनिवार्य सहभागी हुनुपर्नेछ ।

१३. बचत तथा ऋण व्यवस्थापन :

(१) संघ-संस्थामा आबद्ध सदस्यहरूले मासिक रूपमा नियमित तोकिएबमोजिमको बचत अनिवार्य रूपमा गर्नु/गराउनुपर्नेछ ।

(२) बचतमा वृद्धि : जीवनमा समृद्धि बचत तथा ऋण सहकारीहरूको मुख्य ध्येय भएकाले सदस्यहरूसँग बचत संकलन र संकलित बचत सदस्यकै बीचमा परिचालन गर्नुपर्दछ ।

(३) सदस्य संघ-संस्थाहरूले सदस्यको मागको आधारमा आफ्ना बचत सेवाहरूलाई विविधीकरण गर्दा साकोस एकरूपता प्रणालीको स्तर कायम गरी धन आर्जन हुने बचत कम्तीमा पाँच वटा विकास गर्नुपर्नेछ ।

(४) प्रत्येक बचतका उत्पादनमा कम्तीमा लक्षित सदस्यको २० प्रतिशत सदस्यहरूको सहभागिता हुनुपर्ने ।

(५) प्रत्येक सदस्यको कुल ऋण परिमाणको अनुपातमा उक्त सदस्यको सबै बचतका सेवामा गरी ऋण रकमको कम्तीमा ३ प्रतिशत पुगेको हुनुपर्नेछ ।

(६) सदस्य संघ-संस्थाहरूले बचत परिचालन गर्दा सबै किसिमको बचत खाताहरूमा संस्थाले निर्धारण गरेबमोजिमको ब्याज प्रदान गर्नुपर्नेछ । कुनै पनि खाता ब्याज प्रदान नगर्ने गरी सञ्चालन गर्नुहुँदैन ।

(७) सदस्य संघ-संस्थाले बचत परिचालन गर्दा संस्थागत सदस्यहरूको बचत रकम कुल बचतको अनुपातमा ३३ प्रतिशतभन्दा बढी नहुने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

(८) सदस्य संघ-संस्थाले बचत संकलन गरेको निस्सा बचतकर्ता सदस्यलाई सोही समयमै उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । फरक-फरक बचतको सेवाअनुसारको निस्सा फरक-फरक हुन सक्नेछ तर कुन बचतको सेवामा कुन निस्सा दिने हो सोको ढाँचा आन्तरिक बचत नीतिमा उल्लेख गरिएको हुनुपर्नेछ । सहायक खाता र मुख्य खाताको बीचमा अनिवार्य मासिक रूपमा भिडान गर्नुपर्नेछ र सहायक खाता र व्यक्तिगत खाता (पास बुक) को बीचमा ब्याज प्रविष्ट गर्नुपूर्व अनिवार्य भिडान गर्नुपर्नेछ ।

(९) संघ-संस्थाले कुल बचतको अनुपातमा २० प्रतिशतभन्दा बढी नहुने गरी आवधिक बचतको व्यवस्थापन गर्ने र आवधिक बचत बढीमा ३ वर्षसम्मको मात्र स्वीकार गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी सोहीबमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(७) सहकारी ऐन, २०७४ दफा ... बमोजिम प्राथमिक पुँजी कोषको १५ गुणाभन्दा धैरै नहुने गरी बचत संकलन गर्नुपर्नेछ ।

१४. ऋण व्यवस्थापन :

(१) एक जना सदस्यलाई प्राथमिक पुँजी कोषको १० प्रतिशत वा कुल सम्पत्तिको १ प्रतिशतमध्ये जुन घटी हुन्छ, ऋण लगानी बढीमा सो बराबर हुने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(२) धितो वा जमानत लिएरमात्र ऋण लगानी गर्ने । धितोको रूपमा सामूहिक जमानत, स्वयं सदस्यको बचत, जमानत दिने सदस्यको बचत र कानुनबमोजिमको चलअचल सम्पत्ति लिन सकिनेछ । बिनाधितो ऋण सदस्यको बचतको तीन गुणासम्म वा रू. ३ लाखमध्ये जुन कम हुन्छ, सोभन्दा बढी नहुने गरी नीतिगत व्यवस्था गरी सोहीबमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ । अन्य सदस्यहरूको बचत जमानतमा अधिकतम रू. ५ लाखसम्म मात्र ऋण लगानी गर्न सकिनेछ ।

(३) मासिक रूपमा ऋणको वर्गीकरण गरी १२ महिनाभन्दा बढी भाखा नाघेको ऋण रकमको १०० प्रतिशत १ देखि १२ महिनासम्म भाखा नाघेको ऋण रकमको ३५ प्रतिशत र १ देखि ३० दिन भाखा नाघेको ऋण र असल ऋण रकमको १ प्रतिशत हुने गरी ऋण जोखिम कोषको व्यवस्था गर्ने ।

(४) ऋण भाखा नाघेको ऋणी सदस्य ९० दिनसम्म पनि संघ-संस्थाको सम्पर्कमा नआएमा त्यस्तो ऋणको शतप्रतिशत जोखिम कोषको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(५) सदस्य संघ-संस्थाहरूले सदस्यको मागको आधारमा आफ्ना ऋण सेवाहरूलाई विविधीकरण गरी उद्देश्यमा केन्द्रित ऋण लगानी गर्नुपर्नेछ ।

(६) ऋणको क्षेत्रगत निर्धारण गर्ने । यसरी निर्धारण गर्दा कुल ऋणको अनुपातमा कम्तीमा पनि ७० प्रतिशत ऋण आयआर्जन (उत्पादक) क्षेत्रमा हुने गरी निर्धारण गरी सोहीबमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(७) ऋण लगानी गर्दा किस्ताबन्दीमा फिर्ता हुने गरी गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी सोहीबमोजिम कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(८) ऋण लगानी गर्दा क्षेत्रगत र व्यक्तिगत सीमा स्पष्ट हुने गरी आन्तरिक कार्यविधिमा व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(९) सदस्यलाई ऋण लगानी गर्दा ऋणी सदस्यको कम्तीमा पनि २० प्रतिशत स्वपुँजी हुने गरी गर्नुपर्नेछ ।

(१०) कम्तीमा पनि हरेक तीन–तीन महिनाको अन्तरमा बजारदरको विश्लेषण गरी आवश्यक परेको खण्डमा बचत र ऋणको ब्याजदर परिमार्जन गर्ने । तर, कोभिड–१९ को असर रहिरहेसम्म बजार दर कम्तीमा पनि हरेक महिना विश्लेषण गरी आवश्यक परेको खण्डमा बचत र ऋणको ब्याजदर परिमार्जन गर्ने ।

(११) बचत र ऋणको ब्याजदरको भारित औषत फरकतादर जहिले पनि ६ प्रतिशतभन्दा कम हुने गरी व्यवस्थापन गर्ने ।

(१२) सामान्यतया ३ महिनाभन्दा बढी ग्रेस अवधि राखी ऋण प्रवाह नगर्ने । ऋण नीतिबमोजिम साँवासहितको किस्ता सुरू हुने अवधिमा थप गरिएको अवधिलाई सम्झनुपर्दछ । ग्रेस अवधिमा समेत मासिक रूपमा ब्याज असुल गर्नुपर्नेछ ।

(१३) सामान्य अवस्थामा ऋणको पुनर्तालिकीकरण र पुनर्संरचना नगर्ने । प्राकृतिक प्रकोप, विपद् र महामारीको समयभन्दा अघिको ऋणको साँवा ब्याज शतप्रतिशत बुझाउने ऋणी सदस्यहरूका लागि संस्थाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिका र महामारीमा ऋण व्यवस्थापन कार्यविधिअनुसार ऋणको पुनर्संरचना वा पुनर्तालिकीकरण गर्न सकिनेछ ।

(१४) पाकेको पाउनुपर्ने ब्याज समयमा असुल नभए पनि ब्याज पुँजीकरण गर्नुहुँदैन ।

(१५) सहकारी विभागको २०७७ मंसिर २३ गतेको प्रेस विज्ञप्तिअनुसार सहकारी संस्थाहरूले सदस्यलाई प्रवाह गर्ने ऋणमा सम्झौताबमोजिमको ब्याज रकमबाहेक अतिरिक्त शुल्क नलिने तर ऋण प्रवाह गर्दा संस्थाको अतिरिक्त खर्च गर्नुपर्ने भई अतिरिक्त शुल्क नलिई नहुने भएमा ब्याजबाहेक अधिकतम १ प्रतिशत नबढने गरी सेवा शुल्क लिन सकिनेछ । समूह सिर्जना गरी सामूहिक जमानीमा (लघुवित्त) ऋण लगानी गरेको हकमा संस्थाको अतिरिक्त खर्च पर्न गई अतिरिक्त शुल्क नलिई नहुने अवस्थामा ब्याजबाहेक अधिकतम १.५ प्रतिशत नबढने गरी सेवा शुल्क लिन सकिनेछ । ऋणको ब्याज र सेवा शुल्क लिएकामा थप प्रक्रिया शुल्क, प्रशासन शुल्क वा अन्य कुनै शुल्क लिन पाइने छैन ।

(१६) संस्थाले ऋण लगानी गर्दा प्रकृतिक व्यक्तिलाई मात्र गर्नुपर्नेछ । यसरी ऋण लगानी गर्दा कम्तीमा सदस्य बनेको ९० दिन पुगेको हुनुपर्नेछ ।

(१७) ऋण लगानीको समयावधि सामान्वयतया बढीमा ५ वर्षको कायम गर्नुपर्नेछ, तर निरन्तर ३ महिनाभन्दा धेरै समयसम्म पनि तरलता व्यवस्थापन गर्न नसकेको

अवस्थामा ऋणको प्रकृति हेरी बढीमा १० वर्षको समयावधि कायम गर्न सकिनेछ ।

(१८) संघ-संस्थाले गरेको ऋण लगानीबमोजिम असुलउपर गर्नुपर्ने सम्पूर्ण रकम असुलउपर भइसकेपछि सुरक्षणवापत राखिएको धितो ७ कार्यदिनभित्र फुकुवाका लागि सम्बन्धित कार्यालयमा लेखी पठाउनुपर्नेछ ।

(१९) संघ-संस्थाले स्वीकृत ऋण रकम निकासा गर्दा आपत्तकालिन ऋणबाहेक अन्य ऋणहरू सम्बन्धित सदस्यको खातामा जम्मा गर्नुपर्नेछ ।

(२०) संघ-संस्थाले सदस्यहरूलाई ऋण लगानी गर्दा चेक धितो सुरक्षण स्वीकार गर्नुहुँदैन ।

११. सदस्य सहभागिता स्तर सम्बन्धमा :

(१) नेपाल सरकार सहकारी विभागबाट २०७५/५/१८ गते जारी गरिएको सदस्य केन्द्रियता सूचकांक गणना विधिको आधारमा वार्षिक रूपमा गणना गरी आगामी योजनामा सुधारात्मक उपाय समेत समावेश गरी साधारणसभामा प्रस्तुत प्रतिवेदनमा संलग्न गर्नुपर्नेछ ।

(२) संघ-संस्थामा सदस्यहरूको दीर्घकालीन पुँजी (सेयर पुँजी, जगेडा कोष, घाटा पूर्ति कोष र नियमित बचत) को अनुपात कम्तीमा पनि ३० प्रतिशतभन्दा माथि रहने गरी संस्थापकीय सरोकार कायम गर्ने । जुन तपसिलको सूत्रबाट गणना गर्न सकिन्छ :

संस्थापकीय सरोकार = (सदस्यको पुँजी + नियमित बचत) / (जम्मा पुँजी (सदस्यको पुँजी + जम्मा बचत + तिर्नुपर्ने ऋण) + तटस्थ स्रोत संयोग बिन्दु समायोजन अंक) x १००

जहाँ सदस्यको पुँजी = अंसघन + जगेडा कोष + घाटापूर्ति कोष

स्पष्टीकरण : तटस्थ स्रोत संयोग बिन्दु समायोजन भन्नाले सदस्यको पुँजी जम्मा बचतको ३५% बराबर नपुगेको भए नपुगेजति अंक सम्झनुपर्दछ ।

(३) सञ्चालकीय सक्रियतालाई वृद्धि गर्न वार्षिक योजना तथा बजेट निर्माण, व्यावसायिक रणनीतिक योजना र संस्था सञ्चालनको नीति तथा कार्यविधिहरू विकास तथा अद्यावधिक र तर्जुमा गर्दा विस्तारित मञ्चमार्फत सदस्य सहभागिताको वृद्धि गर्ने ।

साकोसको सञ्चालकीय सक्रियता तपसिलअनुसारको सूत्रबाट निकाल्न सकिन्छ :

$$\text{सञ्चालकीय सक्रियता} = \frac{\text{वर्षमा सदस्य बैठक (साधारण सभा + विशेष साधारणसभा + विस्तारित मञ्च) मा उपस्थित सदस्य}}{\text{\{(वर्षारम्भका जम्मा सदस्य + वर्षान्तका जम्मा सदस्य)/२\} x ६ वा (वर्षमा सदस्य बैठकमा उपस्थित सदस्य) मा जसको संख्या बढी हुन्छ सो}} \times \text{१००}$$

स्पष्टीकरण : 'विस्तारित मञ्च' भन्नाले संस्थाको तर्फबाट साधारण सदस्यहरूलाई डाकिएको जुनसुकै स्तर वा प्रकारको परामर्श सभा सम्झनुपर्दछ ।

(४) संस्थाको उत्पादन तथा सेवा अधिकतम सदस्यहरूले उपयोग गर्न सक्ने गरी नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।

साकोसको संरक्षकीय सम्बन्धन तपसिलको सूत्रबाट गणना गर्न सकिन्छ ।

$$\text{संरक्षकीय सम्बन्धन} = \frac{\text{वर्षभरि कम्तीमा एकपल्ट ऋण प्राप्त गर्ने सदस्य संख्या}}{\text{(वर्षारम्भका जम्मा सदस्य संख्या + वर्षान्तका जम्मा सदस्य संख्या)/२}} \times \text{१००}$$

१५. वार्षिक साधारणसभा सञ्चालन सम्बन्धमा :

महामारीको समयमा :

महामारीको विषम परिस्थितिमा प्रचलित ऐन, कानुनभित्र रही सहकारीको प्रजातान्त्रिक नियन्त्रणको सिद्धान्तअनुसार सुशासित रूपमा साधारणसभा सम्पन्न गर्न उपस्थिति सुरू भएको बढीमा १५ दिनभित्र तपसिलबमोजिमका सम्पूर्ण प्रक्रिया सम्पन हुने गरी साधारणसभा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(१) संघ-संस्थाले वार्षिक साधारणसभा आयोजना गर्दा सहकारी विभागले मिति २०७७ असोज १ गते जारी गरेको सूचनाबमोजिम स्वीकृत आन्तरिक कार्यविधिअनुसार समुदाय, सदस्य तथा कर्मचारीको स्वास्थ्य जोखिम नहुने गरी जुनसुकै विकल्प छनोट गर्न सकिनेछ ।

(२) साधारणसभा सञ्चालनका लागि परिमार्जित कार्यविधि सदस्यहरूलाई साधारणसभा आयोजना हुनुभन्दा ३० दिनअगावै जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

यसका लागि सामाजिक सन्जाल, आमसञ्चार, ग्रुप म्यासेज, इमेल, प्रिन्टिङ सामग्री उपलब्ध गराई गराउन सकिनेछ ।

(३) साधारणसभा आयोजना गर्नुभन्दा कम्तीमा १५ दिनअगावै सदस्यहरूलाई कार्यसूचीसहितको पत्रमार्फत सूचना गर्नुपर्नेछ । पत्रसाथ बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन, वार्षिक प्रतिवेदन र आगामी वर्षको प्रस्तावित योजना तथा बजेट उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

(४) महामारी अवधिमा सम्पन्न गर्न लागिएको साधारणसभाको कार्यविधि परिमार्जन सम्बन्धमा र यसको आवश्यकताका बारेमा सदस्यहरूलाई सामाजिक सन्जाल, आमसञ्चार, ग्रुप म्यासेज, इमेल, प्रिन्टिङ सामग्री, साना समूहको टोल छलफल वा समुदायका अगुवा सदस्यहरूमार्फत जानकारी गराउनुपर्नेछ ।

(५) नियामक निकायको पूर्वसहमतिमा सदस्य संख्या, कार्यक्षेत्र, व्यवस्थापकिय क्षमताको आधारमा दूरसहभागितासमेतको कार्यविधि संलग्न गरी साधारणसभा आयोजनाको अनुमति लिई सोहीअनुसार सदस्यहरूलाई जानकारी गराई साधारणसभा सम्पन्न गर्न सकिनेछ ।

(६) साधारणसभामा सदस्य सहभागिताको उपस्थिति साधारणसभा आयोजना हुने दिनभन्दा १५ दिन अगावैदेखि संस्थाको साधारणसभासम्बन्धी आन्तरिक कार्यविधिमा तोकिएको स्थानमा सदस्य स्वयं उपस्थित भई महामारीमा साधारणसभा सञ्चालन कार्यदलले तोकेको प्रक्रिया पूरा गरी उपस्थिति जनाउन सकिनेछ ।

(७) सदस्य संघ-संस्थाले महामारीमा साधारणसभा सञ्चालनलाई व्यवस्थित गर्नका लागि सञ्चालक समितिले तोकेको एक जना सञ्चालकको संयोजकत्वमा व्यवस्थापकसमेत सदस्य रहने गरी बढीमा ५ जनाको कार्यदल गठन गर्ने । कार्यदलमा स्थानीय तहका प्रतिनिधि आमन्त्रित सदस्यको रूपमा सहभागी गराउन सकिनेछ ।

(८) प्राविधिक रूपमा दूर तथा अभौतिक सहभागिता जनाउन सक्ने सदस्यहरूको विवरण तयार गरी दूर तथा अभौतिक छलफलका विधि निश्चय गरी सञ्चालक समितिको तर्फबाट प्रस्तुत हुने प्रतिवेदन, लेखा सुपरीवेक्षण समितिको प्रतिवेदन, बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन र अन्य आवश्यक प्रतिवेदनमाथि छलफल गर्न सकिनेछ । दूर तथा अभौतिक छलफल साधारणसभाको उपस्थिति पुस्तिकामा हस्ताक्षर गरेका सदस्यहरूको बीचमा मात्र सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(९) दूर तथा अभौतिक रूपमा सहभागिता जनाउन नसक्ने सदस्यहरूलाई संस्थाले तयार गरेको विस्तारित मञ्च (टोल भेला) को सूची स्थानीय तह वा प्रशासनबाट जारी भएको भेला हुन पाउने अंकमा अधिकतम नहुने गरी उपस्थिति जनाएका सदस्यहरूको बीचमा सञ्चालक समितिको तर्फबाट प्रस्तुत हुने प्रतिवेदन, लेखा सुपरीवेक्षण समितिको प्रतिवेदन, बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन र अन्य आवश्यक प्रतिवेदनमाथि छलफल गर्नुपर्नेछ ।

(१०) दूर तथा अभौतिक रूपमा सञ्चालन गरिएको छलफललाई प्राविधिक रूपमा सम्भाव भएसम्म प्राविधिक रूपमा अभिलेख राख्ने प्राविधिक रूपमा सम्भव नभएका छलफलको व्यवस्थापनबाट जिम्मेवारी तोकी लिखित अभिलेख तयार गर्ने ।

(११) साधारणसभामा प्रस्तुत हुने प्रतिवेदन तथा प्रस्तावउपर फरक मत राख्ने सदस्यहरूको फरक मत अलग्गै अभिलेख तयार गरी संकलन गर्नुपर्दछ ।

(१२) दूर तथा अभौतिक छलफल र विस्तारित मञ्च (टोल भेला) बाट समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुने गरी सञ्चालक समितिको कम्तीमा दोब्बर संख्या अन्तिम छलफल, निर्णय एकीकृत तथा प्रमाणितका लागि छनोट गर्नुपर्नेछ ।

(१३) यदि निर्वाचन हुने साधारणसभा भएमा निर्वाचनको कार्यक्रम कम्तीमा १५ दिनअगावै सार्वजनीक गर्ने र यदि गोप्य मतदानमार्फत निर्णय लिनुपर्ने भए साधारणसभाको उपस्थितिको समयमै मतदानको व्यवस्था मिलाउने । यसरी निर्वाचित सञ्चालक समिति र लेखा सुपरीवेक्षण समितिलाई अन्तिम छलफल, निर्णय एकीकृत तथा प्रमाणितका लागि छनोट गरिएका प्रतिनिधिको बीचमा सपथ गराउनुपर्नेछ ।

(१४) यदि स्थानीय तह र प्रशासनले अनुमति दिइएको हदसम्म फरक मत राख्ने सदस्यहरूलाई आफ्नो मत जाहेर गर्न अन्तिम छलफल गर्ने भेलामा उपस्थित गराउन सकिनेछ ।

(१५) संस्थाका सञ्चालक समिति सबै र अन्तिम भेलमा उपस्थितमध्ये सञ्चालक समितिभन्दा कम्तीमा एक जना बढी प्रतिनिधि छनोट गरी साधारणसभाको निर्णय पुस्तिका प्रमाणित गर्नुपर्नेछ ।

(१६) लघुवित्त सञ्चालन गरेका संस्थाहरूको हकमा लघुवित्त समूहलाई विस्तारित मञ्च (टोल भेला) को रूपमा साधारणसभामा प्रस्तुत हुने सञ्चालक समितिको प्रतिवेदनहरू, लेखा सुपरीवेक्षण समितिको प्रतिवेदन, बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन र अन्य आवश्यक प्रतिवेदनमाथि छलफल गर्न सकिनेछ ।

१६. वित्तीय व्यवस्थापन तथा प्रतिवेदन प्रकाशन (खुलासा) सम्बन्धमा :

(१) सदस्य संघ-संस्थाले वित्तीय कारोबार गर्दा विश्व ऋण परिषद्ले सिफारिस गरेको PEARLS मापदण्ड परिपालना गर्नुपर्नेछ ।

(२) संघ-संस्थाहरूले व्यवस्थापनबाट एक जनालाई सूचना अधिकारी तोकी लिखित कार्यविवरण उपलब्ध गराउने साथै सूचना अधिकारीको विवरण साकोसको वेबसाइट र कार्यालय परिसरमा देखिने गरी अद्यावधिक गर्ने ।

(३) संघ-संस्थाहरूले मासिक रूपमासदस्यहरूले देख्ने ठाउँमा साकोसको वित्तीय अवस्था सार्वजनीक गर्नुपर्नेछ ।

(४) १ अर्बभन्दा बढी कुल सम्पत्ति भएका साकोसहरूले अर्धवार्षिक रूपमा अपरिस्कृत वित्तीयविवरण राष्ट्रिय स्तर वा स्थानीय स्तरको पत्रिकामा सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

(५) आन्तरिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन र बाह्य लेखा परीक्षणको प्रारम्भिक प्रतिवेदन कार्य सम्पन भएको मितिले १५ दिनभित्र नेफ्स्कूनमा उपलब्ध गराउने ।

(६) साधारणसभामा प्रस्तुत हुने वार्षिक प्रतिवेदन साधारणसभा हुनुभन्दा कम्तीमा पनि १५ दिन अगाडि सदस्यहरूलाई उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने ।

१७. सन्दर्भ ब्याजदर तथा मूल्य निर्धारण सम्बन्धमा :

(१) संघ-संस्थाहरूले बचत तथा ऋणको ब्याजदर निर्धारण गर्दा नेपाल सरकार सहकारी विभागले जारी गरेको सर्न्दभ ब्याजदरलाई आधार मानी निर्धारण गर्ने ।

(२) सर्न्दभ ब्याजदर निर्धारण समितिले तोकेको मितिबाट तोकेको ब्याजदर कार्यान्वयन हुने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(३) सन्दर्भ ब्याजदर संशोधन हुनुभन्दा अगावै लगानी भएको ऋण वा संकलन भएको बचतको ब्याजमा पनि संशोधित दर नै कायम हुने गरी व्यावस्थापन गर्नुपर्नेछ तर आवधिक बचतको हकमा सम्झौता समयावधिसम्म सम्झौताअनुसार नै हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ ।

(४) सन्दर्भ ब्याजदर संसोधनका कारण भारित औषत फरकतादरमा क्षति हुन गएमा आन्तरिक कार्यविधि संशोधनमार्फत भारित औषत फरकतादर सहकारी ऐनबमोजिम बनाउन सकिनेछ ।

(५) सन्दर्भ ब्याजदरअनुसार संघ-संस्थाले आन्तरिक ब्याजदर समयोजन गर्नु कानुनी दायित्व रहेकाले सन्दर्भ ब्याजदरको सम्बन्धमा सञ्चालक समिति व्यवस्थापन तथा सदस्यहरूले जानकारी लिने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(६) सदस्य संघ-संस्थाले प्रदान गर्ने सेवाको मूल्य निर्धारण गर्दा आधारदर गणना गरी बजारदर अनुसार लाभांश र PEARLS मापदण्डअनुसार संस्थागत पुँजी कायम हुनेगरी गर्नुपर्दछ ।

१८. संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष वितरण सम्बन्धमा :

(१) संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष बचत ऋण सहकारीहरूमा सदस्यहरूलाई आफ्नो संस्थामार्फत कारोबार गरी आर्थिक समृद्धिको आधार तयार गर्ने विधि भएकाले वार्षिक कारोबारमा खुद बचत सकारात्मक हुने संघ-संस्थाले साधारणसभा सम्पन्न भएको एक महिनाभित्र कारोबारको आधारमा सदस्यहरूलाई संरक्षित पुँजी कोषको रकम वितरण गर्नुपर्नेछ ।

(२) संघ-संस्थाले संरक्षित पुँजी कोष फिर्ता गर्दा स्वीकृत आन्तरिक कार्यविधिअनुसार गर्नुपर्नेछ । यस्तो आन्तरिक कार्यविधि सहकारी ऐन नियमावलीसँग नबाझिने हुनुपर्नेछ ।

(३) संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषबाट सदस्यलाई रकम फिर्ता गर्दा तपसिलमा उल्लिखित विधिबाट गणना गर्नुपर्नेछ ।

क) कुल संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष रकमको ४० प्रतिशत रकम प्रत्येक आर्थिक वर्षमा बचतमा भुक्तानी गरेको ब्याज रकममा प्रतिफल वितरणका लागि छुट्याउनुपर्नेछ ।

$$\text{बचतको फिर्ता कोषको गणना दर} = \frac{\text{कुल संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषको ४०\%}}{\text{बचतमा कुल ब्याज खर्च}}$$

ख) कुल संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष रकमको ६० प्रतिशत रकम प्रत्येक आर्थिक वर्षमा ऋणमा प्राप्त गरेको ब्याज रकममा प्रतिफल वितरणका लागि छुट्याउनुपर्नेछ ।

$$\text{ऋणको फिर्ता कोषको गणना दर} = \frac{\text{कुल संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषको ६०\%}}{\text{आ.व.मा ऋणमा प्राप्त ब्याज}}$$

(४) आन्तरिक कार्यविधिमा असल सदस्यको योग्यताको व्यवस्था गरी उक्त योग्यता नपुगेका सदस्यहरूलाई संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषको रकम रोक्न सक्नेछ । यसरी वितरण नभई रोक्का भएको रकम आर्थिक वर्षको अन्त्यमा संस्थाको जगेडा कोषमा सार्नुपर्नेछ ।

(५) संरक्षित पुँजी कोष फिर्ता गर्दा सदस्यले प्राप्त गर्ने रकमको ५ प्रतिशत रकम अग्रिम कर कट्टी गरी बाँकी रकम मात्र भुक्तानी गर्नुपर्नेछ । यसरी संरक्षित

पुँजी कोषको रकम फिर्ता गर्दा संस्थागत कारोबार गर्ने सदस्यलाई समेत वितरण गर्नुपर्नेछ ।

(६) संरक्षित पुँजी कोषबाट सेयर लाभांश कोषमा रकमान्तर गरी वितरण गर्नुहुँदैन र संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषबाट सेयर कारोबारलाई आधार मानी रकम फिर्ता गर्नुहुँदैन ।

(७) सेयर अनुपात पर्ल्स मापदण्डअनुसार पुऱ्याउनु आवश्यक भएमा साधारणसभाबाट निर्णय गरी रू.१००।– ले भाग जाने रकम सेयरमा रकमान्तर गरी बाँकी रकम फिर्ता गर्न सकिनेछ ।

(८) संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषको रकम कारोबार भएको आर्थिक वर्षमा कारोबार गर्ने सदस्यहरूका लागि पछिल्लो आर्थिक वर्षको वार्षिक साधारणसभाले स्वीकृत गरेको लेखापरीक्षण प्रतिवेदनको आधारमा वितरण गर्नुपर्दछ । यसरी वितरण गर्नुपर्ने आर्थिक वर्षमा वितरण नगरे वा वितरण हुन नसके आर्थिक वर्षको अन्तमा संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषमा रहेको रकम जगेडा कोषमा रकमान्तर गर्नुपर्नेछ ।

१९. एकीकरण तथा विभाजन सम्बन्धमा :

(१) सदस्य संघ-संस्थाहरूले साधारणसभाबाट एकीकरणका लागि पूर्व सहमति लिई सदैव एकीकरणका लागि तयार रहनुपर्दछ ।

(२) सदस्य संघ-संस्थाहरूले वार्षिक रूपमा एकीकरणसम्बन्धी छलफल आयोजना गर्ने वा सोसम्बन्धी छलफलमा सहभागिता जनाई एकीकरणसम्बन्धी जानकार हुनुपर्नेछ ।

(३) ३३ प्रतिशतभन्दा बढी सदस्य दोहोरिएको संस्थाहरू एकआपसमा अनिवार्य एकीकरण गर्नुपर्नेछ ।

(४) बचत तथा ऋण सहकारी एकीकरण गर्दा एक स्थानीय तहलाई प्राथमिकता दिई एकीकरणको प्रक्रिया अघि बढाउनुपर्नेछ ।

(५) सदस्य संघ-संस्थाहरूले एकीकृत कारोबार गर्नुपूर्व सम्पत्ति तथा दायित्वको मूल्यांकन गरी एकीकरण गर्ने साकोसका सहायक खाताहरू र मूल खाता भिडान गर्नुपर्नेछ ।

(६) सहकारी नियमावलीको नियम ७ बमोजिम जनसंख्याको आधारमा रहनसक्ने बचत ऋण सहकारीको संख्या तोकिएकोले सो स्तर प्राप्त गर्न एकीकरणलाई अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(७) फरक विषयका सहकारीहरूसँग एकीकरण गर्दा मुख्य कारोबार बचत तथा ऋणको हुने गरी एकीकरण गर्नुपर्नेछ ।

(८) संस्थाहरू एकआपसमा एकीकरण हुँदा वहाल रहेका कर्मचारीहरूको वहिर्गमन नहुने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

(९) स्थायी लेखा नम्बर खारेजी गर्नुपर्ने भए एकीकरण सम्पन्न भएको एक महिनाभित्र प्रक्रिया सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

(१०) एकीकरण हुनुपूर्व कायम रहेको ब्याजदर एकीकरण भएपछि एकीकरण हुँदाको बखत समायोजन कार्यदलले सम्झौता गरेबमोजिम एउटै कायम गर्नुपर्नेछ ।

(११) कारोबार एकीकृत रूपमा सुरू गर्नुअगावै प्राविधिक रूपमा सेयर, बचत र ऋणका खाताहरू एकीकृत भएको हुनुपर्नेछ ।

(१२) संघ-संस्थाको एकीकरण तथा विभाजन सहकारी संस्था एकीकरण तथा विभाजन निर्देशिका, २०७७ बमोजिम सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

१७. सेवा केन्द्र सञ्चालन तथा कार्यक्षेत्र विस्तार सम्बन्धमा :

(१) सेवा केन्द्र विस्तार गर्नुपूर्व स्थलगत सम्भाव्यता अध्ययन गरी सम्भाव्य देखिएको स्थानमा स्पष्ट कार्ययोजनासहित विस्तार गर्नुपर्नेछ ।

(२) सेवा केन्द्र सञ्चालन गर्नुपूर्व सम्बन्धित नियामक निकायबाट सेवाकेन्द्र सञ्चालन स्वीकृती लिनुपर्नेछ । साथै, स्थानीय तहमा दर्ता गर्नुपर्ने भए दर्ता गरेर मात्र सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(३) सेवा केन्द्र सञ्चालनलाई व्यवस्थित बनाउन सेवा केन्द्र सञ्चालन व्यवस्थापन कार्यविधि विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने । यस कार्यविधिमा सञ्चालन ढाँचा स्पष्ट उल्लेख भएको हुनुपर्नेछ ।

(४) दैनिक रूपमा सेवा केन्द्रहरूको हिसाब मिलान गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयन गर्ने । हरेक सेवा केन्द्रहरूको वासलात, आय व्यय, सन्तुलन परीक्षणलगायत वित्तीय विवरण अलग-अलग र एकीकृत प्रतिवेदन कारोबार समयमै प्राप्त हुने गरी प्राविधिक व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

(५) सेवा केन्द्र सञ्चालन गरेको आर्थिक वर्षबाटै खुद बचत हुने गरी व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ ।

(६) सेवा केन्द्र सञ्चालन गर्दा सदस्यहरूको पहुँच तथा पायक पर्ने स्थान, नगद ओसारपसार र कार्यालयको पर्याप्त सुरक्षा व्यवस्था मिलाई गर्नुपर्नेछ ।

(७) सेवा केन्द्र सञ्चालन स्तरको सम्बन्धमा कम्तीमा पनि वार्षिक रूपमा सञ्चालक समिति वा लेखा सुपरीवेक्षण समितिबाट अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।

(८) सदस्य संस्थाले कार्यक्षेत्र विस्तार गर्दा सेवाको माग, प्रतिइकाइ लागत सञ्चालन खर्च व्यवस्थापकीय रेखदेख स्थिर सम्पत्तिको उपयोग विश्लेषण गरी कार्यक्षेत्र विस्तार गर्नुपर्नेछ ।

२१. नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लब सम्बन्धमा :

(१) जोखिम सुपरीवेक्षण तथा गुणस्तर सुनिश्चितता कार्यक्रममा आबद्ध सदस्य संघ-संस्थाहरूले प्रमुख कार्यकारी अधिकृत वा व्यवस्थापन प्रमुखलाई नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लबमा आबद्ध गराउनुपर्नेछ ।

(२) नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लबमार्फत बचत ऋण सहकारी अभियानमा व्यावसायिक व्यवस्थापनको अभ्यास गरिने भएकाले आबद्ध प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले क्लबको कामको सिलसिलामा सम्बन्धित संस्थाको दैनिक तथा व्यावसायिक काममा असर नपर्ने गरी दिएको वार्षिक १० दिनसम्म काज उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(३) नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लबले आर्थिक वर्ष सुरू हुनुअगावै आगामी वर्षको कार्ययोजना संघमा पेस गर्नुपर्नेछ ।

(४) नेफ्स्कून साकोस म्यानेजर्स क्लबले बचत ऋण सहकारीका अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता र सिद्धान्त तथा नेफ्स्कूनको मार्गदर्शनअनुरूप कार्यसम्पादन गर्नुपर्नेछ ।

२२. साकोस एकरूपता प्रणाली सम्बन्धमा :

(१) सदस्य संघ-संस्थाहरूले नेफ्स्कूनको साकोस एकरूपता प्रणाली नीतिअनुसार सम्झौता गरी एकरूपता प्रणाली कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(२) बचत तथा ऋण सहकारी अभियान भित्र दृश्यमा एकरूपता ल्याउन संघले तोकेको ढाँचामा प्रतीक निर्माण, सहकारी रङ्को उपयोग, कर्मचारीको पोसाक साकोसका अन्य आधारभूत नियमित प्रकाशनहरू प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

(३) संस्था सञ्चालनमा एकरूपता कायम गर्ने गरी नेफ्स्कूनले उपलब्ध गराएको ढाँचामा आन्तरिक कार्यविधि र वस्तु तथा सेवाको विविधीकरणसम्बन्धी प्रकाशनको उपयोग गरी स्तरीयता कायम गर्नुपर्नेछ ।

(४) साकोस एकरूपता प्रणाली कार्यान्वयन सम्झौताबमोजिम संस्थाले गर्नुपर्ने भनी लेखिएका सबै क्रियाकलाप सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।

(५) सञ्जाल हितका लागि उपयोग गर्न संघ-संस्थाहरूसँग भएको वित्तीय स्रोत तरलताको रूपमा उपयोग गर्दा कम्तीमा पनि ५० प्रतिशत बचत ऋण सहकारी सञ्जालमार्फत परिचालन गर्नुपर्नेछ ।

(६) संघ-संस्थाको सेवा प्रभावकारी बनाउन नेफ्स्कूनले तोकेको एकरूपता प्रणालीअनुसार प्रविधिको प्रयोग गर्नुपर्नेछ ।

(७) एकरूपता प्रणाली सम्झौतामा उल्लेख भएका आवश्यक तालिमहरू प्राप्त गर्न सक्ने गरी योजना तथा नीतिगत व्यवस्था मिलाउनुपर्नेछ ।

(८) नेफ्स्कूनले तोकेको ढाँचामा वित्तीय प्रतिवेदन तयारी तथा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

२३. तरलता व्यवस्थापन सम्बन्धमा :

(१) संघ-संस्थामा आवश्यक तरलता प्रक्षेपणका लागि कम्तीमा आगामी ६ महिनाको नगद प्रवाह योजना तयार गरी नियमित सुपरीवेक्षण गर्नुपर्नेछ ।

(२) नेफ्स्कून र साकोसबीचको ऐक्यबद्धतालाई थप सुदृढ गर्दै 'एकका लागि सबै र सबैका लागि एक' नाराको भावनालाई व्यावहारिक कार्यान्वयन गर्न कुल सम्पत्तिको १ प्रतिशत रकम केन्द्रीय तरलता कोषमा नेफ्स्कूनले विकास गरेको सेवाअन्तर्गत राख्नुपर्नेछ ।

(३) संघ-संस्थामा रहेको तरलता रकमले कमाउने गरी सञ्जाल र वित्तीय संस्थामा जोखिम व्यवस्थापनसहित कम्तीमा लागत धान्ने गरी परिचालन गर्नुपर्नेछ ।

(४) कुल बचतको अनुपातमा कम्तीमा १५ प्रतिशत तरलता निरन्तर कायम राख्नुपर्नेछ ।

(५) संघ-संस्थाले कुल सम्पत्तिको बढीमा १ प्रतिशतसम्म नकमाउने तरल सम्पत्तिको रूपमा राख्न सक्नेछ । उक्त नगदको सुरक्षाका लागि अनिवार्य रूपमा बिमा गर्नुपर्नेछ ।

(६) संघ-संस्थामा रहेको तरलता परिचालनमा हुन सक्ने केन्द्रीकृत जोखिम व्यवस्थापन गर्न बचत ऋण सहकारी सञ्जालबाहेक एउटै वित्तीय संस्थामा २५ प्रतिशतभन्दा बढी नहुने गरी व्यवस्थापन गुर्नपर्नेछ ।

२४. सदस्य सूचना प्रणाली तथा कोपोमिसमा आबद्धता सम्बन्धमा :

(१) mis.nefscun.org.np मार्फत संघले विकास गरेको एकीकृत सदस्य सूचना प्रणालीमा सदस्य संघ-संस्थाहरूले विवरण नियमित अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

(२) सदस्य सूचना प्रणालीमार्फत संघमा प्रतिनिधित्व गर्ने प्रतिनिधिको विवरण संघको साधारणसभा हुनुभन्दा १५ दिनअगावै अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

(३) लेखा परीक्षण प्रतिवेदन र साधारणसभा सम्पन्न भएको ३० दिनभित्र सदस्य सूचना प्रणालीमा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

(४) सदस्य संघ-संस्थाहरूले मासिक वित्तीय प्रतिवेदन सदस्य सूचना प्रणालीमार्फत महिना समाप्त भएको ७ दिनभित्र अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

(५) सदस्य संघ-संस्थाले सदस्य सूचना प्रणाली अद्यावधिक गर्न सक्ने जनशक्ति व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

(६) सदस्य सूचना प्रणालीसम्बन्धी संघले आयोजना गरेको तालिम तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रममा सम्बन्धित कर्मचारीलाई अनिवार्य सहभागी गराउनुपर्नेछ ।

(७) सदस्य सूचना प्रणाली सञ्चालनका लागि संघबाट स्वचालित रूपमा प्राप्त हुने यूजर आईडी र पासवर्ड सुरक्षित र गोप्य रूपमा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी व्यवस्थापन प्रमुखको हुनेछ ।

(८) सहकारी विभागबाट जारी निर्देशिनअनुसार कोपोमिस प्रणालीमा नियमित रूपमा विवरणहरू अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

२५. जोखिम सुपरीवेक्षण तथा गुणस्तर सुनिश्चितता सम्बन्धमा :

(१) हरेक संघ-संस्थाले विद्यमान जोखिम व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आन्तरिक रूपमा लेखा सुपरीवेक्षण समितिको क्षमता विकास र कार्य प्रभावकारिताको व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ ।

(२) संघ-संस्थाले सञ्चालक समितिले तोकेको सञ्चालकको संयोजकत्वमा व्यवस्थापक सदस्य रहने गरी बढीमा ५ जनाको जोखिम विश्लेषण कार्यदल गठन गरी त्रैमासिक रूपमा नेफ्स्कूनले उपलब्ध गराएको ढाँचामा जोखिम विश्लेषण गरी हरेक त्रैमास बितेको १५ दिनभित्र नेफ्स्कूनलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

(३) ५ करोड वा सोभन्दा धेरै कुल सम्पत्ति भएका साकोसहरू नेफ्स्कूनले सञ्चालन गरेको जोखिममा आधारित साकोस सुपरीवेक्षण कार्यक्रममा सहभागी हुनुपर्नेछ ।

(४) १० करोडभन्दा माथि कुल सम्पत्ति भएका साकोसहरू नेफ्स्कूनले सञ्चालन गरेको पूर्ण तथा व्यावसायिक साकोस विकास कार्यक्रम (प्रोवेसन) कार्यक्रममा सहभागी हुन सकिनेछ ।

(५) जोखिम विश्लेषण कार्यदलले त्रैमासिक रूपमा विश्लेषण गरेको प्रतिवेदन आगामी सञ्चालक समितिको नियमित बैठकमा छलफल गरी जोखिम व्यवस्थापनका लागि आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(६) २५ करोडभन्दा माथि कुल सम्पत्ति भएका साकोसहरू एशियाली ऋण महासंघ (अकु) को प्राविधिक सहयोगमा नेफ्स्कूनद्वारा सञ्चालित एक्सेस कार्यक्रममा सहभागी हुन सक्नेछ ।

(७) ५ करोडभन्दा कम कुल सम्पत्ति भएका साकोसहरूले नेफस्कूनले सञ्चालन गरेको शीघ्र जोखिम विश्लेषण कार्यक्रम (सार) मा सहभागिता जनाउनुपर्नेछ ।

(८) २५ करोडभन्दा माथि कुल सम्पत्ति भएका सदस्य संघ-संस्थाहरूले आन्तरिक लेखा परीक्षणका लागि अनिवार्य लेखा परीक्षक नियुक्ति गरी आन्तरिक लेखा परीक्षण गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

२६. सुशासन तथा सिद्धान्त परीक्षण सम्बन्धमा :

(१) सदस्य संघ-संस्थाले स्तरीय आचारसंहिता निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(२) रू. २ करोडभन्दा माथि कुल सम्पत्ति भएको सदस्य संघ-संस्थाको सञ्चालक समितिमा निर्वाचित व्यक्तिले दैनिक व्यवस्थापकीय काम-कारबाहीमा संलग्न हुनुहुँदैन ।

(३) सञ्चालकले आफ्नो अधिकार क्षेत्र नाघी गरेको काम-कारबाहीप्रति सञ्चालक स्वयं जवाफदेही हुनुपर्नेछ ।

(४) सञ्चालक समिति, लेखा समिति, उपसमिति, कर्मचारी वा निजको परिवारको स्वामित्वमा रहेको घर भाडामा लिई कारोबार गर्नुहुँदैन ।

(५) सञ्चालक समिति, लेखा समिति, उपसमिति, कर्मचारी वा निजको परिवारको स्वामित्वमा सञ्चालनमा रहेको फर्म वा कम्पनीबाट वस्तु वा सेवा खरिद गर्नुहुँदैन ।

(६) सञ्चालक समिति, लेखा समिति, उपसमिति र कर्मचारी अर्को कुनै सहकारीको कर्मचारी, समिति, लेखा समिति वा उपसमितिमा संलग्न हुनुहुँदैन ।

(७) बुँदा नं. ६ मा जेसुकै लेखिएको भए तापनि संघ-संस्था सदस्य रहेको उपल्लो निकायमा सञ्चालक समिति, लेखा समिति वा उपसमितिमा रहन भने बाधा पर्ने छैन ।

(८) गोपनीयता कायम राख्नुपर्ने : संघ-संस्था सञ्चालनको क्रममा कारोबारको गोपनीयता कायम राख्नुपर्नेछ ।

२७. प्रतिवेदन सम्प्रेषण सम्बन्धमा :

(१) पर्ल्स विश्लेषणसमेत समावेश भएको मासिक प्रगति प्रतिवेदन सञ्चालक समितिको नियमित बैठकमा व्यवस्थापन प्रमुखबाट अनिवार्य प्रस्तुत गरी छलफल गरी सोको सुधार योजना बनाई कार्यान्वयनका लागि नीतिगत व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(२) सञ्चालक समितिको नियमित बैठकमा छलफल भई निर्णय भएको मासिक प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा नियामक निकाय र नेफ्स्कूनमा नियमित रूपमा पठाउनुपर्नेछ ।

(३) साधारणसभा सम्पन्न भएको १५ दिनभित्र साधारणसभाको निर्णय सहितको वार्षिक प्रतिवेदन नियामक निकाय र नेफ्स्कूनमा पठाउने ।

२८. विद्युतीय भुक्तानी तथा फर्स्योट व्यवस्थापन:

(१) सदस्य संघ-संस्थाले विनियममा व्यवस्था गरी विद्युतीय प्रणालीमार्फत आफ्ना सदस्यहरूले नेपालभरको कुनै सहकारी संस्थाबाट आफ्नो खातामा रकम जम्मा गर्न र झिक्न सकिनेछ ।

(२) बचत तथा ऋणसम्बन्धी अन्तरसहकारी कारोबारको हकमा सहकारी संस्थाहरूले मन्त्रालयले सम्बन्धित विषयगत संघको भूमिकासमेत निर्दिष्ट गरी तोकेको मानदण्ड पालना गर्नुपर्दछ ।

(३) सहकारी संघसंस्थाले प्रचलित कानुनबमोजिम स्वीकृत प्राप्त विद्युतीय भुक्तानी सेवाप्रदायकसँग लिखित सम्झौता गरी सदस्यहरूलाई विद्युतीय भुक्तानी सेवा प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(४) सदस्य संघ-संस्थाहरूले विद्युतीय सेवाप्रदायक फर्म वा कम्पनीमा धरौटीबाहेक सेयर खरिद वा कुनै पनि बचतको कारोबार गर्नुहुँदैन ।

(५) विद्युतीय भुक्तानी तथा फर्स्योटमा भएका कारोबारहरूको कम्तीमा दैनिक रूपमा रिकन्साइल गर्नुपर्दछ ।

(६) विद्युीय भुक्तानी प्रणालीको स्तरीय सुरक्षा व्यवस्थापन गर्नुपर्दछ ।

(७) विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीको व्यक्तिगत कारोबार सुरक्षासम्बन्धी तालिम सदस्यहरूलाई प्रदान गर्नुपर्दछ ।

(८) विषयगत केन्द्रीय संघले विकास गरेको भुक्तानी फर्स्योट प्रणालीमार्फत मात्र भुक्तानी फर्स्योट कारोबार गर्नुपर्दछ ।

(९) विद्युतीय भुक्तानी तथा फर्स्योट कारोबारको व्यवस्थित अभिलेख राखिनुपर्दछ ।

(१०) विद्युतीय भुक्तानी फर्स्योट आन्तरिक कार्यविधि विकास गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ ।

२९. विपद् व्यवस्थापन

(१) सदस्य संघसंस्थाले संघबाट उपलब्ध गराईएको नमुना नीति बमोजिमको विपद् जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिका तयार गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(२) विपद् जोखिमको स्वःविश्लेषण गरी उच्च एवं मध्यम जोखिम रहेका क्षेत्रहरूको जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यक योजना निर्माण गर्नुपर्दछ ।

(३) रू. ५० लाखभन्दा माथिको घर भएमा सो घरको प्राविधिक मार्फत भूकम्पीय जोखिम मूल्यांकन गराई आवश्यक सुरक्षा अपनाउनुपर्नेछ ।

(४) सदस्य संघ-संस्थाले संस्थाको महत्वपूर्ण सम्पत्ति, अभिलेख एवं तथ्यांकहरूको स्तरिय सुरक्षा व्यवस्था कायम गर्नुपर्नेछ ।

(५) सम्भावित जोखिम न्यूनीकरणका लागि सञ्चालन खर्चको कम्तीमा १ प्रतिशत हुने गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि बजेट विनियोजन गर्नुपर्नेछ ।

(६) विपद् जोखिम न्यूनीकरणमा तुरून्त क्रियाशील हुन सक्ने अधिकारसहितको विपद् जोखिम न्यूनीकरण व्यवस्थापन कार्यदल गठन गर्नुपर्नेछ ।

(७) विपद् जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिकाबमोजिम वार्षिक कम्तीमा एक पटक जोखिम न्यूनीकरण सिमुलेसन अभ्यास गराउनुपर्नेछ ।

(८) सदस्य संघ-संस्थाहरूले संघ उपलब्ध गराएको नमुना कार्यविधिअनुसार अभौतिक बैठक सञ्चालन कार्यविधि निर्माण तथा कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(९) विपद् जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिकाबमोजिम घरबाट काम (ध्यचप ायच ज्पक्ष्भ) प्रणाली विकास गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

३०. विशिष्टीकृत संघ तथा गैरवित्तीय लगानी

(१) विशिष्टीकृत सहकारी संघमा लगानी गर्दा सम्बन्धित संस्थामा आबद्ध सदस्यको प्रत्यक्ष साझा आवश्यकताको क्षेत्रमा कार्य गर्ने गरी गठन भएको संघमा मात्र लगानी गर्नुपर्दछ ।

(२) बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाको पहिचान र ऐक्यबद्धता कायम गरेर मात्र विशिष्टीकृत संघमा लगानी गर्नुपर्दछ ।

(३) नेफ्स्कून, प्रदेश बचत संघ र जिल्ला बचत संघहरूको कार्यक्षेत्रमा दोहोरो नपर्ने सुनिश्चित भएको क्षेत्रमा मात्र लगानी गर्नुपर्दछ ।

(४) संस्थाको प्राथमिक पुँजी कोष र बचतको अनुपात कम्तीमा एक बराबर १५ कायम गरी प्राथमिक पुँजी (जगेडा कोष र सेयर) बाट मात्र लगानी गरिनुपर्दछ । सहकारी संस्थाले विशिष्टीकृत सहकारी संघमा लगानी गर्दा अधिकतम रूपमा जगेडा कोषको ०.५ प्रतिशत लगानी गर्न सकिनेछ ।

(५) विशिष्टीकृत सहकारी संघमा लगानी गर्दा स्वरोजगारी तथा मूल्यशृंखलामा योगदान पुऱ्याउने, वस्तुको सञ्चय, प्रशोधन, बजारीकरण र निर्यातमूलक कार्यका लागि दर्ता भएकाहरूमा मात्र लगानी गर्नुपर्दछ । घर-जग्गालगायत अनुत्पादक क्षेत्रमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाले लगानी गर्नुहुँदैन ।

(६) वित्तीय क्षेत्रबाहेकका क्षेत्रमा लगानी गर्दा एक वर्षभित्र प्रतिफल नआएमा अनिवार्य जोखिम खर्च व्यवस्था गर्नुपर्ने ।

(७) विशिष्टीकृत सहकारी संघमा लगानी गर्दा साधारणसभाबाट स्वीकृत योजनाअनुसार मात्र गर्नुपर्दछ ।

(८) सहकारी ऐन, २०७४ को दफा १२५ (ज) बमोजिम जरिवाना नहुने कानुनी वातावरण तयार भएपछि मात्र लगानी गर्नुपर्दछ ।

(९) सदस्य संघ-संस्थाले गैरवित्तीय लगानी गर्नुहुँदैन ।

३१. सहकारी लघुवित्त (बचत समूह) परिचालन

(१) बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूले सहकारी लघुवित्त (बचत समूह) मार्फत सेवा प्रवाहा गर्दा सहकारी लघुवित्त (बचत समूह) परिचालन आन्तरिक कार्यविधि तयार गर्नुपर्दछ ।

(२) बचत समूह निर्माण गर्दा सहभागितामूलक ग्रामीण लेखाजोखा प्रणालीबाट आवश्यकताको अवस्था पहिचान गर्नुपर्दछ । यसरी समूह निर्माण गर्दा आवश्यकता भएका समुदायका सम्बन्धित सहकारीमा आबद्ध साझा सह-बन्धन (Commond Bond) कायम भएको हुनुपर्दछ ।

(३) बचत समूहबाट परिचालन हुने बचत ऋण तथा अन्य सेवाहरू समूहमैत्री र प्रतिस्पर्धी हुनुपर्दछ ।

(४) बचत समूहमा आबद्ध सदस्यहरूलाई प्रजातान्त्रिक नियन्त्रण प्रणाली, लाभांश, संरक्षित पुँजी फिर्ता कोषलगायतका सेवा-सुविधामा विभेद गर्नुहुँदैन ।

(५) बचत समूहरूमा उद्यमशीलता विकास र सामाजिक क्रियाकलापमा सहभागिता गराउन वार्षिक कार्यक्रम तथा योजनामा समावेश गरिएको हुनुपर्दछ ।

(६) बचत समूह परिचालनमा संलग्न कर्मचारीको लक्ष्य निर्धारण गर्दा खर्च धान्न सक्ने गरी गरिएको हुनुपर्दछ ।

(७) बचत समूहमा भएको आर्थिक कारोबार संस्थाको लेखा प्रणालीमा एकीकृत भएको हुनुपर्दछ ।

३२. तथ्यांक भण्डारण तथा सुरक्षा व्यवस्था :

(१) रू. ५ करोडभन्दा माथि कुल सम्पत्ति भएका संघ-संस्थाहरूले आर्थिक कारोबारको तथ्यांक भण्डारण सम्भव भएसम्म क्लाउडमा राख्नुपर्नेछ यदि इन्टरनेटका कारणले सम्भव नभएमा एउटै उपकरणमा नभई दुई वा दुई भन्दा बढी उपकरणमा सुरिक्षत तवरले राख्नुपर्नेछ ।

(२) तथ्यांक भडारण गर्दा उक्त फर्म वा कम्पन्नीसँग सेवा निरन्तरताको बारेमा सम्मझौतामै उल्लेख गरिएको हुनुपर्दछ ।

(३) ५० करोडमाथि कुल सम्पत्ति भएका संस्थाहरूले प्रायोग गरेको सफ्टवयेरको सूचना प्रविधि जोखिम परीक्षण गरी सुनिश्चित गरिएको सफ्टवयेर प्रयोग गर्नुपर्दछ ।

(४) सूचना प्रविधि सञ्चालन आन्तरिक कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ ।

(५) संस्थाका महत्वपूर्ण कागजात (विनियम, अद्यावद्यिक आन्तरिक कार्यविधि, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारणसँग सम्बन्धित कागजातहरू, बाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन, सभा तथा बैठकका निर्णय पुस्तिकाहरू, ऋण फाइल, सम्झौताहरू आदि) अनिवार्य रूपमा अग्निरक्षक कवच (फायर प्रुफ) सहितको दराज र ई-कपीमा समेत सुरक्षित तरिकाले व्यवस्थापन गर्नुपर्नेछ ।

३३. सदस्य संरक्षण तथा वित्तीय साक्षरता :

(१) सदस्य संघ-संस्थाले सेवा प्रवाहा गर्दा लाग्ने शुल्कका दरहरू सदस्यहरूसँग कारोबार सम्पन्न गर्नुअगावै सदस्यमैत्री माध्यमहरूको प्रयोग गरी जानकारी गराउनुपर्दछ ।

(२) सदस्य संघ-संस्थाले कम्तीमा पनि त्रैमासिक रूपमा सदस्यसँग गरिएको कारोबारको विवरण उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । विवरणमा ब्याजदर, लभांश, शुल्क आदिका विवरण खुलेको हुनुपर्नेछ ।

(३) सदस्य संघ-संस्थाले सदस्यहरूलाई निष्पक्ष र समान व्यवहार गर्नुपर्दछ । व्यक्तिगत सामीप्यता र चिनजानका आधारमा सेवा प्रवाहमा विभेद गर्नुहुँदैन । सदस्यहरूलाई संस्थासँग कारोबार गर्ने निर्णय गर्नुपूर्व पर्याप्त सूचना उपलब्ध गराउनुपर्दछ ।

(४) सदस्य संघ-संस्थाहरूले वास्तविकतामा आधारित, तुलनात्मक, पारदर्शी र सम्पूर्ण ऋणसँग सम्बन्धित सूचनाहरू सदस्यलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ । क्षमतामा आधारित ऋण लगानीको सिद्धान्तमा रहेर ऋणको अभ्यास गर्नुपर्दछ ।

(५) सदस्य संघ-संस्थाहरूले ऋण असुली गर्दा मर्यादित र कानुनसम्मत विधिहरूको मात्र प्रयोग गर्नुपर्दछ ।

(६) सदस्य संघ-संस्थाहरूले सदस्यको व्यक्तिगत सूचना (नियामक निकायले कानुनबमोजिम मागेबाहेक) कोही कसैलाई कुनै पनि प्रयोजनमा दिनुहुँदैन । व्यक्तिगत सूचनाहरू गोप्य राखिनेछ भन्ने कुरामा सदस्यलाई विश्वस्त बनाउनुपर्दछ ।

(७) सदस्य संघ-संस्थाहरूले सदस्यहरूको गुनासो सुनुवाइको संयन्त्र तथा विवाद समाधानका लागि प्रणाली विकास गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ ।

(८) सदस्यहरूलाई बचत परिचालन, ऋण सदुपयोगिता र वित्तीय साक्षरतासम्बन्धी शिक्षा नियमित रूपमा प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

(९) सदस्य संघ-संस्थाहरूले प्रजातान्त्रिक नियन्त्रण प्रणाली स्थापित गर्न निष्पक्ष रूपान्तरणमार्फत पद हस्तान्तरण गर्नुपर्दछ ।

३४. उद्यमशीलता विकास सेवा सञ्चालन :

(१) सदस्य संघ-संस्थाहरूले वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमा व्यवस्था गरी उद्यमशीलता विकास सेवा सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(२) सदस्यहरूमाझ उद्यमशीलता विकास गर्न नियमित तालिम कार्यक्रम, प्रोत्साहनमूलक ऋण कार्यक्रम र बजार सम्बन्धका संयन्त्रहरू विकास गर्नुपर्दछ ।

(३) सदस्य संघ-संस्थाहरूले उद्यमशीलतासम्बन्धी फोकल पर्सन तोकी आवश्यक दक्षता विकासका लागि अवसर उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

(४) रू. ५० करोडभन्दा माथि कुल सम्पत्ति भएका सदस्य संघ-संस्थाहरूले/ सदस्यहरूले उत्पादन गरेको वस्तु तथा सेवा प्रदर्शनका लागि कार्यालय हाताभित्र प्रदर्शनी कक्षको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

३५. स्वयंसेवी परिचालन :

(१) सदस्य संघ-संस्थाहरूको सञ्चालक समिति, उपसमिति, लेखा समिति स्वयंसेवाको भावनाले परिचालित हुनुपर्नेछ ।

(२) सदस्य संघ-संस्थाहरूले स्वयंसेवी परिचालन आन्तरिक कार्यविधि विकास गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(३) सदस्य संघ-संस्थाको सञ्चालक समितिले रणनीतिक व्यावसायिक योजना, वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट वैशाखदेखि सुरू गरी असार मसान्तसम्म स्वीकृत गर्नुपर्नेछ ।

(४) सदस्य संघ-संस्थाको सञ्चालक समितिले वार्षिक रूपमा संस्था सञ्चालनका लागि आवश्यक आन्तरिक कार्यविधिहरू निर्माण तथा अद्यावधिक गर्नुपर्नेछ ।

(५) सदस्य संघ-संस्थाका समितिका सदस्यहरू समुदायमा नमुनायोग्य रूपमा स्थापित हुनुपर्नेछ ।

(६) सदस्य संघ-संस्थाहरूमा विश्वासयोग्य सञ्चालक मान्न भाखा नाघेको ऋण ५ प्रतिशतभन्दा कम र नियमित बचत गर्ने सदस्य ९० प्रतिशतभन्दा बढी हुनुपर्दछ ।

(७) सदस्य संघ-संस्थाहरूका समितिका सदस्यहरू सहकारीको मूल्य मान्यता, सिद्धान्त, तथा सहकारी संस्कारप्रति प्रतिबद्ध भई सदस्यहरूको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक विकासमा योगदान गरेको हुनुपर्दछ ।

(८) सदस्य संघ-संस्थाहरूका समितिका सदस्यहरू व्यक्तिगत रूपमा वित्तीय अनुशासन पालनामा उत्कृष्टता हासिल गरेको हुनुपर्दछ ।

(९) सदस्य संघ-संस्थाको सञ्चालक समिति, लेखा सुपरीवेक्षण समिति र उपसमितिहरूको वार्षिक रूपमा स्वमूल्यांकन गरी विकासको योजना निर्माण गर्नुपर्नेछ ।

(१०) संघ-संस्थामा स्तरीय आचारसंहिता निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(११) सदस्य संघ-संस्थाका सञ्चालक समिति, लेखा सुपरीवेक्षण समिति तथा उपसमितिहरूलाई अनिवार्य रूपमा कम्तीमा पनि तीन दिनको सहकारी व्यवस्थापनसम्बन्धी तालिम दिने व्यवस्था मिलाउनुपर्दछ ।

३६. सञ्जाल व्यवस्थापन:

(१) सदस्य संघ-संस्थाहरूले आबद्ध संघहरूको साधारणसभामा नियमित प्रतिनिधित्व गरी सक्रिय सहभागिता जनाउनुपर्नेछ ।

(२) संघ-संस्थाहरूले आबद्ध संघहरूमा वार्षिक रूपमा बुझाउनुपर्ने सदस्यता शुल्क तथा नियमित बचत भाद्र मसान्तभित्र दाखिला गरी सक्नुपर्नेछ ।

(३) सदस्य संघ-संस्थाहरूले आबद्ध संघहरूले सञ्चालन गरेको तालिम, गोष्ठी, सेमिनार, छलफल तथा अन्तरक्रियाजस्ता कार्यक्रममा सक्रिय सहभागिता जनाउनुपर्नेछ ।

(४) संघले विकास गरेका साझा सेवाहरूमा सहभागी हुनुपर्नेछ ।

३७. विविध :

(१) संघ-संस्थाको खुद बचतबाट प्राप्त हुने सामुदायिक विकास कोषको रकम परिचालनका लागि आन्तरिक कार्यविधि निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ ।

(२) सामुदायिक विकास कोषको रकम समुदायमा रहेका सम्पूर्ण व्यक्तिहरू लाभान्वित हुन सक्ने र संघ-संस्थाको छवि प्रवर्द्धनमा सहयोग पुग्ने बृहत् हितका कार्यक्रमहरूमा योजना निर्माण गरी खर्च गर्न सकिनेछ ।

(३) सहकारी ऐन, २०७४, सहकारी नियमावली, २०७५ तथा विभागले जारी गरेको कार्यविधिअनुसार मात्र अन्तरसहकारी कारोबार सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

(४) संघ-संस्थाको वस्तु तथा सेवा प्रवाह गर्न आन्तरिक स्रोतले मात्र नपुगेमा बाह्य स्रोत उपयोग गर्न सकिनेछ । यसरी बाह्य स्रोत उपयोग गर्दा सन्जाललाई पहिलो प्राथमिकतामा राख्नुपर्नेछ ।

(५) सहकारी ऐन, २०७४ अनुसार आव समाप्त भएको मितिले ३ महिनाभित्र बाह्य लेखा परीक्षण सम्पन्न गरी कात्तिक १५ गतेभित्र नेफ्स्कूनमा उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

(६) संघ-संस्थामा सञ्चालक समिति र लेखा सुपरीवेक्षण समिति नयाँ निर्वाचित भएर आएपछि सहकारीसम्बन्धी क्षमता विकास तालिम तथा कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्नेछ ।

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.(नेफ्स्कून) द्वारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूका लागि जारी (२०६९) सुशासन मार्गदर्शन (Good Governance Guidelines)

१. पर्ल्स (PEARLS) अनुगमन प्रणालीअनुसार मासिक वित्तीय प्रतिवेदन सञ्चालक समितिको नियमित/मासिक बैठकमा अनिवार्य छलफल गरी सुधारका योजनासहित उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।

२. सञ्चालक र कर्मचारीहरूको सहभागितामा ४ वर्षे रणनीतिक तथा व्यावसायिक योजना र आवधिक व्यवसाय निरन्तरता योजना (BCP) तयार गरी लागू गर्ने र त्रैमासिक रूपमा समीक्षा गरिरहने ।

३. कम्तीमा बचत नीति, ऋण नीति, आर्थिक प्रशासन नीति, वित्तीय व्यवस्थापन नीति, सुशासन नीति, कर्मचारी (मानव संशाधन) व्यवस्थापन नीति तयार गरी लागू गर्ने र वार्षिक रूपमा पुनरवलोकन गर्ने ।

४. सदस्य, सञ्चालक र कर्मचारीहरूको फरक–फरक आचारसंहिता तयार गरी पूर्ण रूपले पालना गर्ने/गराउने ।

५. दैनिक कार्यसञ्चालनका लागि स्वायत्त व्यवस्थापन संरचनामार्फत दक्ष कर्मचारी व्यवस्थापन गरी नवीनतम प्रविधि मार्फत सेवा प्रवाह गर्ने ।

६. संस्थामा पारदर्शिता कायम गर्न सदस्य सेवाका प्रक्रिया, समय र शुल्कहरू देखिने गरी सदस्य बडापत्र प्रकाशन गर्ने, मासिक वित्तीय एवं सदस्यताको अवस्था झल्कने विवरण कार्यालयमा सूचना पाटीमा टाँस गर्ने साथै मासिक विवरण तोकिएको ढाँचामा केन्द्रीय संघ र नियामक निकायमा पेस गर्ने ।

७. संस्थालाई समुदाय तथा सदस्यमुखी बनाउन तोकिएको कार्यक्षेत्रभित्र मात्र कारोबार गर्ने, नियमित सदस्यता खुला राख्ने र समितिमा प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्तिहरूको दोहोरो सदस्यता त्याग गर्ने ।

८. संस्थाले ऋण लगानी गर्दा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा प्राथमिकता कायम गर्ने र सञ्चालक समिति एवं लेखा सुपरीवेक्षण समितिका कुल सदस्यको पचास प्रतिशत सदस्यले मात्र ऋण सेवा उपयोग गर्ने साथै ब्याज दरमा सदस्य र सञ्चालकहरूबीच विभेद नगर्ने ।

९. नेपाल सरकारले जारी गरेको लेखामानअनुरूप लेखा अभिलेख राख्ने, कम्प्युटर सफ्टवेयर प्रणालीबाट लेखा राख्दा प्रमाणिक एवं विश्वसनीय सफ्टवेयर प्रयोग गर्ने ।

१०. सबै सदस्यहरूलाई संस्थाबाट तोकिएको न्यूनतम मासिक बचत गर्न नियमित रूपमा अनिवार्य गराउने, तीन वर्षभन्दा लामो अवधिका आवधिक बचत स्वीकार नगर्ने, बचत र ऋण सेवामा भारित औसत ब्याज फरकता दर ६ प्रतिशतभन्दा कम कायम गर्ने ।

११. संस्थाको आय क्षमताअनुसार साधारणसभाबाट स्वीकृत बजेटको परिधिभित्र रहेर मात्र खर्च (तलब, भत्ता, घर भाडा, अफिस कार्यालय सजावट, सवारी साधन, प्रकाशन, साधारणसभा आदि) गर्ने ।

१२. कानुनले बन्देज गरेका क्षेत्रमा स्वनिर्णयका आधारमा खर्च लेखी वितरण नगर्ने र संस्थाको संस्थागत पुँजी वृद्धि गर्ने खालका कोषहरू (जगेडा कोष, सहकारी विकास कोष, घाटा पूर्ति कोष आदि) वृद्धि गर्दै लैजाने ।

१३. ऋणीको आय क्षमता र निजको परियोजनाको सूक्ष्म विश्लेषण गरी ऋणको सुरक्षा सुनिश्चित गरेर मात्र सदस्यलाई ऋण लगानी गर्ने, ऋणलाई किस्ताबन्दीमा असुल गर्ने, भाखा नाघेको ऋणको सही गणना गरी नियमानुसार ऋण सुरक्षण कोष व्यवस्थापन गर्ने, ऋण नवीकरणको अभ्यास नगर्ने तर व्यवसायमा परेको प्रभावको आधारमा अवधि वा ऋण रकम थप गर्ने र तोकिएको मापदण्डभन्दा बढी हुने गरी व्यवस्थापन शुल्क र ब्याज नलिने । कम्तीमा ३० प्रतिशत सदस्यमा ऋण सेवा प्रवाह गर्ने ।

१४. कानुनबमोजिम संस्थाले तिर्नुपर्ने दायित्वहरू स्पष्ट देखाई समयमै सम्बन्धित निकायमा भुक्तानी गर्ने ।

१५. संस्थाको वस्तु तथा सेवा (बचत तथा ऋण) उपभोग गर्दा सञ्चालक तथा कर्मचारीले सेयर सदस्यको भन्दा फरक हुने गरी उपभोग गर्न नहुने ।

१६. संस्था आफ्ना विषयगत संघहरू (जिल्ला बचत तथा ऋण सहकारी संघ, नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ (नेफ्स्कून) मा अनिवार्य आबद्ध हुने, संघको अनुगमनमा आवश्यक सूचना उपलब्ध गराउने र मार्गदर्शनको पालना गर्ने ।

१७. सञ्चालक तथा कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्नुपर्ने विषयमा सहकारी शिक्षा एवं पेसागत क्षमता अभिवृद्धि हुने खाले तालिमहरू योजनामा समावेश गरी सञ्चालन गर्ने वा संघहरूले सञ्चालन गरेका कार्यक्रममा सहभागी हुने । संस्थामा भ्रमण नीति बनाई उद्देश्यमूलक भ्रमण मात्र गर्ने र भ्रमण पश्चात भ्रमण प्रतिवेदन पेस गर्ने ।

१८. एकाघर परिवारका सदस्य सञ्चालक समिति तथा कर्मचारी हुने गरी नबस्ने, नराख्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने ।

१९. समान प्रकृतिका प्रारम्भिक संस्थाहरूबीच कानुनले तोके विपरित (बचत संकलन र ऋण लगानी) वित्तीय कारोबार नगर्ने । सदस्य पहिचान गरी दोहोरो सदस्यता खारेज गर्ने, दोहोरो सदस्यता दिने परिपाटी अन्त्य गर्ने र संस्थाको दिगो विकास तथा प्रतिस्पर्धी क्षमता बढाउन स्थानीय सम्भाव्य संस्थाहरूसँग एकीकरण गर्ने ।

२०. एकरूपता प्रणालीको मर्मअनुरूप नेफ्स्कूनका उत्पादन तथा सेवा (सफ्टवेयर, तालिम तथा शिक्षा, स्टेसनरी सेवा, बिमा योजना, गुणस्तर सुनिश्चितता, जोखिम सुपरीवेक्षण, अन्तरलगानी आदि) मा क्षमताअनुसार सहभागिता जनाउने । नीतिगत सर्वोच्चताको आधारमा कार्यगत स्वायत्तता अनुशरण गर्दै स्थिरीकरण कोष र ऐक्यबद्धता कोषमा आबद्ध हनुपर्ने ।

२१. संस्थाको ऋण नीतिभन्दा बाहिर गई एकै सदस्यलाई ठूलो आकारको ऋण लगानी नगर्ने । सञ्चालक समिति, लेखा सुपरीवेक्षण समिति, व्यवस्थापक र उनीहरूका एकाघर परिवारमा ऋण लगानी गर्दा सञ्चालक समितिको निर्णयबाट मात्र गर्ने ।

२२. संस्थाको अभिलेख तथा कागजातहरू सुरक्षित राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।

२३. संस्थाको दैनिक, मासिक, त्रैमासिक र वार्षिक खाताबन्दी गर्ने, ब्याज आम्दानीलाई नगद आयको आधारमा मात्र आम्दानी जनाउने ।

२४. आन्तरिक लेखापरीक्षण गरी मासिक, त्रैमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन पेस गर्ने । २५ करोड रूपैयाँभन्दा बढी पुँजी परिचालन गर्ने संस्थाले आन्तरिक लेखापरीक्षण अधिकृतको व्यवस्था गर्ने ।

२५. वार्षिक कम्तीमा २५ प्रतिशत सदस्यहरूलाई सदस्य शिक्षा प्रदान गर्ने ।

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लिमिटेड (नेफस्कून) द्वारा मिति २०७६ चैत २९ गते सदस्य संघ-संस्थाहरूका लागि महामारी (COVID-19) मा सहकारी सेवा व्यवस्थापनसम्बन्धी जारी गरिएको मार्गदर्शन, २०७६

१. जोखिम व्यवस्थापनलाई सुरक्षित र प्रभावकारी बनाउन सञ्चालक समितिका पदाधिकारी संयोजक र व्यवस्थपन प्रमुख (व्यवस्थापक) सदस्य रहने गरी कम्तीमा तीन जनाको जोखिम व्यवस्थापन कार्यदल गठन गर्ने ।

२. जोखिम व्यवस्थापन कार्यदलमार्फत महामारीको चरण र प्रभाव सम्बन्धमा आधिकारिक निकायको सूचना तथा स्वीकृतीअनुसार सेवा क्षेत्रभित्रको अवस्था नियमित सूक्ष्म विश्लेषण गरी सदस्यहरूलाई आवश्यक सेवाहरूको पहिचान तथा प्रवाह गर्ने सुरक्षित विधि सुनिश्चित गर्ने ।

३. महामारीको अवधिमा संस्थाले प्रदान गर्ने अत्यावश्यकीय सेवाहरू प्रवाह गर्न आवश्यक मानव संसाधन ढाँचा, सुरक्षा प्रबन्ध, उत्प्रेरणा, समय र सुरक्षित विधि परिभाषित गरी अत्यावश्यक वित्तीय (आपतकालीन ऋण र आकस्मिक बचतलगायत) सेवाहरू व्यवस्थापन गर्ने ।

४. सेवा क्षेत्रमा सदस्य तथा समुदायको महामारीबाट संरक्षण गर्न स्थानीय तह तथा सरोकारवालासँगको आवश्यक राहत व्यवस्थापन, वित्तीय तथा मनोसामाजिक परामर्शसम्बन्धी कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी क्षमताका आधारमा सञ्चार तथा प्रविधिका माध्यमद्वारा नियमित सञ्चालन गर्ने ।

५. महामारीको अवधिमा प्रविधिमा आधारित सेवाहरूको प्रभावकारी सञ्चालन, टेलिफोन तथा अन्य सञ्चारका माध्यमाबट सम्पर्क-व्यक्तिमार्फत व्यक्ति-व्यक्ति वित्तीय सेवा (पी टू पी) प्रवाह प्रणाली, निश्चित समय र स्थान तोकि सदस्य आउँदा आउँदै काउन्टरमा नगइकनै सेवा दिन सकिने विधि (Drive Through Window) मार्फत अत्यावश्यक वित्तीय सेवा, सुरक्षित घर दैलो (Door Steps Service) सेवा सञ्चालन प्रणाली, ड्रप बक्स (Drop Box) मार्फत सेवा प्रवाह, रिमोट भुक्तानी पुर्जा (Remote Cheque Payment) मार्फत बचत तथा भुक्तानी प्रणालीजस्ता बैकल्पिक विधि विकास तथा उपयोग गरी अत्यावश्यक वित्तीय सेवाहरू सुनिश्चित गर्ने ।

६. महामारीमा सेवा व्यवस्थापनका लागि मानव संसाधन व्यवस्थापनमा सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने, सुरक्षित रूपमा आलोपालो प्रणाली, जनशक्तिको सुरक्षा र उत्प्रेरणाका विधिहरूको विकासका साथै कार्य विवरण परिभाषित गरी घरबाट कार्यालयको काम गर्ने प्रणाली (Working from Home) विकास र कार्यान्वयन गर्ने ।

७. महामारी अवधि (बन्दाबन्दी) सुरू भएको दिनसम्म संस्थामा जम्मा भएको बचत र लगानीमा रहेको ऋण रकममा संस्थाले लिने/दिने ब्याजदर साविकको व्यवस्थाबमोजिम गर्ने र सोपछिका लागि संघ-संस्थाले बजार अध्ययन गरी आवश्यक नीतिगत पुनरावलोकनमार्फत ब्याजदर थपघट गर्ने ।

८. महामारी अवधि (बन्दाबन्दी) मा ऋणको किस्ता बुझाउने सदस्यहरूलाई संस्थाले कम्तीमा १० प्रतिशत रिवेटको व्यवस्था गर्ने ।

९. सदस्यहरूलाई ऋण लगानी गरेको क्षेत्र तथा सदस्यहरूको तिर्न सक्ने क्षमताको विश्लेषण गरी महामारी अवधि (बन्दाबन्दी) समाप्त भएको मितिबाट अधिकतम ६ महिनासम्म ऋणको अन्तिम भुक्तानीको अवधि थप गर्ने ।

१०. महामारी अवधिमा आपतकालीन ऋण सेवाबाहेक अन्य ऋण लगानीको हकमा प्रतिव्यक्ति प्राथमिक पुँजी कोषको ५ प्रतिशतमा नबढ्ने र कम्तीमा २५ प्रतिशत तरलता सुनिश्चित गरेर मात्र ऋण सेवा प्रवाह गर्ने साथै १ वर्षभन्दा बढी अवधिका ऋण प्रवाहलाई निरूत्साहन गर्ने ।

११. प्रविधिमा आधारित भुक्तानी सेवाहरू उपयोगमा प्रोत्साहन गर्न भुक्तानी सीमा वृद्धि तथा शुल्क छुटको व्यवस्था गर्ने ।

१२. संस्थाको तरलता व्यवस्थापनका लागि बजार अध्ययन तथा आवश्यक भए अल्पकालीन ऋण सेवा सुनिश्चित गर्ने ।

१३. महामारी अवधि (बन्दाबन्दी) सुरू भएको दिनसम्म नियमित रहेको ऋणहरूको हकमा महामारी (बन्दाबन्दी) ऋणको जोखिम व्यवस्था गर्नु नपर्ने ।

१४. सदस्यहरूको व्यवसाय निरन्तरताका लागि परामर्श तथा अन्य सेवा आवश्यकताको आधारमा प्रदान गर्ने तरलता व्यवस्थापनका लागि बन्दाबन्दी अवधिसम्म न्यूनतम बचत फिर्ताको सीमा तोक्ने ।

१५. समिति, उपसमिति तथा व्यवस्थापनका बैठकहरूलाई प्रविधि वा अन्य सुरक्षित माध्यमबाट नियमितता दिने, प्रचलित कानुनबमोजिम पेस गर्नुपर्ने प्रतिवेदन तथा प्रदान गर्नुपर्ने सूचनाहरू सरल र सुरक्षित माध्यमबाट पेस गर्ने ।

१६. संघ-संस्थाले आफ्नो व्यावसायिक योजना पुनरावलोकन, महामारी अवधिको लागि अलग्गै योजना निर्माण तथा तरलता व्यवस्थापनका लागि स्पष्ट योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

१७. महामारीको अवस्थामा पनि सदस्यहरूलाई आकस्मिक बचत, पारिवारिक बजेटसहितको मितव्ययी खर्च व्यवस्थापन तथा दैनिक उपभोग्य वस्तुको

मितव्ययी परिचालनका लागि नियमित सदस्य परामर्श र वित्तीय साक्षरता प्रदान गर्ने ।

१८. संघ-संस्थाका सञ्चालक, कर्मचारीहरू तथा सदस्यहरूबीच नियमित सम्पर्क, सूचना तथा जानकारीको प्रवाहका विषयहरूमा टेलिफोन सम्पर्क, संस्थाको फेसबुक पेज, वेबसाइट वा सामूहिक म्यासेजमार्फत नियमित रूपमा सम्पर्कमा रहने ।

१९. महामारी अवधिमा सदस्य संघ-संस्थाको सेवा व्यवस्थापनमा सहजीकरण गर्नका लागि नमुना महामारीमा सहकारी सेवा व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७६ विकास गरी संघको वेबसाइट www.nefscun.org.np मा राखिएको छ । उक्त निर्देशिकाबमोजिम आफ्नो संस्थामा निर्देशिका निर्माण गरी सोहीअनुसार कार्यान्वयन गर्ने ।

नेफस्कूनद्वारा मिति २०७७ वैशाख ११ गते महामारी (COVID-19) को अवस्थामा सहकारी संघ-संस्थाहरूमा जनशक्ति तथा सुशासन व्यवस्थापनको लागि जारी गरिएको मार्गदर्शन, २०७७

१. चालू आव ०७६/७७ को अन्तिम चौमासिकमा बन्दाबन्दीको सामना गर्नु परेकाले संस्थाको वित्तीय अवस्था योजना अनुसार नभएको हुन सक्दछ वा हाल सदस्य हितमा गरिने कार्यक्रमको आकार बढ्न गई संस्थागत आयको मात्रामा कमी भए पनि बन्दाबन्दी अवधिभर संघ-संस्थाको क्षमता, महामारीको चरण र अवधिको विश्लेषण गरी मौजुदा दरबन्दी यथासक्य कटौती नगर्ने ।

२. महामारीको अवधि बिदाको अवधि होइन, त्यसैले यस अवधिमा संस्थागत निर्णयबमोजिम कार्यसम्पादन गर्नुपर्दछ । महामारी अवधिमा परिचालन गर्नुपर्ने जनशक्ति व्यवस्थापनका योजना व्यवस्थापकले तयार गरी नीतिगत रूपमा जोखिम व्यवस्थापन कार्यदलबाट निर्णय गराई स्थानीय प्रशासनसँगको समन्वयमा संघ वा संस्थाको सेवालाई निरन्तरता प्रदान गर्ने ।

३. बन्दाबन्दी अवधिमा निश्चित जिम्मेवारीसहित कार्यसम्पादन गर्नु नपरेका कर्मचारीहरूको हकमा बिदा सञ्चित नहुने व्यवस्था गर्ने ।

४. महामारीको समयमा काम गर्ने जनशक्तिहरूका लागि आवश्यक आधारभूत स्वास्थ्य सुरक्षा (पीपीई, स्यानिटाइजर, मास्क, चस्मा, सुरक्षित कार्यस्थल) को प्रबन्ध भएको हुनुपर्दछ र वैकल्पिक विधिवाट सेवा दिंदा सुरक्षालाई पहिलो प्राथमिकता दिने व्यवस्था मिलाउने ।

५. महामारीको समयमा कार्यालयले तोकेको कार्य, क्षेत्र, समय र साधनबाहेकको यात्रा प्रतिबन्ध गर्ने ।

६. जनशक्ति परिचालन योजनाअनुरूप संस्थागत कार्यमा खटिएका व्यक्तिहरूको नियमित रूपमा स्वास्थ्य अवस्थाबारे जानकारी लिने व्यवस्था मिलाउने ।

७. संस्थाको क्षमता तथा वित्तीय अवस्थाको आधारमा महामारीको समयमा कार्य स्थलमा नियमित खटिने कर्मचारीको थप बिमा, प्रोत्साहन भत्ता, यातायात साधन, आवागमन अनुमति प्रबन्ध, आवश्यक सञ्चार खर्चजस्ता न्यूनतम व्यवस्थ संस्थागत रूपमा गर्ने ।

८. गर्भवती महिला, नियमित औषधी सेवन गरिरहेका जनशक्तिलाई महामारीको समयमा परिचालन नगर्ने ।

९. नियमित काममा रहेको समयमा कर्मचारीहरूमा स्वास्थ्य समस्या देखिएमा सो समस्या समाधान गर्दा भएको खर्च संस्थाले व्यवस्था गर्ने ।

१०. बन्दाबन्दीको अवधि लम्बिन गई संस्थाको खुद बचत ऋणात्मक भएमा, कर्मचारीहरूका आधारभूत तलबमान (तलब स्केल र ग्रेड) बाहेक अन्य सुविधाहरू पुनरावलोकन गर्ने ।

११. महामारीको अवस्था, सरकारको निर्देशन, स्थानीय तह र प्रशासनले जारी गरेका निर्देशनहरू, सहकारी सञ्जालको मार्गनिर्देशन नियमित अध्ययन र विश्लेषण गरी आवश्यक समन्वय सेवा प्रवाहका विधि तय गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

१२. महामारीको अन्त्य भई जनजीवन सामान्य अवस्थामा आई संघ-संस्था पूर्ववत् सञ्चालन नहुँदासम्म नयाँ कर्मचारीहरूको नियुक्तिसम्बन्धी प्रक्रिया स्थगन वा रद्द गर्ने ।

१३. सदस्य संघ-संस्थाले सञ्चालन गरेको कुनै सेवा तत्काल सञ्चालन गर्न नसकिने वा गर्नु नपर्ने भएको अवस्थामा श्रम ऐन, २०७४ को दफा १५ बमोजिम जनशक्ति व्यवस्थापन गर्न सकिनेछ । यसमा, कुनै विशेष परिस्थिति उत्पन्न भएमा रोजगारदाता (संघ-संस्था) ले कार्य स्थगन गरी जनशक्तिलाई जगेडामा राख्न सकिने व्यवस्था रहेको छ । जसमा, दस जना वा सोभन्दा बढी जनशक्ति कार्यरत रहेको रोजगारदाता (संघ-संस्था) ले श्रमिक जगेडामा रहेको अवस्थामा त्यस्तो जनशक्ति र संघ-संस्थाबीच रोजगार सम्बन्ध कायमै रहनेछ र जनशक्तिलाई पन्ध्र दिनसम्म जगेडामा राख्न सक्नेछ । तर, सोभन्दा

बढी समयका लागि जगेडामा राख्नु परेमा आन्तरिक कार्यविधिमा व्यवस्था गरी लागू गर्ने ।

१४. यस मार्गनिर्देशनमा उल्लेख गरिएका प्रावधानलाई सदस्य संघ-संस्थाले विकास गरेको मानव संशोधन व्यवस्थापन नीति महामारीमा जनशक्ति व्यवस्थापनसम्बन्धी परिच्छेद थप गरी अद्यावधिक गर्ने ।

१५. महामारी अवधिमा सम्पादन भएका सम्पूर्ण कार्यहरूको नीतिगत निर्णय र स्तरीय अभिलेखीकरण गर्ने ।

१६. महामारीको समयमा संस्थाको दैनिक क्रियाकलापलाई नियमित गर्ने मुख्य जिम्मेवारीमा रहेका व्यक्तिहरू कार्यालयमा उपस्थित हुन नसक्ने अवस्थामा अख्तियारी प्रत्यायोजन गर्ने ।

१७. सम्पर्कको आधारमा सेवा दिने कर्मचारी सेवा दिन निर्धारण गरिएको समय र स्थानमा सेवा प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

१८. महामारीको प्रभाव न्यूनीकरण, नियन्त्रण र राहतका लागि स्थानीय, प्रदेश र संघीय सरकारले आह्वान गरेका राहत कोषमा सहयोग प्रदान गर्दा सदस्यको सेयर, बचत तथा उनीहरूको हक लाग्ने कोषमा असर नपर्ने गरी नीतिगत निर्णय र सदस्यको हित प्राथमिकतामा पर्ने क्षेत्रमा सहभागिता जनाउने ।

१९. लेखा सुपरीवेक्षण समितिले बन्दाबन्दी अवधि समाप्त भएको मितिले १५ दिनभित्र उक्त अवधिको आन्तरिक लेखा परीक्षण गरी सञ्चालक समितिमा प्रतिवेदन पेस गर्ने ।

नेपाल सरकार, भूमि व्यवस्था सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय सहकारी विभागले मिति २०७७/०४/०९ गते जारी सहकारी संस्थाका लागि मार्गदर्शन एवं निर्देशनहरू :

१. महामारीको समयमा संस्थामा जोखिम व्यवस्थापनलाई सुरक्षित र प्रभावकारी बनाउन सञ्चालक समितिका पदाधिकारी संयोजक र व्यवस्थापन प्रमुख (व्यवस्थापक) सदस्य रहने गरी कम्तीमा तीन जनाको जोखिम व्यवस्थापन कार्यदल गठन गर्ने ।

२. संस्थाहरूले नियामक निकायलाई प्रतिवेदन तथा पत्राचार गर्नुपर्दा विद्युतीय रूपमा प्रतिवेदन पेस तथा पत्राचार गर्ने ।

३. सहकारीहरूले संस्थागत रूपमा खर्चमा मितव्ययीता अपनाउने, सो कार्य गर्न सदस्यलाई समेत अभिप्रेरित गर्ने र संस्थाले आन्तरिक सुशासन कायम गरी विभागबाट समय-समयमा दिएको निर्देशनलगायतका परिपत्रको पालना गर्ने ।

४. कोभिड–१९ को महामारीबाट प्रभावित आर्थिक क्षेत्रलाई पुर्नउत्थान गर्न उत्पादन अभिवृद्धि, रोजगारी सिर्जना र उद्यमशीलता विकासका क्षेत्रमा सदस्यहरूलाई सहुलियतपूर्ण कर्जा/पुनर्कर्जा प्रवाहमा सहकारी संस्थाहरूले प्राथमिकता दिने ।

५. कृषि उत्पादन बढाउन र सुरक्षित उपभोगका लागि पारिवारिक खेती प्रवर्द्धन, करेसाबारी तथा कौसी खेतीमा जोड दिने, जमिन बाँझो नराख्ने तथा खाने बानीमा परिवर्तन गर्ने जस्ता कुराहरूमा सहकारीहरूले आफ्ना सदस्यहरू तथा समाजका अन्य जनसमुदायलाई सुसूचीत र अभिप्रेरित गर्ने ।

६. उत्पादित सामग्री स्थानीय स्तरमा वा नजिकको बजारमा बिक्री वितरण गर्ने । कृषि उपजहरू खरिद र बिक्री वितरणका लागि स्थानीय तह, प्रदेश र जिल्ला प्रशासनसँग समन्वय गरी किसानको उत्पादन बिग्रन नदिन सजग रहने ।

७. आ.व. ०७६/७७ को असुली हुन बाँकी ब्याज रकमलाई श्रावण महिनाभरि प्राप्त भएमा अघिल्लो आवको आम्दानी मानी लेखांकन गर्न चाहे एक पटकका लागि बाधा नपर्ने ।

८. कोभिड–१९ को कारणले तोकिएको समयभित्र ऋणको ब्याज र किस्ता भुक्तान गर्न नसकेका ऋणीहरूको हकमा २०७६ पौष मसान्तमा पियरल्स मूल्यांकन प्रणालीबमोजिम जे–जति प्रतिशत कर्जा नोक्सानी कोष व्यवस्था गरिएको छ, त्यस्ता ऋणी सदस्यको हकमा २०७७ आषाढ मसान्तसम्मका लागि संस्थाले आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको व्यवस्था मिलाई त्यति नै प्रतिशत कर्जा नोक्सानी कोषको व्यवस्था गर्न बाधा नपर्ने ।

९. २०७७ असार मसान्तसम्म असुल हुन नसकेको कर्जाको किस्ता ऋणी सदस्यको आवश्यकता र व्यवसाय सुचारू हुन लाग्ने समय र जोखिमको मूल्यांकन गरी सञ्चालक समितिको निर्णयअनुसार बढीमा ६ महिनासम्म भाखा सार्न सकिने तर नियामक निकायको पूर्व स्वीकृती लिएर भने १ वर्ष सम्म भाखा सार्न सकिने ।

१०. कोभिड–१९ को महामारीले ऋणी सदस्यमा परेको प्रभावको कारण साँवा वा ब्याजको भुक्तानी म्याद थप गरेवापत ऋणी सदस्यहरूबाट ब्याज, अतिरिक्त शुल्क तथा जरिवाना लिई रहनु नपर्ने ।

दफा १ को (९) सँग सम्बन्धित

अनुसूची १

सहकारीका मूल्यहरू

आधारभूत मूल्यहरू	नैतिक मूल्यहरू
आत्म-सहयोग	इमानदारिता
स्व-उत्तरदायित्व	खुल्लापन
लोकतन्त्र	सामाजिक उत्तरदायित्व
समानता	अरूको हेरचाह
समता (न्याय)	ऐक्यबद्धता

सहकारीका ७ सिद्धान्तहरू :

१. खुल्ला तथा स्वैच्छिक सदस्यता

२. सदस्यहरूद्वारा प्रजातान्त्रिक नियन्त्रण

३. सदस्यहरूको आर्थिक सहभागिता

४. स्वयंतत्ता तथा स्वतन्त्रता

५. शिक्षा, तालिम तथा सूचना

६. सहकारीबीच सहयोग

७. समुदायप्रति चासो

बचत तथा ऋण सहकारीका चार सिद्धान्तहरू :

१. सदस्य सुरक्षा सिद्धान्त

२. सुशासन सिद्धान्त

३. सञ्चालन सिद्धान्त

४. सुरक्षा र स्वस्थताको सिद्धान्त

सूचनाः ००६

सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण निर्देशन बमोजिम गर्ने, गराउने सम्बन्धमा सहकारी संघ/ संस्थाहरुलाई सहकारी विभागको सूचना

सम्पत्ति शुद्धिकरण(मनी लाउन्डरिङ) निवारण ऐन, २०६४ को दफा ७प. को उपदफा (२) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी यस विभागबाट २०७४ साल माघ १५ गते सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण सम्बन्धि सहकारी संघसंस्थालाई निर्देशज जारी गरिएको बेहोरा विदितै छ। उक्त निर्देशन विभागको वेभसाइट www.deoc.gov.np बाट समेत प्राप्त गर्न सकिन्छ। तदनुसार सहकारी संस्था, संघ र बैंकले अविलम्ब देहायका व्यवस्था मिलाउनु हुन सुचित गरिन्छ।

१) ऐनको दफा ७क. वमोजिम तथा निर्देशनको दफा ३, ६, ७, र ९ बमोजिम सदस्यको पहिचान र सम्पुष्टिको विवरण(KYM) अद्यावधिक गर्ने।

२) ऐनको दफा ७घ. तथा विभागबाट जारी निर्देशनको दफा १३ बमोजिम सदस्यहरुको जोखिम पहिचान, मूल्याङ्कन तथा व्यवस्थापन गर्ने व्यवस्था अविलम्ब मिलाउने।

३) निर्देशनको दफा १९ र २० वमोजिम कुनै सदस्यले एकै पटक वा पटक-पटक गरी एक दिनमा गरेको रु १० लाख वा सो भन्दा बढी रकमको सिमा कारोवारको प्रतिवेदन १५ दिनभित्र र शंकास्पद कारोवारको प्रतिवेदन ३ दिनभित्र नेपाल राष्ट्र बैंक, वित्तिय जानकारी इकाई (FIU) मा तोकिएको ढाँचामा पठाउने।

४) ऐनको दफा ७त. को उपदफा(१) तथा निर्देशनको दफा २७ बमोजिम सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारणसम्बन्धि आन्तरिक नीति र कार्यविधि तर्जुमा गरी साधारण सभाबाट पारित गराई लागू गर्ने।

५) सञ्चालक समितिले ऐनको दफा ७त. को उपदफा (३) तथा निर्देशनको दफा २४ बमोजिम व्यवस्थापन स्तरको कार्यान्वयन अधिकारी(कम्प्लायन्स अफिसर) नियुक्ति गर्ने वा नियुक्त नभएसम्म प्रमुख कार्यकारी अधिकृतले नै कार्यान्वयन अधिकारीको कार्य गर्ने गरी जिम्मेवारी तोक्ने र सो को जानकारी विभाग, वित्तिय जानकारी इकाई (FIU) लगायत नियामक निकायमा पठाउने।

६) निर्देशनको दफा २८ वमोजिम वचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार नगर्ने संस्था र रु ५ करोड भन्दा कम जायजेथा भएका संस्थाले वार्षिक रुपमा तथा अन्य सबै संस्थाले चौमासीक रुपमा देहाय बमोजिम चौमासीक प्रतिवेदन पठाउनु पर्दछ।

क) कार्यक्षेत्र अनुसार प्रत्यक्ष नियमनकारी निकाय विभाग, प्रदेश वा स्थानिय तह कुन हो सोहि निकायमा निर्देशनको अनुसूचि -६ को ढाँचामा, तोकिएको अवधि भित्र सम्पादीत कामको प्रतिवेदन पठाउनु पर्दछ।त्यसैगरी राष्ट्रिय सहकारी महासंघ र सहकारी बैंकले विभाग तथा जिल्ला, प्रदेश र केन्द्रीय स्तरका संघहरुले सम्बन्धित नियमनकारी निकाय सहित विभागमा अनुसुची-७ को ढाँचामा तोकिएको अवधिमा प्रतिवेदन दिनुपर्ने छ।

ख) प्रदेश, जिल्ला वा स्थानिय तह (नियमनकारी निकाय) ले प्राप्त प्रतिवेदन सहकारी संस्थामा सम्पत्ति शुद्धिकरण निवारण कानून पालना सम्बन्धि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यविधि २०७५ को अनुसुची -३ को ढाँचामा समष्टिगत विवरण सहितको प्रतिवेदन अवधि व्यतित भएको १५ दिन भित्र विभागमा पठाउनु पर्दछ।

७) ऐन, नियमावली र विभागबाट जारी निर्देशनका माथि उल्लेखित लगायतका सबै व्यवस्थाहरु तदारुकताका साथ पालना गर्ने गराउने व्यवस्था मिलाउनु सम्बन्धित संघ, संस्था र नियमनकारी निकायको कानूनी दायित्व हुने छ।अन्यथा कानून बमोजिम हुने व्यहोरा समेत जानकारी गराइन्छ।

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
(प्रशासन तथा सहकारी प्रवर्धन शाखा)

फोन नं ४-४६५३६२
फ्याक्स: ४-४६५५१७
Email: sahakaribivag@gmail.com
Website: www.deoc.gov.np

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या : ०७७।७८
चलानी नं. : २०२
प्राप्त पत्र संख्या र मिति : २०६६/४/१

मिति-२०७७।०६।०१

विषय- सहकारी संस्थाको साधारण सभा सम्बन्धी सूचना ।

श्री राष्ट्रिय सहकारी महासंघ/ राष्ट्रिय सहकारी बैंक/विषयगत केन्द्रिय संघहरु/सबै सहकारी संस्थाहरु

सहकारी संस्थाको साधारण सभा सञ्चालन गर्न सहकारी ऐन, २०७४ सहकारी नियमावली २०७५ र सहकारी संस्थाको साधारण सभा (कार्यव्यवस्था) निर्देशिका २०७६ आकर्षिक हुने देखिन्छ। सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ७५ (१) मा सहकारी संस्थाले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लेखापरीक्षण सो आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ३ महिना भित्र प्रचलित कानून बमोजिम इजाजत प्राप्त लेखा परीक्षकबाट गराउनु पर्ने भन्ने व्यवस्था भएकाले अहिले प्रायः सहकारी संघ संस्थाहरू गत आ.व. को लेखा परीक्षण गर्ने गराउने काममा लागिरहेका छन्। त्यसैगरी ऐनको दफा ४३ मा विभिन्न कामको अतिरिक्त सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकारमा प्रारम्भिक साधारणसभा, वार्षिक साधारणसभा तथा विशेष साधारणसभा बोलाउने,साधारणसभाका निर्णय कार्यान्वयन गर्ने गराउने एवं सहकारी संस्थाको नीति, योजना, बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रमको तर्जुमा गरी साधारणसभा समक्ष पेश गर्ने भन्ने बेहोरा उल्लेख भएको छ। त्यसैगरी ऐनको दफा ३९ (२) मा समितिले प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले ६ महिना भित्र बार्षिक साधारण सभा बोलाउनु पर्ने, दफा ४० (४) मा सहकारी संस्थाको साधारण सभाको लागि गणपुरक संख्या तत्काल कायम रहेको सदस्य संख्याको कम्तिमा ५१ प्रतिशत हुने, दफा ४० (५) मा २ हजार वा सोभन्दा बढी सदस्य रहेको संस्थाले साधारणसभा गर्दा समान कार्य सूचीमा तोकिए बमोजिमको सदस्य संख्याको आधारमा स्थानीय तह वा त्यसको वडामा सञ्चालक सदस्यहरुलाई पठाई साधारण सभा गर्न र त्यस्तो सभाको निर्णय प्रमणित गर्न प्रतिनिधिहरु छनौट गर्न सक्ने र त्यस्ता प्रतिनिधीहरुको उपस्थित सभाले अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्ने भन्ने व्यवस्था रहेको छ। त्यसैगरी सहकारी नियमावली २०७५ को नियम १८ मा ऐनको दफा ४० (५) को कार्यान्वयनका विषयहरू उल्लेख भएका छन् भने सहकारी संस्थाको साधारण सभा (कार्यव्यवस्था) निर्देशिका २०७६ ले एकाइगत व्यवस्थालाई थप स्पष्ट पारेको व्यहोरा संबद्ध सबैमा विदितै छ।

उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाको अक्षरस पालना गर्नु सम्पूर्ण सहकारीकर्मीको कर्तव्य हो तथापि विश्वभर फैलिएको कोभिड-१९ को संक्रमणले चुनौति खडा गरेको छ। राज्यले जारी गरेका

(नोटः कृपया पत्राचार गर्दा प.सं., च.नं. र मिति अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरिदिनु होला ।)

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

(प्रशासन तथा सहकारी प्रवर्धन शाखा)

फोन नं. ४-४६५३६२
फ्याक्स ४-४६५५१७
Email:
sahakaribivag@gmail.com
Website:
www.deoc.gov.np

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या : ०७७/७८
चलानी नं. :
प्राप्त पत्र संख्या र मिति :

उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाको मर्मभित्र रही सहकारी संघसंस्थाहरूको साधारण सभा तोकिएकै समयभित्र सम्पन्न गर्नु पर्ने ऐनमा स्पष्ट व्यवस्था भएकाले सम्बन्धित सरोकारवालाहरूको सुझावसमेतको आधारमा नेपाल सरकारले जारी गरेको स्वास्थ्य सम्बन्धी सुरक्षा मापदण्डको पूर्ण पालना गरी सहकारी ऐन, २०७४ ऐ नियमावली २०७५ तथा सहकारी संस्थाको साधारण सभा (कार्यव्यवस्था) निर्देशिका २०७६ अन्तर्गत रही यो बर्षको साधारण सभा सम्पन्न गर्न सम्बन्धित सबै सहकारी संघ संस्थाहरूलाई विभागको मिति २०७७ आश्विन १ को निर्णय अनुसार यो सूचना जारी गरिएको छ।

<u>साधारण सभाको अग्रिम तयारी सम्बन्धी</u>

१· सहकारी ऐन २०७४ ले तोकेको समयभित्र लेखापरीक्षण सम्पन्न गरी साधारणसभाको लागि तयारी गर्ने,

२· समयमै सञ्चालक समितिको बैठक बसी संस्थाको नीति, योजना, बजेट तथा वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गरी साधारण सभाको लागि तयारी अवस्थामा रहने,

३· साधारण सभाको लागि तयार गरिएको प्रतिवेदन र साधारण सभामा भाग लिने माध्यम सम्बन्धित संघ संस्थाको वेवसाईटमा अपलोड गर्ने । यदि सम्बन्धित संघ/संस्थाको वेवसाईट नभएमा नियमनकारी निकायको स्वीकृति लिएर सार्वजनिक सूचना प्रसारण गरी प्रतिवेदन र साधारणसभा सम्बन्धी अन्य जानकारी प्राप्त गर्ने स्थान र समयको बारेमा सदस्यलाई सूचित गर्ने,

४· सञ्चालक समितिले पारित गरी साधारण सभाको लागि तयार गरिएको प्रतिवेदन साधारणसभाको कम्तिमा १५(पन्ध्र) दिन वा सम्बन्धित सहकारी संस्थाको विनियममा तोकिएको समय अगावै सबै शेयर सदस्यले प्राप्त गरे/नगरेको टेलिफोन, इमेल, लगायत माध्यमबाट सुनिश्चित गर्ने र सोको अभिलेख राख्ने,

५· प्रतिवेदन पठाउदा नै सदस्यहरूले प्रतिवेदनमाथिको सुझाव, सल्लाह वा संशोधन प्रस्ताव समेत भए सोसहित साधारणसभाको लागि तोकिएको दिनमा उपस्थित हुन वा अगाडि नै लिखित जानकारी गराउन आग्रह गर्ने र सो प्रतिवेदन उपर प्राप्त लिखित सुझावसमेत साधारण सभाको निर्णयमा समावेश गर्ने,

(नोटः कृपया पत्राचार गर्दा प.सं., च.नं. र मिति अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरिदिनु होला ।)

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
(प्रशासन तथा सहकारी प्रवर्धन शाखा)

फोन नं. ४-४६५३६२
फ्याक्स ४-४६५५१७
Email: sahakaribivag@gmail.com
Website: www.deoc.gov.np

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या : ०७७।७८
चलानी नं. :
प्राप्त पत्र संख्या र मिति :

<u>**साधारण सभाको कार्यक्रम सम्बन्धी**</u>

६· साधारण सभा कार्यक्रम विद्युतीय माध्यमबाट सञ्चालन गर्न सकिनेछ (गणपूरक संख्याको हकमा भने १५ दिन वा विनियममा तोकिएको समयभित्र सदस्यहरुलाई प्रतिवेदन वितरणगर्दा गरिएको हस्ताक्षर अनुरूप तत्काल कायम सदस्यको ५१% पुग्नुपर्नेछ) र सम्भव भएसम्म साधारण सभा सञ्चालन अवधिभरिको सबै गतिविधिहरू सामाजिक सञ्जाल वा स्थानीय सञ्चारमाध्यमबाट प्रत्यक्ष प्रशारण गर्ने व्यवस्था मिलाउने साथै विद्युतीय माध्यमबाट गरिने साधारण सभाको सम्पूर्ण रेकर्डिंग नियमनकारी निकायमा साधारण सभा सकिएको १५ दिनभित्र पेश गर्नुपर्नेछ,

७· यदि साधारण सभा विद्युतीय माध्यमबाट सञ्चालन गर्न नसकिने अवस्था भएमा सदस्य संख्या,सदस्यको फैलावट तथा कार्यक्षेत्रसमेतको विचार गरी बढीमा १५(पन्ध्र) दिनसम्म वा सहकारी संस्थाको स्वीकृत विनियममा तोकिएको समयसम्म साधारण सभा सञ्चालन अवधि कायम राखी उपस्थिति पुस्तिका खुल्ला गर्न सकिने र सदस्यहरुलाई १५ दिनभित्र हस्ताक्षर गर्नका लागि उपस्थित हुने समय र स्थानको जानकारी अग्रिम गराउने, साथै निर्णय पुस्तिकामा हस्ताक्षर गर्न छानिएका प्रतिनिधिहरुलाइ सोही समयमा निर्णय पुस्तिकामा समेत हस्ताक्षर गराउने र नियामक निकायबाट समेत प्रमाणित गराउने,

८· साधारण सभाको निर्णय पुस्तिकामा हस्ताक्षर गर्नको लागि कार्यक्रमकै दिनमा प्रतिनिधिहरु चयन गर्ने,

९· सदस्यहरूले दिएका सुझावहरू समेटी साधारण सभाको निर्णय पुस्तिका तयार पार्ने,

१०· साधारण सभामा उपस्थित हुने सदस्यहरूको उपस्थितिको अभिलेखको आधारमा कानून बमोजिमको गणपूरक संख्या पूरा भएमा मात्र साधारण सभाले वैधानिकता पाउनेछ,

११· सहकारी ऐन २०७४ को दफा ४०(५) बमोजिम समान कार्यसूचीमा छलफल तथा निर्णय गर्नेगरी एकाइगत रुपमा हुने साधारण सभाको हकमा पनि माथि उल्लिखित बुँदाहरूको पूर्ण पालना गर्ने,

१२· साधारण सभाको अन्तिम निर्णय प्रमाणित गर्ने गरी चुनिएका प्रतिनिधिहरूले सबै एकाईको जम्मा मतसंख्यालाई आधार लिई बहुमतको प्रस्ताव पारित हुनेगरी निर्णय प्रमाणित गर्ने,

(नोटः कृपया पत्राचार गर्दा प.सं., च.नं. र मिति अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरिदिनुहोला ।)

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

(प्रशासन तथा सहकारी प्रवर्धन शाखा)

फोन नं. ४-४६५३६२
फ्याक्स: ४-४६५५१७
Email: sahakaribivag@gmail.com
Website: www.deoc.gov.np

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या : ०७७/७८
चलानी नं. :
प्राप्त पत्र संख्या र मिति :

१३· अन्य व्यवस्था प्रचलित कानून बमोजिम हुने।

यो व्यवस्था नेपाल सरकारले भेला जमघटमा निषेधाज्ञा तोकेको अवस्था/स्थानले सदस्यहरु भेला हुन बन्चित भएको समयको लागि मात्र हुने र नेपाल सरकारले निषेधाज्ञा हटाएमा भने प्रचलित कानूनी प्रावधान अनुरूप नै साधरणसभा गर्नुपर्नेछ ।

(सुरेन्द्रराज पौडेल)
उप-रजिष्ट्रार

<u>बोधार्थ-</u>
श्री भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय,
सिंहदरबार ।

(नोट: कृपया पत्राचार गर्दा प.सं., च.नं. र मिति अनिवार्य रूपमा उल्लेख गरिदिनु होला ।)

Date : ....

फोन/फ्याक्स नं. : ४४६५३६२
इमेल: sahakaribivag@gmail.co

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
(सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण इकाई)

पत्र संख्या :- ०७७/७८
चलानी नं.:- ४८०

मिती: २०७७/०९/२२

श्री सहकारी संस्थाहरु,
देशभरिका सबै।

विषय:- go AML System लागु गर्ने र देहाय वमोजिमको विवरण पठाउने सम्बन्धमा।

सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतंकवादी क्रियाकलापमा वित्तिय लगानी निवारण सम्वन्धी राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना (२०७६ -२०८१) को उद्धेश्य नं ६ अन्तर्गत वुदाँ नं ६.३.४ को कार्यान्वयनको लागि २०७८ साउन देखि रु १० करोड भन्दा वढी निक्षेप वा पुँजी भएका वचत तथा ऋणको कार्य गर्ने देशभरिका सहकारी संस्थाहरुले goAML Software System मार्फत नेपाल राष्ट्र वैंक, वित्तीय जानकारी इकाई (FIU) मा STR/TTR को रिपोटिङ्ग गर्नुपर्ने छ। तसर्थ देहाय बमोजिम गर्नु गराउनु हुन सहकारी विभागको मिति २०७७।०९।२२ को निर्णयानुसार अनुरोध छ।

१) सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण सम्बन्धी सहकारी सङ्घसंस्थालाई जारी गरीएको निर्देशन, २०७४ को दफा १९ र २० वमोजिम सवै सहकारी संस्थाहरुले सीमा कारोवार प्रतिवेदन(TTR), शंकास्पद कारोवार प्रतिवेदन(STR) तोकिएको ढाँचामा नेपाल राष्ट्र वैंक, वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउने। यसरी प्रतिवेदन पठाउदा मिति २०७८ साउन देखि रु १० करोड भन्दा वढी निक्षेप वा पुँजी भएका वचत तथा ऋणको कार्य गर्ने सहकारी संस्थाहरुले goAML Software System मार्फत पठाउने।

२) रु १० करोड भन्दा वढी वचत परिचालन गर्ने, वचत तथा ऋणको कार्य गर्ने सहकारी संस्थाहरुले संस्थाको नाम, ठेगाना , दर्ता नं र कारोवार रकम को विवरण सहितको सूचि सहकारी विभाग र वित्तीय जानकारी इकाई (FIU) मा पठाउने।

३) सबै सहकारी संस्थामा रहेका AML-CFT कार्यान्वयन अधिकारीको नाम, ईमेल र मोवाइल नम्बर सहकारी विभाग र वित्तीय जानकारी इकाईमा पठाउने।

2077/09/22

(ईश्वर प्रसाद आचार्य)
शाखा अधिकृत

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
नयां वानेश्वर, काठमाडौं ।
(मानदण्ड तथा अनुगमन शाखा)

पत्र संख्या :- ०७७/७८
चलानी नं.:-

श्री सहकारी संस्थाहरु,
देशभरीका सबै ।

विषय: <u>एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) मा विवरण दाखिला गर्ने सम्बन्धमा ।</u>

सहकारी ऐन, २०७४ को दफा ७३ (१) मा सहकारी संस्थाहरुले प्रत्येक वर्षको कारोवारको चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन, लेखा परिक्षण प्रतिवेदन,वार्षिक कार्यक्रम, नीति तथा योजना, सञ्चालक समिति, साधारण सभा, शेयर लगायतका विवरणहरु सहितको प्रतिवेदन तोकिएको समय भित्र रजिष्ट्रार समक्ष पेश गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । सहकारी नियमावली, २०७५ को नियम २८ को उप नियम (४) ले सहकारी संस्थाहरुले आफ्नो संस्थागत तथा व्यवसायिक कारोवारको विवरण विभागले तोकेको एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS) मा प्रविष्ट गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । बचत तथा ऋणको मुख्य कारोवार गर्ने सहकारी संस्थाहरुको सुपरिवेक्षण, निरीक्षण तथा अनुगमन निर्देशिका, २०७७ को दफा ३ ले प्रत्येक महिनाको ७ गतेभित्र मासिक र प्रत्येक आर्थिक वर्ष व्यतीत भएको ३० दिनभित्र वार्षिक वित्तीय प्रतिवेदन रजिष्ट्रारले तोकिदिएको ढाँचामा एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा दाखिला गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

ऐन, नियमावली र निर्देशिकाले उल्लेख गरे बमोजिम सबै सहकारी संघ संस्थाहरुले आ.व. ०७६/७७ को बार्षिक विवरण र आ.व. ०७७/७८ को हालसम्मको मासिक विवरण र समष्टिगत विवरण नियमित रुपमा एकीकृत व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (COPOMIS), मा दाखिला गर्नुहुन अनुरोध गरिन्छ । कोपोमिसलाई पूर्ण रुपमा प्रयोग गरी प्रणालीले माँग गरे बमोजिमका विवरण नियमित तथा आवधिक रुपमा कोपोमिसमा दाखिला गर्नुहुनका साथै प्रणालीमा आवद्ध भई नसकेका संस्थाहरुले आगामी १५ (पन्ध) दिन भित्र आ-आफ्नो नियामक निकायवाट आफ्नो संस्थाको User name / Password लिई नियमित रुपमा विवरण दाखिला गर्ने व्यवस्थाका लागि अनुरोध छ ।

२०७८/१०/८
(दिपक राज पोखरेल)
शाखा अधिकृत

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय
सहकारी विभाग
(.................................. शाखा)

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या :-
चलानी नं. :- १३४८
प्राप्त पत्र संख्या र मिति :-

मिति :- २०७८।०१।१२

विषय : सूचना ।

श्री सहकारी संघसंस्थाहरू,
सबै ।

विश्वव्यापी रुपमा फैलिएको कोभिड-१९ को सक्रमण दर पछिल्ला केही दिनमा दोस्रो लहरको रुपमा फैलिदै गएको छ । नेपालमा समेत दिनानुदिन सक्रमण दर तीब्र रुपमा बढ्दै गएको देखिएकोले संक्रमणको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्दै आवश्यक स्वास्थ्य सतर्कता सहित सहकारी संघसस्थाको व्यावसायिक निरन्तरताको सुनिश्चितता गर्नुपर्ने देखिन्छ । सो सम्बन्धमा देहायका व्यवस्थाहरु अवलम्बन गर्दै सेवालाई सुचारू रुपमा संचालन गर्न गराउनका लागि यो निर्देशन जारी गरिएको छ ।

१. नेपाल सरकार तथा विश्व स्वास्थ्य संगठनबाट जारी गरिएका स्वास्थ्य सुरक्षा सम्बन्धी मापदण्डको पूर्ण रुपमा परिपालना गरी सेवा प्रवाहमा प्रत्यक्ष सम्पर्कमा रहने जनशक्ति तथा सेवाग्राहीहरुमा संक्रमणको जोखिमलाई न्यूनीकरण गर्न आवश्यक पर्ने उपायहरु अवलम्बन गर्ने ।

२. सहकारी संघसंस्थाहरुले काउन्टरमा भिडभाड नहुने तथा आवश्यक भौतिक दुरी कायम हुने गरी मात्र सेवा प्रवाह गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

३. सहकारी संघसस्थाहरुको काउन्टरमा संक्रमण जोखिम न्यूनीकरण गर्नका लागि आवश्यक पर्ने सेनिटाइजर, टिस्यू पेपर, थर्मलगनको व्यवस्था गरी काउन्टरको ढोकालाई खुल्ला गरी सेवा प्रवाह गर्ने ।

४. सहकारी संघसंस्थाबाट संचालन गरिने बैठक, गोष्ठी, तालिम जस्ता कार्यक्रमहरुमा भौतिक दुरी सुनिश्चित गर्ने तथा सम्भव भएसम्म यस्ता कार्यक्रमहरु अभौतिक (Virtual) माध्यमबाट संचालन गर्ने ।

५. कर्मचारीहरुमा हुन सक्ने संक्रमण तथा संस्थाको व्यावसायिक निरन्तरतालाई मध्यनजर गर्दै संक्रमणको जोखिम न्यून हुने गरी सेवा प्रवाह गर्ने । संभव भएसम्म कर्मचारीहरुलाई समूह

फोन नं. : ४-४६५३६२, ४-४६११७७, फ्याक्स : ४-४६५५१७
Email: sahakaribivag@gmail.com, Website: www.deoc.gov.np
(नोटः कृपया पत्राचार गर्दा प.सं., च. नं. र मिति अनिवार्य रुपमा उल्लेख गरिदिन होला ।)

नेपाल सरकार
भूमि व्यवस्था, सहकारी तथा गरिबी निवारण मन्त्रालय

सहकारी विभाग

(..................................शाखा)

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं
नेपाल ।

पत्र संख्या :-
चलानी नं. :-
प्राप्त पत्र संख्या र मिति :-

मिति :-

विभाजन गरी कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाउने । बजारमा खटिएर नगद संकलन गर्ने कर्मचारीको आवश्यकता अनुसार PCR परीक्षण गराई रहने ।

६. समुदायस्तरमा कोभिड-१९ को सक्रमण फैलिई महामारीको विशेष अवस्था आईपर्न सक्ने परिस्थितिलाई समेत आकलन गरी सहकारी संघसस्थाहरुले आवश्यकीय कार्य निरन्तरताका लागि विस्तृत कार्य योजना तयार गरी समयानुकुल अद्यावधिक गर्दै जाने । साथै संघसंस्थामा आउन सक्ने तरलता अभावका लागि समयमै संचालक समितिले विशेष कार्य योजना तयार गरी सोही कार्य योजना अनुसार कार्य गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

७. यस विभागबाट कोभिड-१९ को संक्रमण जोखिम न्यूनीकरण गरी सेवा सुचारु गर्ने सम्बन्धमा यसपूर्व भएका निर्देशनहरुको पूर्ण रुपमा परिपालना गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

उप-रजिष्ट्रार

फोन नं. : ४-४६५३६२, ४-४६११७७, फ्याक्स : ४-४६५५१७
Email: sahakaribivag@gmail.com, Website: www.deoc.gov.np
(नोटः कपया पत्राचार गर्दा प.सं., च. नं. र मिति अनिवार्य रुपमा उल्लेख गरिदिन होला ।)